

კ. ოკებლის და აშხ. წიგნის მალაზიის გამოსცემა.

ვეფხისტყაოსანი

ყრმათავის ნამშობი

გ. იოსელიანის-მიერ.

შოთა რუსთაველი.

1914

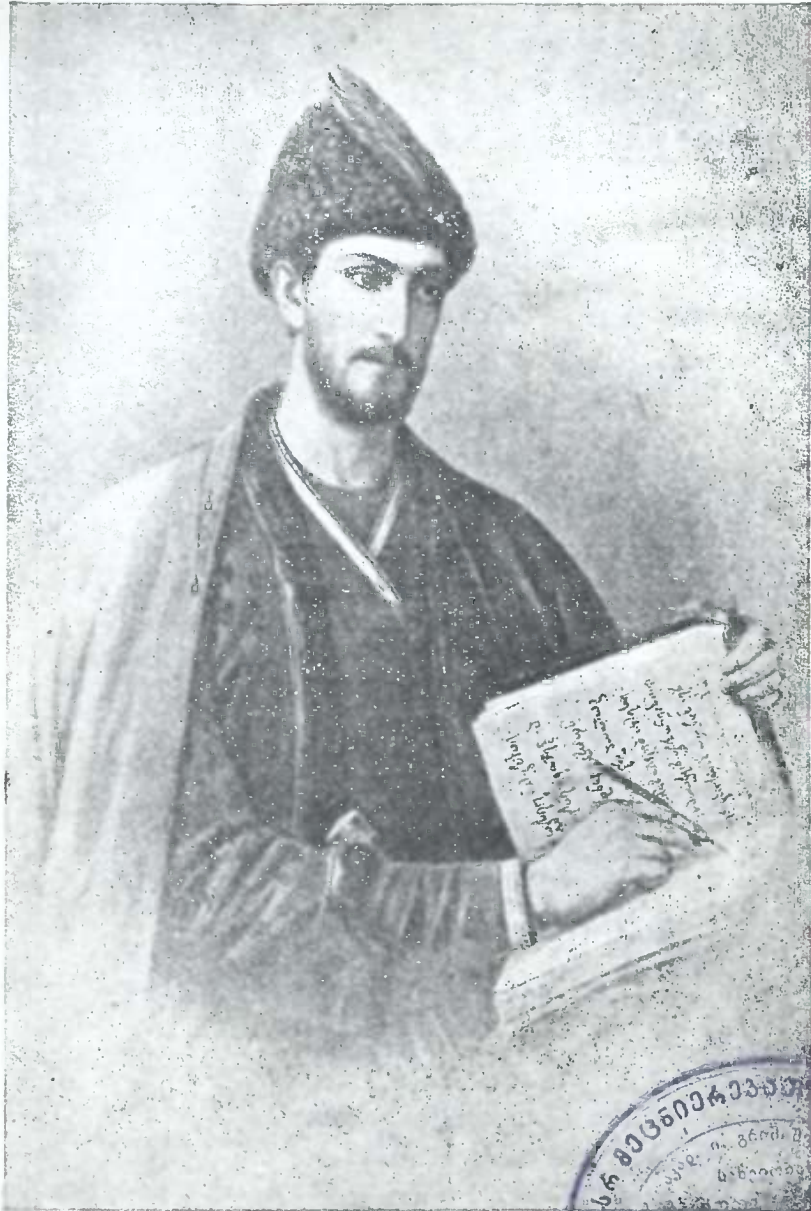
Handwritten notes in Georgian script, including the date 1914 and other illegible text.

კ. ოცხელის და ამხ. წიგნის მალაზიის გამოცემა.

ვეფხისტყაოსანი

ყრმათათვის: ნამბობი
გ. იოსელიანის-მიერ.

050

1917
№ 1
"დასახელებულია"
№ 2691

შეთა ბუხთაგული.

ქრისტეანთა მადონაჲს ზე — ღმერთისა ზე —
და სხვა მადონაჲს ღმერთისა ზე —
და სხვა.

ვეფხისტყაოსანი

ყრმათათვის ნაამბობი.

I

ამბავი როსტევან მეფისა

არაბეთში ცხოვრებდა მეფე როსტევან. ეს დიდებული მეფე იყო თავდაბალი, უხვი, მოწყალე, სამართლიანი მმართველი და მრავალი ლაშქრის პატრონი. ამასთან ის იყო შეუღარებელი მეომარი და მეტად კარგი მოლაპარაკე. მეფეს შვილად ერთად-ერთი ასული ჰყავდა — თინათინ, რომელიც ისეთი ლამაზი და მშვენიერი იყო, რომ მზეც-კი ვერ შეედრებოდა.

როსტევან რომ მოხუცდა, თავის ქალის ტახტზე დასმა გადასწყვიტა. იხმო ვეზირები, დაბრძანდა ტახტზე, ისინიც გვერდით მოისვა, ტკბილად დაუწყო საუბარი და ბოლოს ასე უბრძანა:

„მე კარდავსრულვარ, სიბერე მჭირს, ჭირთა უფრთ ძნელია;
დღეს არა, ხვალე მოგვედები, სოფელი ასე მქმნელია,
რადღა იგი სინათლე, რასაცა ახლავს ბნელია;
ჩემი ძე დავსვათ ხელმწიფედ, ვისკან მზე სწუნელია.“

ვეზირებს ეწყინათ. მოხუცი მეფე ძლიერ უყვარდათ, სხვის კარგს მისი ავიც-კი ერჩინათ და არ უნდოდათ მისი გადადგომა ტახტიდგან, მაგრამ მაინც უარი ვერ ჰკადრეს, დათანხმდნენ და მოახსენეს:

„თუცა ქალია ხელმწიფედ,
მართ ღვთისა დანაბადია...
დეკვი ღამისა სწორია,
ძუ იყოს თუნდა ხვადია.“

გოთი
მადონა
178

ამ გვარად მეფემ და ვეზირებმა გადასწყვიტეს თინათინის ტახტზე აყვანა.

მეფე როსტევანს სპასპეტად (ჯარის უფროსად), ყავდა ავთანდილი, რომელიც ისე უყვარდა, როგორც ღვიძლი შვილი. თვით ავთანდილიც დიდის კაცის შვილი იყო. მისთანა ტანადრი, მშვენიერი და ყოჩაღი ჭაბუკი მთელს არაბეთში არ მოიპოვებოდა. ახალგაზდა ავთანდილს გულში თურმე მეფის ქალის—მშვენიერის თინათინის სიყვარული ჩავარდნოდა და სულ მის ნახვასა და ცქერას ნატრობდა. ამიტომაც თინათინის გამეფება ძლიერ იაბა. ეხლა მაინც ხომ ხშირად ვნახავ და მისი ცქერით დავსტკბებიო, ჰფიქრობდა.

მეფე როსტევანმა ბრძანება გასცა მთელს არაბეთში:

„თინათინ ჩემი ხელმწიფედ დავსვი მე, მისძინ მშობელძინ;

მან განანათლეს ფოველნი, ვით მსემან მანათობელძინ!

მოდით და ნახეთ ფოველძინ, შემსხმელძინ, შემამკობელძინ“

მთელი არაბეთის დიდკაცობა და ლაშქარი შეიკრიბა სასახლეში. ყველაფერი რომ მზათ იყო, მოხუცმა მეფემ გამოიყვანა თავისი მზეთუნახავი ქალი, დასვა ძვირფას სამეფო ტახტზე, თავზე გვირგვინი დაადგა, ხელში სკიპტრა მისცა და სამეფო სამოსელით შემოსა. მშვენიერი თინათინ კიდევ უფრო გამშვენიერდა და იქაურობას სხივი მოჰფინა. ყველაზე უწინ მოხუცმა მეფემ ჰსცა თაყვანი, მიულოცა გამეფება და დალოცა. შემდეგ სხვებმა ჰსცეს თაყვანი, მიულოცეს და ქება შეასხეს. როგორც-კი მილოცვა გათავდა, გაისმა სხვა-დასხვა საკრავების ხმა და იწყო საერთო მხიარულება.

ნადიმობის დროს თინათინმა მოიწყინა. მამის მოხუცება გაახსენდა, თავის თავი ღირსად არ მიაჩნდა, მის ნაცვლად ტახტზე ასულიყო, გული ამოუჯდა და მშვენიერი თვალები მარგალიტის ცრემლებით ავესო. მამა მივიდა, ეალერსა, და უთხრა: ნუ სტირი, ჩემო კარგო, დღეს არაბეთი შენია, იყავ მოწყალე ყველას თავი შეაყვარე, როგორც მზე ერთგვარად

ანათებს და ათბობს ვარდსა და ნაგავს, შენც ეგრე გებრალეობდეს დიდი და პატარა. აი თვით მისი სიტყვები:

„ვარდთა და ნესვთა ვინადგან მზე სწორედ მოუეინების, დიდთა და წვრილთა წყალობა შენცა ნუ მოგეწეინების.

რასაცა გასცემ შენია, რაც არა დაკარგულია.

მამის დარიგებას ქალი გულდასმით ისმენდა, ყურს უპყრობდა და გულში იმარხავდა. გაიმართა ლხინი და ქეიფი. მეფემ მეტად მოილხინა. ქალმა აღასრულა მამის დარიგება. გააღებინა სალარო და საჭურჭლენი და იმდენი აუარებელი სხვადა-სხვა გვარი საჩუქრები გასცა, რომ არ დარჩენილა ცარიელი არც კაცი და არც ქალი. ლხინი დიდხანს გაგრძელდა.

ერთს დღეს, ნადიმობის დროს, როცა ყველანი მხიარულობდნენ, როსტევან მეფემ ერთბაშად მოიწყინა და თავი ჩაჰკიდა. ამ ამბავმა ყველანი გააკვირვა. სტუმართ დაიწყეს ცილობა, ნეტამც რა უმძიმს მეფესაო. სუფრის თავში მისი გაზრდილი ავთანდილი და უხუცესი ვეზირი სოკრათი ერთად ისხდნენ. მათ მოინდომეს მეფის გამხიარულება. აღგნენ, აივსეს ჰიქები, მეფის წინ მუხლი მოიყარეს და ხუმრობით მოახსენეს:

„დაგიღრეჯია, მეფეო, აღარ გიცინის პირიო,
მართალ ხარ,—წახდა საჭურჭლე თქვენი მძიმე და ძვირიო;
ვეუფასა გასცემს ასული თქვენი, საბოძვარ—ხშირიო,
უფლამცა მეფედ ნუ დასვი, თავსა რად უგდე ჭაჩიო.“

მეფემ რომ ეს მოისმინა, გაეცინა და გაკვირდა, სიძუნწის შეწამება როგორ მკადრესო. მაგრამ ხუმრობა მოეწონა და ბრძანა: „სტყუის ვინც სიძუნწეს მწამებსო. მე ის მაწუხებს, რომ მოვხუცდი და არავინა მყავს ისეთი, ვისაც ჩემგან ესწავლოს სამამაცონი ზნენიო, ან მგვანდეს მშვილდოსნობაში, ან კიდევ ბურთაობაშიო. ჩემი გაზრდილი ავთანდილი მარტო ცოტად თუ წამაგავსო“.

ავთანდილმა რომ ეს მოისმინა, გაეცინა და თავი ჩაღუნა. მეფემ ჰკითხა: „რას იცინიო“

ავთანდილმა ჰკადრა: „მოგახსენებ, მხოლოდ ჯერ პირობა მიბოძე, რაცა გკადრო, არ გეწყინოს, არ გარისხდე, არ გაწყრეო“.

მეფემ პირობა მისცა და თინათინის მზე დაიფიცა, ავთანდილმა მოახსენა: „სანაძლევეო დავსდვათ, ჯარი მოწმედ დავისწროთ, გავიდეთ და, აბა ვსცადოთ, ვინ აჯობებსო“

მეფეს იამა და სიცილით უბრძანა, არ შეგარჩენ მაგ კვენხასო: ხვალვე წავიდეთ, ვინადიროთ, მოწმებიც თან ვიახლოთ და მაშინ ვნახავთ, ვინცა სჯობსო. ავთანდილი დაჰყაბულდა და ასეთი სანაძლევეო დასდეს: „ვინცა იყოს უარესი თავ-ში-შველი სამ დღეს ვლიდეს“.

ამის შემდეგ მეფე კვლავ გამხიარულდა! იწყეს ხუმრობა, სიმღერა და თამაში. ნადიმი რომ გათავდა, მეფემ მონადირეთ უბრძანა, მინდორი მოიარეთო, ნადირი მიიკვლიეთ და გამოლალეთო.

დილით ავთანდილი სასახლეში აღრე მივიდა.. ძვირფასს ცხენზე იჯდა და მშვენივრად გამოწყობილი იყო. მეფეც შეჯდა ბელაურზე და წავიდნენ დიდის ამალით. მეფემ ბრძანა, თორმეტი მონა ჩვენ გვახლდენ, შვილდ-ისარი მოგვაწოდონ, ნასროლი დათვალონ და ნაკრავიც შეადარონო.

გაიმართა ნადირობა, აუარეული სხვა და სხვა გვარი ნადირი მოაწყდა. მეფე და მისი გაზრდილი ერთმანეთს ეჯიბრებოდნენ. მინდორი ნადირის სისხლით შეღებეს და მთელი ველი გაირბინეს. შეშინებული ნადირი წინ გაირეკეს და წყლის ნაპირს მიაღწიეს. წყლის იქით კლდე იყო და ნადირი მას შეეფარა, სადაც ცხენი ვერ მიუდგებოდა.

ნადირობა გათავდა. მეფე და ავთანდილი წყლის პირას ჩამოხდნენ. ორნივე ძლიერ დაღლილნი იყვნენ და ერთმანეთს ეხუმრებოდნენ: „მე გაჯობეო“. მხლებლები რომ მოგროვდნენ, მეფემ მათ უბრძანა: „მართალი სთქვით, არ მოგვერიდოთო“. მათაც ჰკადრეს: ავთანდილმა გაჯობაო: ორივემ ათასი დახოცეთ, მაგრამ მან ოციით მეტი მოჰკლაო და არც ერთჯელ

არ დაუცილებიაო; თქვენი ნასროლი ისარი კი ბევრჯელ მიწით ვნახეთ გასვრილიო. მეფეს ძლიერ გაეხარდა, იამა თავისი გაზრდილის ჯობნება. ამ დროს ლაშქარიც მოგროვდა და მეფესა და ავთანდილს გარს შემოერთა. გამზრდელი და გაზრდილი მამა-შვილივით ხუმრობდენ და მხიარულობდენ.

II

ვეფხის-ტყაოსნის ნახვა:

როსტევან მეფე და ავთანდილ რომ წყლის პირად ისხდნენ, საკვირველი რამ ნახეს. მოშორებით წყლის პირად ერთი ვილაც მშვენიერი ვაჟ-კაცი იჯდა და მწარედ სტიროდა. გარედან მას ვეფხის ტყავი ეცვა და ასეთივე ქუდი ეხურა. ხელში მკლავის უმსხოსი მათრახი ეჭირა და გვერდით შავი ტაიჭი (ბედაური) უდგა. მეფეს გაუკვირდა და ამბის შეტყობა ისურვა. ერთი მონა გაგზავნა და უბრძანა, აქ მიხმეო. მონაც მივიდა და მოახსენა, მეფე გიბრძანებსო. მაგრამ ვეფხის-ტყაოსანი ისე იყო შეპყრობილი თავის დარდით და ნალველით, რომ სხვა აღარა ესმოდა-რა ქვეყანაზე; მეფის მონას ხმაც არ გასცა. მონა დაბრუნდა და პასუხი არა მოიტანა-რა. მეფემ იწყინა, თორმეტი კაცი გაგზავნა და უბრძანა აქ მომგვარეთო. ვეფხის-ტყაოსანს რომ აბჯრის ჩხრიალი შეესმა, შეკრთა, თავი მალლა აიღო; ცრემლები მოიწმინდა, მსწრაფლ მოახტა თავის ცხენს და გასწია. მეფის კაცებმა შეპყრობა დაუპირეს, მაგრამ საწყლები სულ ერთიანად დახოცა. ვისაც-კი მათრახი გადაჰკრა, მკერდამდის გააპო. მეფე ძლიერ გაჯავრდა და მღევარი გაგზავნა. მაგრამ ვინც-კი დაეწია ვეფხის-ტყაოსანს, წუთი სოფელს გამოასალმა. მაშინ თვით მეფე და ავთანდილი შეჯდენ ცხენზე და დაედევნენ. ვეფხის-ტყაოსანმა სტყორცნა თავის ცხენს მათრახი და ისეთი გააჭენა, რომ ერთბაშად გაქრა: ვერავინ მიხვდა, ქვესკნელში ჩაძვრა, თუ ზეცას აფრინდა. ბევრი

ექებეს, მაგრამ კვალიც კი ვერსად იპოვნეს. ლაშქარმა მკვდრები დაიტირა და დაკოდილებს უპატრონა. მეფე საშინლად დაღონდა; დაანება ყველას თავი და სასახლეში დაბრუნდა. აქ საწოლში შებრძანდა სევდიანი და არავის არ იკარებდა ავთანდილს გარდა. მთელს სასახლეს, მხიარულების ნაცვლად, გლოვის ფერი დაედო.

თინათინმა რა გაიგო მამის ეგრეთი შეწუხება, ადგა და სანახავად იახლა. მოლარეს ჰკითხა, რასა იქსო. მან მოახსენა მეფე ბრძანდება ფერ-მკრთალი და წინ უზის ავთანდილიო. ქალი უკანვე დაბრუნდა, არ უნდოდა ავთანდილის შეხვედრა. მოლარეს უბრძანა, მამამ თუ მიკითხოს, მოახსენე, აქ იყო-თქო. მეფემ, მართლაც, მალე ბრძანა: ნეტა რას იქს ჩემი ძვირფასი, ჩემი სიცოცხლე ქალიო? მოახსენეს, წელან ბრძანდებოდა, გიკითხათ და წაბრძანაო. მან მაშინვე იხმო თავისი საყვარელი ქალი, გვერდით დაისვა, აკოცა და ყველაფერი უამბო. თინათინმა მამას მოახსენა, ნუ ემდური ნურც ღმერთსა და ნურც ბედსაო. თუ ის კაცი ხორციელი ვინმე იყო, მნახველი გამოჩნდებოდა. მეფე ბრძანდებით, გაგზავნეთ კაცი ყველგან და მოგიტანენ ამბავსო. მეფეს ეს რჩევა ჰკუთხდა დაუჯდა, იხმო მრავალი მონები და გაგზავნა იმ უცხო ვაჟის საძებნელად. მონები წავიდნენ ყოველ მხრით და მთელი წელიწადი ეძებეს, მაგრამ არამც თუ თვითონ ის, მისი მნახველიც კი ვერავინ იპოვნეს. მაშინ მეფემ ბრძანა, ის უთუოდ მოჩვენება რამ იყო, დაანება თავი ჯავრს, გამხიარულდა და უწინდებურად იწყეს სასახლეში ქეიფი და ნადიმობა.

ერთ ღამეს ავთანდილი თავის სადგომში იჯდა, წინ ჩანგი ედვა, უკრავდა და ამღერებდა. ამ დროს შემოვიდა თინათინის მოსამსახურე ზანგი და მოახსენა, დედოფალი გიბარებსო. გახარებული ვაჟი წამოხტა, ძვირფასი კაბა ჩაიცვა და გასწია მზეთუნახავთან. თინათინი ოთახში ბრძანდებოდა, უსაპირო ყარყუმი ესხა და ბროლის კისერზედ გრძელი თმა შემორტყმოდა. კაცის თვალი მასზე უმშვენიერესს ვერავის ნახავდა. მაგრამ

მოწყენით იჯდა. ვაჟს ტკბილად უბრძანა, დაჯექო. ვაჟმა აღტაცებით დაუწყო ცქერა და მოახსენა: მიბრძანეთ, რა გიმძიმთო? თინათნმა ალერსით მოაგონა, მან და მეფემ რომ ვეფხის-ტყაოსანი ნახეს და სთხოვა, წადი, ძებნე იგი ვაჟი, ახლოს იყოს თუნდა შორსო, და მით შენი ჩემდამი სიყვარული; რომელიც შეტყობილი მაქვს, კიდე უფრო დამიმტკიცეო. სამი წელიწადი ვადა მისცა და უთხრა: თუ იპოვე ხომ კარგო, თუ არა-და, დავიჯერებ, მოჩვენება ყოფილაო. თინათნმა ავთანდილს გაუმჟღავნა დაფარული სიყვარული და საშინელი ფიცი მისცა; შენს მეტი ქმარი არ შევირთოო. ატაცებულმა ავთანდილმა აღუთქვა ბრძანების აღსრულება. მერმე ერთად დასხდნენ, ისაუბრეს, ცოლ-ქმრობის პირობა დასდვეს. თინათნმა შეჰტიცა:

„ფიციო გითხრობ: შენგან კიდე თუ შევირთო რაცა ქმარი, მსეცა მომხვდეს ხორციელი, ჩემთვის კაცად შენაქმარი, სრულად მოწყდეს სამთხესა, ქვესკნელს ვიუფ დასანთქმარი; შენი მკლავდეს სიყვარული, გულსა დასა ასაქმარი“.

ავთანდილი რომ შინ დაბრუნდა, ნაღვლობდა, ვაი თუ ველარ ველირსო ჩემი მზის ნახვასაო. მთელი ღამე სულ ამის ფიქრში იყო; მის თვალს ძილი არ მიჰკარებია. რომ გათენდა, ცხენზე შეჯდა და სასახლეში წავიდა. როსტევან მეფე ნახა და მოახსენა, მსურს სალაშქროდ წავიდე და მტერთა ჩვენთა ვაგრძნობინო თქვენი ქალის გამეფება და ძლიერებაო. მეფემ ნება დართო, გადაკოცნა როგორც შვილი და გაისტუმრა.

ავთანდილი პირდაპირ თავის მამულში წავიდა. მის ყმებს ძლიერ იამათ ბატონის მობრძანება, მიეგებნენ და დიდოსამბით დახვდნენ. მაგრამ აქ იგი სულ სამი დღე დარჩა. მოიხმო თავისი თანაშემზრდილი ერთგული ყმა შერმადინი, მოისვა გვერდით და ყველაფერი დაწვრილებით უამბო. მას ჩააბარა სახლკარი, ყმა და მამული და თავის ნაცვლად დასტოვა პატრონად. ყმებს წერილი დაუგდო, რომ შერმადინი მის მაგიერ პატრონად გაეხადათ, მინამ ის დაბრუნდებოდა. შერმადინს

უთხრა, თუ სამის წლის გათავებამდის არ დავბრუნდი, იცოდე, მკვდარი ვიქნებო, დამიტირეთ, მიგლოვეთ და მეფესაც აცნობე ჩემი სიკვდილი. შერმადინი ძლიერ შეწუხდა, ბევრი ეხვეწა მეც წაგყვები, წამიყვანეო. მაგრამ ავთანდილმა გადაჭრილი უარი უთხრა და მარტო წავიდა. ბატონი რომ გაისტუმრა, შერმადინმა შეკრიბა ავთანდილის ქვეშევრდომნი და წაუკითხა მისი წერილი ყველა დაალონა ბატონის მოულოდნელმა მოშორებამ.

III

ავთანდილის წასვლა და ტარიელის ძებნა.

ავთანდილი რომ წავიდა დიდხანს იმგზავრა; არაბეთის საზღვარს დასცდა და სხვა ქვეყნებში შევიდა. მრავალი ქვეყანა მოვლო, დიდი გაჭირვება გამოსცადა, ბევრი მგზავრიც გაიცნო და ვეფხის-ტყაოსნის ამბავი გამოიკითხა, მაგრამ ვერა შეიტყო-რა. მგზავრობის დროს ავთანდილი ხშირად იგონებდა თავის საყვარელს და მისი მოშორება გულს უკლავდა. ავთანდილმა იმდენ ხანს იარა და ეძება ვეფხის-ტყაოსანი, რომ სამ წელიწადს ბევრი აღარა აკლდა-რა. ბოლო დროს ისეთ მივარდნილ ადგილს მიაღწია, მთელ თვეს ადამიანის სახე არ უნახავს. საღამოს ჟამს დაღლილი ავთანდილი ერთს მალაღის მთის წვერზე ავიდა დასადგომათ. იქიდან ისეთი თვალუწვდენელი მინდორი დაინახა, რომ შვიდი დღის სავალი იყო. მთის ძირში წყალი ჩამოდინდა და ნაპირები ტყეს შეეკრა. ავთანდილმა იანგარიშა დრო და ნახა, რომ ორი თვე-ღა დარჩენოდა ვადამდის. ამან უფრო მოუკიდა ცეცხლი საბრალოს და არ იცოდა რა ექნა, — დაბრუნებულიყო შინ, თუ კიდევ დარჩენილიყო. თუ არ დავბრუნდი, დრო გავაო, მკვდრათ ჩამთვლიან, მიგლოვენ და მიტირებენო; მერმე რაღა პირით მივიდეო; დავბრუნდე და, რა ამბავი მიუტანო შხეთუნახავს,

ჩემს მიჯნურსო. მერმე ღმერთს შესჩივლა, რად გამიწბილე ამდენი ცლა და ძებნაო. მაგრამ ბოლოს იფიქრა:

„განგებასა ვერ-ვინ შესტვლის, არ სიქმსელა არ იქმსებისო“, და გადასწყვიტა მოცდა. ადგა და გადინადირა ქელი მაღალი ტყიანი. წყალს გასკილდა და მინდვრად გავიდა. იქ მრავალი მხეცი და ნადირი ნახა. ავთანდილს ჭამა მოუნდა. შველს ისარი ჰკრა და მოკლა: ცხენიდან გადმოხტა. კვესით ცეცხლი აანთო, შამფური გათალა და მწვადი ააგო. მინამ მწვადი შეიწოდა, ცხენს საძოვარი მისცა. ამ დროს ექვსი ცხენოსანი კაცი დაინახა, მისკენ მომავალნი. გაუკვირდა, რადგან მთელს თვეს კაცის სახე არ ენახა. იფიქრა, უთუოდ მეკობრეები (ავაზაკნი) არიანო, აიღო საჩქაროდ შვილდ-ისარი, მოახტა ცხენს და მათკენ გასწია.

რომ მიუახლოვდა, ნახა ორ წვეროსან ვაჟკაცს მოჰყავდათ ახალგაზდა დაკოდილი უწვერო ვაჟი, რომელსაც თავიდან სისხლი სდიოდა და ხშირად გული უღონდებოდა. ავთანდილმა შესძახა მათ: „ძმანო ვინ ხართ? მე მეკობრებს გამსგავსეთო“. მათ უპასუხეს: „დაგვიწყნარდი, ღვთის გულისთვის და გვიშველეო“. მერმე უამბეს რომ ჩვენ სამნივე ძმები ვართო. სანადიროთ წამოვედით, ვინადირეთ, გავიმარჯვეთ და ლაშქარი შინ გავისტუმრეთო. ჩვენ აქ დავრჩით სამნი ძმანი და ერთმანეთს დავეჯიბრეთო. ამ დროს ვაღაც საკვირველი ვაჟი ვნახეთ, ვეფხის ტყავში გახვეულიო.

„ანაზღად მოყმე გამჩხნდა, კუშტი, ზირ-გამქეშავია.

ზედა სჯდა შავსა ტაიჭსა, მეჩანი რამე შავია,

თავსა და ტანსა ემოსა გარე თმა ვეფხის ტყავია.

ჯერ მისი მსგავსი შეენება კაცთაგან უნახავია“.

გაგვაკვირვა მისმა შეენებამ და შეპყრობა მოვიწოდეთო, დავედევნეთ, შეუტით და ამ უმცროსმა ხელი სტაცაო. მან მათრახი მოუქნია და თავი ესე გაუჩინა; რომ მკვდარს დაამსგავსაო. თითონ წავიდა ტიაჭით და, აი დახე, სად მიდისო“, მიუთითეს ავთანდილს.

ავთანდილი ამაზე კარგს რაღას გაიგონებდა! აუსრულდა წადილი, იპოვა მან ვისაც ეძებდა ასე დიდხანს. მგზავრებს გზა დაულოცა და უთხრა, აი ჩემ ბინაზე ჩამოხტით და იქ დაისვენეთო, თვითონ კი გახარებულმა ცხენი გაჰქუსლა. ვეფხის-ტყაოსანს რომ მიუახლოვდა, იფიქრა, — შეყრა მისი არ ივარგებს, რადგან კაცს არ იკარებსო. თუ ადამიანია, უთუოდ სადმე ბინაც ექნებაო, ამბობდა გულში ავთანდილი. სადაც წავა, მეც იქ მივყვები დაფარულად და იქ მოვძებნი რამ ღონესაო. მართლაც ასე მოიქცა: გამოუდგა ფარულად უკან. ორი დღე და ღამე იარეს; მესამე დღეს, საღამო ჟამს, ავთანდილმა დაინახა უზარ-მაზარი კლდეები. იმ კლდეებში ქვაბი იყო და ძირს წყალი ჩამოუდიოდა. წყლის პირს საშინელი შამბღ მოსდებოდა. უზარ-მაზარი ხეები კლდის წვერებს ასცილებოდნენ. ვეფხის-ტყაოსანმა გაიარა წყალი და კლდეები და ერთ გამოქვაბულს მიმართა. ავთანდილი ცხენიდან გადმოხტა დიდ ხეზე ავიდა და იქიდან ცქერა დაუწყო.

ვეფხის-ტყაოსანი რომ ქვაბს მიუახლოვდა. კარზე გამოდგა ტირილით ვიღაც შავად შემოსილი ქალი. ვაჟი ცხენიდან გადმოხტა, მოეხვია ქალს ყელზე და ცხელის ცრემლით შესტირა: „დაო ასმათ! ხომ ხედავ, გაგვიცრუვდა ჩვენ იმედი; ველარ ვნახავთ სიცოცხლეში, ვისიც ცეცხლი ჩვენ გვედებოა“. ესა სთქვა და მკერდს ხელი იკრა. თვალთაგან ცხარე ცრემლი სდიოდა და თმას იგლეჯდა. ქალიც მას ეხვეოდა და მწარეთ მოსთქვამდა. კლდენიც მათ მოთქმას ბანს აძლევენ. ავთანდილი გაკვირვებით უცქეროდა ამ საკვირველ ამბავს და ვერ მიმხვდარიყო. როცა დაწყნარდნენ, ქალმა ცხენი ქვაბში შეიყვანა და შეკაზმულობა მოხადა. ვაჟსაც აბჯარი შემოხსნა. მერე ორნივე ქვაბში შევიდნენ. ავთანდილი მთელი ღამე გარეთ დარჩა და ფიქრობდა, როგორ უნდა გაეგო მათი ამბავი.

როცა გათენდა, შავებიანი ქალი ქვაბიდან გამოვიდა; ცხენი გამოიყვანა, ლაგამი ამოსდვა და წმენდა დაუწყო. მერმე შეკაზმა და აბჯარიც გამოიტანა. გამოვიდა ვეფხის-ტყაოსანი

ვაჟი, მოეხვივნენ ერთმანეთს და ტირილით გამოესალმენ. ვეფხის-ტყაოსანი შეჯდა ცხენზე და წავიდა. საბრალო ქალი-კი დარჩა მარტო გულ-დაწყვეტილი და დაღონებული.

ვეფხის-ტყაოსანი რა გზითაც მოვიდა, იმავე გზით წავიდა. ქვაბს რომ გაშორდა და მინდვრად გავიდა, ავთანდილმა იფიქრა: „ღმერთმა მომხედაო: იმ ქალს შევიპყრობ და ყველაფერს ვათქმევინებო“. ახსნა ცხენი ზედ შეჯდა და ქვაბისკენ გასწია. ქალი ქვაბიდან გამოიჭრა, ეგონა ვეფხის-ტყაოსანი დაბრუნდაო, მაგრამ სახე რომ ეუცხოვა, კივილი მორთო. ავთანდილი ცხენიდან გადმოხტა და მიახლოვება უნდოდა. ქალი ახლოს არ იკარებდა და შეხედვაც-კი ეხარებოდა. ტარიელს ეძახდა და შველას ევედრებოდა. ავთანდილი მუხლს უყრია და ეხვეწებოდა: „ღმერთი იწამე იმ ყმის ამბავი მიამბეო“. ზევრი ეხვეწა და ემუდარა, მაგრამ არა გაუვიდა-რა. ავთანდილს ხვეწნა მოეწყინა, გაჯავრდა, ადგა, ქალი თმით წამოაზიდა, ყელზე დანა დააბჯინა და უთხრა: „თუ მიამბობ, ამის მეტს არას გავნებ, თუ არა და, ღმერთმა ისე ჩემი მტერი მოკლას, მე შენ მოგკლაო“.

ქალმა უპასუხა: ეგ რა ღონე მოიგონეო? თუ მომკლავ, მეც ეგ მინდა, ტანჯვისაგან დამიხსნო. რას იზამდა. ქალს თავი დაანება, ბოდიში მოითხოვა, ცალკე დაჯდა, ნაღვლობა და ტირილი დაიწყო, რომ ამდენმა ცდამ ამაოდ ჩაუარა. ამ დროს თავის შიჯნურს იგონებდა და ახსენებოდა. ქალი ჯერ მრისხანედ იჯდა და ყურს არ უგდებდა. მერმე-კი ტარიელი წარმოიდგინა, ვაჟი შეებრალო და თვითონაც ტირილი დაიწყო. ავთანდილი ადგა, კიდევ მუხლი მოუყარა და ემუდარა: „მაპატიე, რაც შეგცოდე და შემიბრალე მიჯნურიო“. ქალს რომ მიჯნურობა შეესმა, ამოუჯდა გული და ტირილს მოუმატა. ავთანდილმა ეგ შენიშნა და კიდევ უთხრა: „დაო, მიჯნური მხეცსაც შეებრალეზაო. მეც მიჯნური ვარ, ღმერთი იწამე, ჩემმა მზემა გამომგზავნაო. ორისგან ერთი მიყავ: ან მაცოცხლე, ანუ მომკალ, ჭირი ჭირსა მომიმატეო“.

ქალმა რომ ეს გაიგონა, შეებრალა ავთანდილი და უთხრა: ტარიელიც მიჯნურია, ამისთვის მებრალებიო. თუ მომისმენ, რასაც გეტყვი, მეც შენს თხოვნას აგისრულებო. ავთანდილს გულში გაეცინა და ასე ეპასუხა: დაო ეგ სიტყვა სწორედ ამ არაკს ჰგავსო. ორი კაცი მიდიოდა; წინა კაცი ჭაში ჩავარდა და უკან მსვლელობა ჩასძახა: ამხანაგო! მანდ იყავ, მომიცადე. მე შინ წავალ, თოკს მოვიტან, ამოგზიდავ და გიშველიო“. სხვა რა გზა მაქვს, არ გელოდე, სად უნდა წავიდეო?—უპასუხა ჩავარდნილმა. ჩემი საქმეც ამას გავსო,—უთხრა ავთანდილმა,—რა ღონე მაქვს, არ გისმინო.

ქალმა უთხრა ავთანდილს ვეფხის-ტყაოსნისა და თავის სახელი და ურჩია, აქ დაიმაღე ქვაბში, დაუცადე მოსვლამდის და, როცა მოვა, ვეცდები გაგაცნო, შენი თავი შევაცვარო და ის გიამბობს ყველაფერსაო. ავთანდილს იამა და სიხარულით დაყაბულდა.

ბევრი ხანი აღარ გასულა, მოისმა ხევში ჩხაპუნი. გაიხედეს და მომავალი ტარიელი დაინახეს. ასმათი ადგა, ავთანდილი საჩქაროთ ქვაბში დამალა, გაეგება ტარიელს და ორნივე ატირდენ. ქალმა აბჯარი შემოხსნა, ქვაბში შეიტანა და ცხენიც შეიყვანა. ტარიელს ქვეშ ვეფხის ტყავი დაუგო. ავთანდილი სარკმლიდან ჩუმად უჭკრეტდა ყველაფერს. ქალმა კვესით ცეცხლი აანთო, მწვადი შეწვა და ტარიელს მიართვა. მან ერთი ნაჭერი აიღო, პირში ჩაიდო, მაგრამ ჭამის თავი აღარ ჰქონდა და გაუცოხნელი ლუკმა პირიდან გადმოაგდო. მერმე დაწვა და ცოტა მიეძინა. ძილში საშინლად შეკრთა, წამოვარდა ცეტივით, ტირილი მორთო და თავში იცა. საბრალო ქალიც, მისი შემცქერი, ტიროდა და პირს იხოკდა. მერმე ტარიელს ჰკითხა, რათ დაბრუნდი, გენაცვალე, ასე მაღე, რა შეგემთხვაო? ვაჟმა უპასუხა, ვილაც მონადირე მეფე ვნახე თავისი ლაშქრითაო; არ მინდოდა შევყროდი, მოვერიდე და შინ დავბრუნდიო. ხვალ დილით ისევ წავალო.

ასმათმა ამით ისარგებლა და ტარიელს უსაყვედურა რატომ ადამიანს არ იკარებო? დედა-მიწა მოგივლია, ერთი კაცი როგორ ვერ იპოვე, რომ გიძმოს, შეგაქციოს და მარტო ყოფნით არ გაშმაგდეთ.

ტარიელმა უპასუხა: „დარ ასმათ, ვინ არის შენს გარდა ქვეყანაზე ისეთი ხორციელი ადამიანი, რომ ჩემთვის იწამოს თავი, ჩემთან გასძლოს და ჩემი ჭირი აიტანოს?“

ასმათმა მოახსენა: „რადგან შენი ვეზირობა ღმერთს ჩემზედ მოუგდია, მე გიპოვი ისეთ კაცს, თუ ფიცს მომცემ არას ავენებო“. ტარიელმა შეჰფიცა, რომ, ძმასავით შევიყვარებო. მაშინ ასმათი ადგა, შევიდა ავთანდილთან, მოჰკიდა ხელი და გამოიყვანა. ტარიელს ავთანდილი ძალიან მოეწონა, ადგა, წინ მიეგება და მიესალმენ ერთმანეთს. ეს ორი ვაჟკაცი რომ ერთად შეიყარენ, მშვენიერი რამ სანახავი იყვენ. ტარიელმა მოისვა გვერდით უცხო ვაჟი და ჰკითხა, ვინ ხარ, ან საიდან მოსულხარო? ავთანდილმა დაწვრილებით უამბო თავისი ვინაობა, მოაგონა ისიც, მან და მეფემ რომ ნახეს ტარიელი ვეფხის ტყავით მოსილი წყლის პირზე, ტარიელმა რომ მეფე როსტევანს ჯარი დაუხოცა და გაქრა, მეფემ რომ მოიწყინა, საძებნელად კაცები გაგზავნა და ვერა გაიგეს-რა. მერმე მოახსენა, მე ჩემმა მზემ თინათინმა გამომგზავნაო, სამი წელი ვადა მომცა გეძებე და ვერ გიპოვეო. ბოლოს უთხრა, შენგან გალახული სამი ძმა ვინმე ვნახე, მათ მიჩვენეს შენი გზა და მოგაგენიო.

ტარიელს ყველაფერი გაახსენდა; შეებრაღა ავთანდილი, გმირობა მოუწონა, აქო და დაუმაღლა მოსვლისთვის. ავთანდილმა მადლობა მოახსენა, თვითონაც აქო და შეამკო ტარიელი. მერმე უთხრა, შენმა შეყრამ ყველაფერი დამავიწყა და მის მეტი არა მინდა-რა რომ გიახლო, სიკვდილამდის გაამო და გემსახუროო. ტარიელი არ დათანხმდა, შენც მიჯნური ხარ, მებრალეებო. რაკი-მპოვე და წადილი აგისრულდა, გეტყვი, რათ ვარ აგრე გადმოჭრილიო. ჩემი ამბის თქმა ძნელია, გულზე აღმურს მომიკიდებს, მაგრამ რა ვქნა, რა კი მოვალე

ვარ შენთვის თავი არ დავხოგოვო. ასმათს უთხრა: „დაო, მოდი, მომიჯექი და, თუ დავბნდე, წყალი მაპკურეო“. მერმე საშინლათ ამოიოხრა და მოჰყვა თავის ამბავს.

IV

ამბავი ტარიელისა.

აი რა უამბო ტარიელმა ავთანდილს.

ინდოეთში შვიდი სამეფო იყო. ექვსი სამეფო ფარსადან მეფეს ეჭირა და მეფეთა-მეფეს უწოდებდენ. ის იყო უხვი, მდიდარი, ტანად ლომი, პირად მზე და ომში მძლე. მეშვიდე სამეფო თვით ტარიელის მამას სარიდანს ეჭირა. სარიდანიც გამოჩენილი კაცი იყო და ბედნიერად ატარებდა წუთისოფელს, მაგრამ ამჯობინა, იგიც ფარსადანს დამორჩილებოდა. ადგა, მოციქულები გაუგზავნა მეფეთა-მეფეს და თავისი სამეფო მას გადასცა. მეფეთა-მეფემ მოუწონა ასეთი ერთგულება, დაუმაღლა და მას სარჩოთ მთელი სამთავრო უბოძა ყმა და მამულით. მთელი თავისი სახელმწიფოს ამირბარობაც მას მისცა. ამირბარს ინდოეთში პირველი ადგილი ეჭირა, მთელი ლაშქრის წინამძღოლი იყო და დიდი პატივიც ჰქონდა.

თვით ფარსადან მეფე უშვილო იყო. ამიტომ ტარიელი რომ დაიბადა, მეფე-დედოფალმა შვილად აიყვანეს და მეფურად ზრდა დაუწყეს. მაგრამ ხუთს წელს შემდეგ დედოფალს მარგალიტივით ქალი მიეცა. მეფე-დედოფალი დიდს მხიარულებაში იყვნენ. მთელმა სახელმწიფომ მიულოცა და სასახლეში დიდ ხანს ღებინა და თამაში არ შემწყდარა. მეფემ აუარებელი მოწყალება გასცა, ნათლობა გადიხადა და თავის ქალს ნესტან-დარეჯანი დაარქვა. ცოტა რომ მოიზარდა, ტარიელსა და ნესტან-დარეჯანს ერთად ზრდა დაუწყეს. ქალი რომ შვიდი წლის შეიქმნა, ვაჟი თორმეტი წლის იყო. ამ დროიდან ქალ-ვაჟი გააშორეს ერთმანეთს. ტარიელი მამას

დაუბრუნეს და იქ იწვრთნებოდა. ისეთი მშვენიერი, მარდი და მამაცი შეიქმნა ტარიელი, რომ ყოველ კაცს უკვირდა. არც ომში, აოც ნადირობაში და არც ბურთაობაში ტოლი არა ჰყავდა.

ნესტან-დარეჯანიც გაიზარდა და სწავლის დრო მოუვიდა. მეფემ მისთვის ცალკე სასახლე ააგო და მშვენივრად მოართო, გარს ქვის კედელი შემოავლო და შიგ სამოთხის მსგავსი ბაღი გააშენა. მეფე ფარსადანს ერთი ქვრივი და ჰყავდა, სახელად დაჯარი. ეს ქალი განთქმული იყო თავისი სწავლით და სიბრძნით. ამიტომაც მეფემ იგი დაუნიშნა აღმზღელათ თავის ძვირფას ქალს. გამდლათ-კი ასმათი მიუჩინა, ამ გვარად იზრდებოდა ნესტან-დარეჯანი თავის საკუთარ სასახლეში და სულ თან-და-თან მშვენიერდებოდა.

გავიდა ხანი, ტარიელს მამა მოუკვდა. მთელი წელიწადი შავებში იყო, გლოვობდა საყვარელ მამას და არც სასახლეში მისულა. ბოლოს, როგორც იყო, მეფემ შავები გაახდევინა, სასახლეში მოიყვანა, ნადიმი გაუმართა და გართობა დაუწყო, ამირბარათაც, მამის ნაცვლად, იგი დანიშნა. ამირბარობა ტარიელს მთელმა ინდოეთმა მიულოცა და დიდი პატივი სცეს. ამას შემდეგ მეფე ტარიელს აღარ იშორებდა, შვილივით მიაჩნდა და სულ ერთად ნადირობდენ და მხიარულობდენ. ტარიელი ისე დამშვენდა, რომ მზეს ადარებდენ.

V

ტარიელის გამიჯნურების ამბავი.

ფარსადან მეფე და ტარიელი ერთ დღეს სანადიროთ წაბრძანდენ. ინადირეს და საღამო ჟამს შინ დაბრუნდენ. გზაზე მეფემ ტარიელს ხელი მოჰკიდა და ალერსით უთხრა: „ტარიელ, მოდი, წავიდეთ, ჩემი ქალი ვნახოთ, და დურაჯები მივართვათ“. შევიდენ მშვენიერ ბაღში. იქ სხვა-და-სხვა

როცა ასმათმა ფარდა ასწია, ტარიელმა თვალი მოკრა მზის უნაწავს
და მისმა მშვენიერებამ მოხიბლა. (გვ. 18).

ფრინველების ტკბილი გალობა მოესმათ. ბაღჩას გარს ალვის ხეები ჰქონდა შემორგული. მეფე თავის ქალთან შებრძანდა, ტარიელი გარედ დარჩა და მარტო ლაპარაკი ესმოდა. მეფემ ასმათს უბრძანა, ღურაჯები შემოიტანეო. როცა ასმათმა ფარდა ასწია, ტარიელმა თვალი მოჰკრა მზის უნახავს და მისმა მშვენიერებამ მაშინვე მოხიბლა, გული მოსტაცა და ცნობა დაუკარგა.

ტარიელი იმ წამსვე სასახლეში წაიყვანეს, დააწვინეს და ექიმები დააყენეს. მეფე და დედოფალი თავს ევლებოდნენ და შეილივით უვლიდნენ. გონს როცა მოვიდა, ტირილი შეესმა, თვალი აახილა და ნახა, რომ მეფე-დედოფალი თავზე ადგენ და დასტიროდნენ. მეფე მოეხვია და ემუდარა, ხმა გამეციო, მაგრამ ტარიელმა ხელახლა დაკარგა ცნობა, ვერ მიხვდნენ იმის უძღოურების მიზეზს და თვალ-ნაცემი ეგონათ. სამ ღღეს უკან ტარიელი უკეთ შეიქმნა. ეშინოდა არავინ მიმიხვდეს, რა მიზეზით ვარ ავათო და ამიტომ თავის სადგომში დაწოლა ამჯობინა. აქ ის კარგად გახდა, თუმცა-ღა გულში სიყვარულის აღმური ედებოდა და უწინდელი აღარც ფერი ჰქონდა და აღარც ხორცი. მეფე-დედოფალს ტარიელის ადგომა ძლიერ იამათ და უწინდებურათ გართობა დაუწყეს.

ნესტან-დარეჯანმა ყველაფერი იცოდა, რაც მოუვიდა ტარიელს და როგორც იტანჯებოდა იგი მისი სიყვარულით. თვითონაც ძლიერ მოსწონდა მშვენიერი ახალ-გაზრდა ამირბარი და დაფარულათ ეტრფოდა, მაგრამ გამჟღავნება ვერ გაბედა. ბოლოს, სხვა რომ ვერა გააწყო რა, ადგა და თავის ერთგულ გამზრდელ ასმათს გაანდო საიდუმლო.

ერთ ღამეს ფერ-მკრთალი და სევდიანი ტარიელი თავის საწოლ ოთახში იჯდა. ამ ღროს ასმათის მონა მივიდა და წერილი მიართვა. ტარიელს ძლიერ გაუკვირდა. ასმათი სწერდა ტარიელს, თქვენი ნახვა მწადიან და ნება მიბოძეთ მოვიდეთო. ტარიელმა საჩქაროდ პასუხი მისწერა და შეუთვალა, თვითონ ვიახლები, თუ მიხმობთო. მეორე ღღეს ტარიელს მეფის კა-

ცი მოუვიდა და სასახლეში წავიდა. მეფე ცდილობდა ტარიელის გართობას და ამიტომ ქორ-მიმინოთი სანადიროთ წაბრძანდა. შინ რომ დაბრუნდენ, სანადიმოდ დასხდენ. აქაც მომღერლებმა და დამკვრელებმა ტარიელს გართობა დაუწყეს. მეფე მხიარულად ბრძანდებოდა, რადგან ტარიელის მორჩენას ეღირსა და აუარებელი წყალობა გასცა იმ დღეს. ტარიელი ცდილობდა მხიარულად ეჩვენებინა თავი მეფისთვის, მაგრამ სიყვარულის ცეცხლი სწვავდა და თავიდან სევდა ვერ მოეშორებინა.

სალამოს ტარიელი შინ წავიდა; ტოლ-ამხანაგები თან იახლენ და იქაც ნადიმი და სმა გაიმართა. ნადიმობის დროს ტარიელის მოლოარე შემოვიდა და ბატონს ჩუმად ყურში უთხრა, ვილაც ჩადრში გახვეული ქალი გკითხულობთო. ტარიელმა უბრძანა ცალკე ოთახში შეიყვანეო. თვითონაც ადგა. სტუმრებთან ბოდიში მოიხადა და გავიდა. კარებში რომ ფეხი შედგა, წინ ასმათი მოეგება, თაყვანი სცა, კრძალვით ბოდიში მოიხადა და ნესტან-დარეჯანის წერილი მიართვა. ქალი სწერდა: „ნუ დაიჩნევ, ლომო წყლულსა, ტყვილა ბნედა და სიკვდილი რა სიყვარული გგონია. მე შენის ქმრობის მდომი, წინათაც ვიყავი, მაგრამ აქამდის საუბრად დრო არ შემხვედრია, ყველა ვიცი, რაც შენ ჩემთვის თავს გადაგხდენია: მე შენი ვარ, ნუ მოკვდებიო. ისა სჯობია, გმირული საქმე მიჩვენო. ხომ იცი, ხატაველები ყველანი ჩვენი მეხარკენი არიანო. იმათი ამაყობა და ურჩობა ჩვენგან რა დასათმობიაო. წადი, შეები ხატაველებს და თავი ისახელე, მერმე მოდი და შენი მთვარე შეგეყრებიო.“

ტარიელი ამაზე უკეთეს რაღას შეიტყობდა! ამ წერილმა ისე გაახარა, რომ თავი სიზმარში ეგონა. ადგა იმ წამსვე, სამაგიერო წერილი მისწერა ნესტან-დარეჯანს და შეჰპირდა ბრძანების ასრულებას. ასმათს ამ სიკეთისათვის მრავალი თვალ-მაჩვალისი უბოძა, მაგრამ მან მარტო ერთი ძვირფასი ბეჭედი გამოართვა სახსოვრად და წავიდა: წასვლის დროს ისაუბრეს

იმაზე, თუ საიდუმლო როგორ დაეფარათ, რომ არავის არ გაეგო. მხიარული ტარიელი ისევ სტუმრებთან დაბრუნდა. სინხარულით აღტაცებული იყო და ქეიფი განაგრძო.

VI

ომი ტარიელისა ხატაველებთან და გამარჯვება.

ტარიელმა ხატავეთში კაცი გაგზავნა, წერილი მისწერა რამაზ მეფეს და შეუთვალა: ხომ იცით ინდოეთის მეფის ძლიერება, მორჩილთა ზედა მოწყალება და ურჩთათვის რისხვაო. გირჩევთ მოხვიდეთ, თაყვანი სცეთ და მორჩილება განუცხადოთ. უკეთუ არ მოხვალთ, ჩვენ მოვალთ და თქვენის სისხლით გაზიარებთო. ამის შემდეგ ტარიელი აღარას დარდობდა, მხიარულად იყო, დროს ატარებდა და ხატავეთიდან ჰასუხს ელოდა.

ერთ ღამეს სასახლიდან რომ დაბრუნდა თავის ოთახში დაჯდა, ნესტან-დარეჯანი მოაგონდა და თუმცა დაღლილი იყო, მაგრამ ძილი არ ეკიდებოდა. ამ დროს ასმათის მონა მოვიდა და წერილი მოართვა. ასმათი სწერდა ტარიელს, შენი მთვარე გიბარებსო. ვახარებული ტარიელი ადგა და იმ წამსვე წავიდა. როცა მივიდა, ასმათი წინ მიეგება მოცინარი და მოახსენა: „მოდო ნახე ვარდი შენი, უფრჰკენელი და დაუჰკნარიო.“ ასწია ფარდა და შეიყვანა ტარიელი შიგნით.

„სადა ღგა კუბო შემკული ბადახშითა და ჯაღითა,

შიგან სჯდა იგი ჰირითა მზისსებრ ეჯჯა-მკრთაღითა.“

ტარიელმა მოინარა თავი, სალამი მისცა და წინ გაუჩერდა ქალს. რომელიც მას უცქეროდა ღამაზად თავის მეღნის ტბის თვალებითა. აღტაცებული ტარიელი თვალს ვეღარ აშორებდა. ქალი საშინლად მორცხობდა და ხმა ვერ გასცა. ცოტა ხანს ასე იყვნენ და სტკბებოდნენ ერთმანეთის ცქერით. მერმე ასმათმა ტარიელს ყურში უთხრა, აწ-კი წაბრძანდით, რადგან თქვენთან

ლაპარაკი ერცხვინებაო. გულ-დაწყვეტილი ტარიელი გამოვიდა, ასმათიც თან გამოჰყვა, გააცილა და მოახსენა, ნურას ნაღვლობთო. ტარიელი შეეხვეწა, მისი ამბავი ხშირად მაცნობეო. მერმე ცხენზე შეჯდა და შინ წავიდა. მთელი ღამე ფიქრში იყო და არ დაუძინია. ნანახი სანატრელი სურათი თვალ-წინ უდგა.

გავიდა ხანი, ხატავეთში გაგზავნილი კაციც დაბრუნდა და ტარიელს რამაზ მეფის წერილი მიართვა. ხატავეთის მეფე სწერდა ტარიელს, როგორ გაბედე და მანდ ხლება შემომითვალეო. ტარიელი გაჯავრდა, მაშინვე მზადებას შეუდგა და ლაშქარი დაიბარა. აჟარბელი ჯარი შეიკრიბა ყოველ მხრიდან. ტარიელმა დაათვალიერა ჯარი და ძლიერ მოიწონა. წასვლის წინა ღამეს მარტოდ იყო, თავის მზეთუნახავს იგონებდა და მოშორება აწუხებდა. ამ დროს წერილი მიიღო, ნესტან-დარეჯანი იბარებდა. ტარიელი საჩქაროდ ადგა გამოეწყო და იახლა. ასმათი კარებში დახვდა, შეუძღვა და სავარძელი დაუდგა. შეყვარებულებმა ტკბილად ისაუბრეს ცოლ-ქმრობის პირობა შეჰკრეს, ცოტა ხელიც მიირთვეს, გამოეთხოვენ ერთმანეთს და გაიყარნ.

დილით ტარიელმა ამართა სამეფო დროშა და წავიდა საომრად ხატავეთს დიდი ლაშქარით. ინდოეთის საზღვარს რომ გასცილდა, წინ რამაზ მეფის მოციქულები მოეგებნ ძღვნით და საჩუქრებით. რამაზი სწერდა ტარიელს, გვაპატიე რაც შევცოდეთ, ნუ ამოგვეწყვეთ ღვთის გულისათვისო. ჯარი უკან დააბრუნეთ, თქვენ მობრძანდით ცოტა ყმებით და ყველაფერი ჩაიბარეთო. რამაზ მეფეს თურმე ტარიელის მოტყვიება, ლალატი და მოკვლა უნდოდა მაგრამ იმ ღამეს მისგან დავალებული ხატაველი იახლა და ჩუმათ შეატყობინა, რამაზ მეფე ლალატს გიპირებსო, ასი ათასი მეომარი ჰყავს დამალული და, როგორც კი მიუახლოვდებით, თავს დაგესხმიან და ამოგწყვეტენო. ტარიელმა მას დაუბადლა, დაასაჩუქრა და გაისტუმრა. მერმე თათბირი მოახდინეს და გადასწყვიტეს, რომ

ტარიელი სამასი დარჩეული ვაჟ-კაცით დაწინაურებულიყო, ხოლო დანარჩენ ჯარს უბრძანა, მომყევით უკან შორი-ახლოს დაფარულადო. დილით რამაზის მოციქულები გაისტუმრა და აცნობა მას მოვდივარო. მართლაც სამი დღე იარა. მერმე ერთი ტევრის პირს ჩამოხტა, წინ კიდევ შემოხვდა მეფის მოციქული, ძღვენი მიართვა და მოახსენა, რამაზ მეფე მოდისო. ტარიელმა მასთან მყოფნი გმირები გაათრთხილა ამ სიტყვებით:

ვთქვი თუ: ძმანო, იგი კატნი ჩვენ ღაღატსა გვიდგებიან,
მკლავთა თქვენთა სიმაგრენი ამისთვისცა რად დაღბიან;
ვინცა მოჰკვდეს მეფეთათვის, სუენი მათნი ზეცას რბიან!
აჲ შევებათ ხატაველთა, ხმალი ცუდად რად გვბიან.

მერმე მოემზადენ საომრად და წავიდენ რისხვით წინ. როცა ტარიელის რაზმი რამაზ მეფეს წინ მიეგება, მიხვდა, რომ ამირბარმა იცოდა მისი ღალატი და ამიტომ დამალულ ჯარს უბრძანა, თავს დასხმოდენ ინდოელებს და ამოეწყვიტათ. ტარიელი და მისი მხლებელნი არ შეშინდენ, ჩაერიენ ხმალ-და-ხმალ მტერს და მრავალი დახოცეს. ამ დროს უკან მომავალი ტარიელის ლაშქარიც გამოჩნდა და მეხივით დაეცა მოულოდნელად მტერს თავზე. ხატაველები შეშინდენ და პირი იბრუნეს. ტარიელი და მისი ლაშქარი დაედევნენ და ვინც კი ცოცხალი გადურჩათ, სულ ერთიანად დაატყვევეს. თვითონ რამაზ მეფეს ტარიელმა ომში გაემკლავა, ცხენიდან ჩამოაგდო და შეიპყრო. დამარცხებულმა რამაზმა შენდობა სთხოვა ტარიელს და ყველა თავისი ციხე-ქალაქები ჩააბარა. ტარიელი დაეპატრონა ხატავეთს, უთვალავი ალაფი აიღო და უკან დაბრუნდა. დატყვევებული რამაზ მეფეც თან წამოიყვანა. ფარსადანთან მახარობელი და ათასი დატვირთული ჯორ-აქლემი გაგზავნა წინ-დაწინ, თან წიგნი მისწერა და შეუთვალა:

„მეუეო, სვემცა აჩს თქვენი სვიანად!
მე ხატაველთა მიმუხთქეს, თუმცა მათ ეცათ ზიანად.
ჩემი ამბავი დასტური ამად გაცნობე გვიანად;
მეფე შევიპყარ, მოგივალ მე ალაფიან-ტყვიანად“.

ფარსადან მეფეს ძლიერ იამა თავის გაზრდილის გამარჯვება და დიდი ამბით მიეგება იგი ტარიელს ყველა თავისი დიდებულებით და ჯარებით. ტარიელმა წარუდგინა მას რამაზ მეფე. ფარსადანმა თავაზიანად მიიღო დატყვევებული მეფე და და გაათავისუფლა, შეუნდო, სახელმწიფო დაუბრუნა და გაუშვა შინ, მაგრამ პირობა კი ჩამოართვა, კვლავ აღარ გაებედა ურჩობა და ყოველთვის ხარკი ეძლია. დამადლებულმა რამაზმა თაყვანი სცა და მორჩილება განუცხადა.

შემდეგ მეფემ ნადირობა გაუმართა ტარიელს და გაართო. ნადირობა რომ გათავდა, საღარბაზოთ შინ მოვიდენ. მეფე-დედოფალმა პირველად გამოიყვანეს საღარბაზოთ თავიანთი მზეთ-უნახავი ქალი, ნესტან-დარეჯანი. ნადიმობის დროს ქალი დედას უჯდა გვერდით. დედოფალი ტარიელს მიეგება, აკოცა და ისიც წინ დაისვა. ტარიელი მშვენიერი სანახავი იყო. ძვირფასი კაბა ეცვა და ეხვია საკვირველი რამ რიდე, რომელიც ხატავეთში იშოვა. მცირედ დაკოდილი ხელიც გულზე ჰქონდა ჩამობმული. ქალ-ვაჟი მალვით უჭვრეტდენ ერთმანეთს და ისე სტკებოდენ. გაიმართა გამოუთქმელი ლხინი და ქეიფი. მეფემ მრავალი ჯილდო უბოძა გმირ ტარიელს. სმაში რომ შევიდენ, დედოფალი ადგა და გავიდა თავის ქალით. ლხინი ძილის პირამდინ არ შემწყდარა. როცა ადგენ, ტარიელი თავის სადგომში წავიდა მოსასვენებლად, მაგრამ ნესტან-დარეჯანის სახე თვალ-წინ ედგა და ძილი არ ეკარებოდა. ამ დროს ასმათი მოვიდა. ტარიელი ადგა, მიეგება, აკოცა, გვერდით დაისვა და ქალის ამბავი ჰკითხა. ასმათმა ამოიღო და წიგნი მიართვა. ნესტან-დარეჯანი აღტაცებით იგონებდა მას და თან სწერდა, რიდე შენი მე მიბოძე სახსოვრად და შენ ნაცვლად ეგ სამკლავე შეიბიო. ტარიელმა ქალს წიგნი მისწერა, თავის რიდე გაუგზავნა და ასმათი მადლობით გაისტუმრა. მერმე მოისვენა, მაგრამ ძილში სიზმარი ნახა, ვითომ საყვარელი მასთან იყო. შეკრთა გამოედვიდა, აღარ ჰყავდა და ძლიე დაღონდა.

იმ დღეს მეფე-დედოფალმა ტარიელი იხმეს, წინ დაის-
ვეს და რჩევა ჰკითხეს: „ხომ ხედავ, რომ მოვხუცდი და ვაჟი
ღმერთმა არ მოგვცა. გვინდა ქალი გავათხოვოთ, კარგი საქმრო
აუღრიოთ და ტახტიც მას ჩავაბაროთ, რომ სამეფოს უპატრო-
ნოსო.“ საბრალო ტარიელს ამის გაგონებაზე ელდა ეცა, მაგრამ,
რა-კი შეატყო, რომ მეფე-დედოფალს საქმე გადაჭრილი ჰქონდათ
და სასიძოც არჩეული ჰყავდათ, დაშლა ვეღარ გაბედა. მათ სასი-
ძოთ, თურმე ხვარაზმელი მეფის ვაჟი აერჩიათ. „მას არავინ
სჯობსო“, ამბობდენ და მოციქულიც მზათ ჰყავდათ გასაგზავნად.

თავ-ზარ-დაცემული და გაშმაგებული ტარიელი შინ და-
ბრუნდა, შავმა ფიქრებმა მოიცვეს და გულზე ცეცხლი ეკიდე-
ბოდა. სალამოს ასმათის წერილი მიიღო. ასმათი სწერდა, ჩქა-
რა მოდი, შენი მთვარე გიბარებსო. გულ-მოკლული ტარიელი
ადგა და იმავ წამს წავიდა. ასმათი ძირს დახვდა მოწყენილი
და თვალ-ცრემლიანი. ხმა არ გასცა, ფარდა ასწია და ტარი-
ელი პირ-და-პირ ქალთან შეიყვანა.

ნესტან-დარეჯანი საშინელი სანახავი იყო: გარისხებული რო-
გორც ვეფხი, მიწოლით იყო ტახტზე წამომჯდარი; ტარიელის ნა-
ჩუქარი რიდე ეხურა, ფერი წასვლოდა და ცხელს ცრემლსა ღვრიდა.
გულ-შემოყრილი ტარიელი მოშორებით დაჯდა. ქალი წამოჯდა
წარბ-შეჭმუხვნილი, გარისხებული და ტარიელს ასე უსაყვედურა:

„მიკვირს, რად მხვდელ მშლელი პირის მტკიცისა,

გამწირავი და მუხთავი, შენ გამტეხელი ფიცისა,

მაგრამ ნაცვალსა ჰასუხსა მოგცემსო შენა მის ცისა.

შენ არ იგი ხვარაზმისა საქმრად ჩემად მოყვანება?!

შენ ჯდომილხარ სვასირად, შენი რთულა ამას ნება.

შენ გასტეხე ფიცი ჩემი, სიმტკიცე და იგი მტნება.

ღმერთმა ჰქმნას და დაგანით ცუდად შენი ხელაფნება!

გახსოვს ოდეს ჰამ-ჰამ ჰხმიდი, ცრემლნი შენნი ვეღთა ჰხანდეს;

მკურნალნი და დასტაქარნი წამალსა-ეე მოგიტანდეს?

მამაციას სიტრუფეს ნეტარ სხვანი რამცა ჰგვანდეს!

რადგან დამთმე, მეცა დაგთმობ, ვინძი უფრო დაზიანდეს!“

მაგრამ იმედი ნუ გაქვსო, დასძინა, რომ ან იგი შევიერთო ქმარად, ან შენ ინდოეთში ცოცხალი დაგარჩინო.

ტარიელმა რომ ეს საყვედური მოისმინა, დიდი იმედი მიეცა, რადგან დარწმუნდა, რომ ქალი მას არავისზე არ გასცვლიდა. ადგა და ემუდარა, პასუხი მომისმინეო. ქალმა უთხრა: „რაცა იცი, სთქვიო“, და თავი დაუქნია. ტარიელმა თავი გაიმართლა და უთხრა; დაშლა არ შემეძლო, რადგანაც მეფე-დედოფალს წინ-და-წინ ჰქონდათ გადაწყვეტილიო. ამასთანავე მოუწოდა ღმერთსა და ცას და საშინლად შეჰფიცა: მე შენს ლაღატში არ ვრევივარ და არც ფიცი გამიტეხიაო. ქალს იამა, დაუჯერა, დატება, ახლოს დაისვა და ერთად არჩიეს თუ, რა უნდა ექმნათ, ტარიელმა სთქვა სულ ერთიანად გავსწყვეტ ყველასო. მაგრამ ნესტან-დარეჯანმა ურჩია, მარტო სიძე მოჰკალი და სხვის სისხლს ნუ დაიდებ, კაცის სისხლის თავს დადება ცოდვა არისო. ტარიელსაც მოეწონა ნესტან-დარეჯანის რჩევა და დათანხმდა. მერმე ადგა, გამოეთხოვა ნესტან-დარეჯანს და მოწყენილი წამოვიდა.

ხვარზმელ მეფეს ძლიერ იამა ფარსადანის დამოყვრება და ინდოეთში შეიღის გამეფება. ამიტომ მალე დათანხმდა და სასიძოც დიდი ამალით გამოისტუმრა საქორწინოდ. მოვიდა მახარობელი, სიძე მობრძანდება, მიეგებეთო. მეფეს გაეხარდა, იხმო ტარიელი და უბრძანა: აბა მოვემზადოთ და ისეთი ქორწილი გადვიხადოთ, როგორც ინდოეთს შეგნისო. ტარიელიც შეუდგა მზადებას. მოედანზე წითელი ატლასის კარვები დადგეს. სასიძო თავის ამალით იქ უნდა ჩამომხტარიყო და დაესვენა. წინ ჯარი და დიდ-კაცობა უნდა მიგებებოდა. მეფე და ტარიელიც მეორე დღეს თვით სასახლეში უნდა დახვედროდენ და დიდი პატივით უნდა მიეღოთ.

საღამოს დაღლილი ტარიელი თავის სადგომზე დასასვენებლად წავიდა. შინ რომ მივიდა, მონამ ასმათის წერილი დაახვედრა. ტარიელს ნესტან-დარეჯანი იბარებდა საჩქაროდ. ტარიელი პირ-და-პირ წავიდა, ცხენიდან აღარ ჩამომხტარა. მზის

უნახავი კვლავ წარბ-შეჭმუნენილი და გარისხებული დახვდა-როცა ტარიელი მივიდა და წარსდგა, ქალმა წყრომით უთხრა: „რასა სდგახარ და არ ასრულებ დანაპირებსო? ეგებ კიდევ გამწირე და მომატყუეო?“.

ტარიელს ეწყინა, პასუხი აღარ გასცა, ფიცხლავ უკან დაბრუნდა და თავის გულში ამბობდა, აგრე როგორ დავძაბუნდი, რომ ქალი საომრად მიწვევსო! როგორც კი სადგომზე მივიდა, ასი დარჩეული ვაჟ-კაცი იახლა და გასწია სასიძოს მოსაკლავად. ქალაქი ისე გაიარეს, რომ არავის გაუგია. სასიძოს ტკბილად ეძინა მშვენიერად მორთულს ატლასის კარავში. ტარიელმა ხმლით კარავის კალთა ჩასჭრა, შევიდა, მოჰკიდა ხელი საბრალო სასიძოს ფეხებში და თავით ბოძზედ მიახალა. ეს რომ ამალამ გაიგო, ყვირილი მორთო. ტარიელი ბედაურს მოახტა, გასწია საჩქაროდ და თავის შეუვალ ქალაქში გამაგრდა. აქიდან კაცი აფრინა ყოველგან და თავისი ჯარები დაიბარა საჩქაროდ.

რომ გათენდა, მეფისაგან გამოგზავნილი სამი დიდებული მოვიდა. ფარსადანი უთვლიდა ტარიელს: „ვაჟო, შვილივით გაგზარდე, რად მიყავ ასეთი საქმე, რად შემიცვალე ღვინი-ჭირად, სიცოცხლე რად გამიმწარეო.? ხვარაზმშას სისხლი რად დამდე კისერზეო? თუ ჩემი ქალი გიყვარდა, რატომ არ შემატყობინეო?“ ტარიელმა პასუხად მეფეს შეუთვალა: „რადგან ღმერთმა ვაჟი არ მოგცათ, ინდოეთი ჩემია და ვერავის დაუთმობ, მინამ მე წელზე ხმალი მარტყიაო“.

VII

ნესტან-დარეჯანის დაკარგვის ამბავი

ტარიელი ძლიერ ნაღვლობდა, რადგანაც სასიძოს მოკვლის შემდეგ თავის სატრფოს ამბავი ვერა გაიგო-რა. ერთ ღღეს სევდიანი მინდვრად გამოვიდა და შორს ვილაც ორი მგზავრი

დაინახა. როცა მიახლოვდნ, ნახა რომ მონას თაე-გადაგლე-
ჯილი და სახე-დაკარწული ასმათი მოჰყავდა. ტარიელს თაე-

ზანგებმა ჩასვეს ქალი კიდობანში და ზღვისაკენ გაუყენეს (გვ. 28).

ზარი დაეცა, მიხვდა ეს კარგს არას მოასწავებდა და დაუყვირა, რა ამბავიაო? საბრალო ქალმა სიმწარისაგან ჯერეთ ხმა ვერ ამოიღო; მერმე ტირილით მოახსენა ყველაფერი, რაც ნესტან-დარეჯანს გადახდა.

ფარსადან მეფემ, რაკი ტარიელს ვერა დააკლო რა, ჯავრი უნდოდა თავის დაზე—დავარზე ამოეყარა, რადგან ამას აბრალებდა თავის ქალისა და ტარიელის გამიჯნურებას. მეფემ დის მოკვლა გადასწყვიტა და დაიფიცა კიდევ, რომ უსათუოდ აასრულებდა. ეს რომ დავარმა გაიგო საშინლად გააფთრდა, მისდგა საბრალო ნესტან-დარეჯანს და ჯერეთ უშვერის სიტყვებით აგინა, მერმე სტაცა გრძელ თმებში ხელი, წამოზიდა და იმდენი ცემა, რომ ერთიანად დაალურჯა. საბრალო ქალმა ერთი ხმაც არ გასცა. დავარმა რომ ცემით გული იჯერა, მოიხმო ორი მონა ზანგი და გადასცა მათ, ზანგებმა ჩასვეს ქალი კიღობანში და ზღვისაკენ გაუყენეს. დავარმა იცოდა, რომ მეფისაგან კარგი არა მოელოდა—რა, ამის გამო დანა დაიცა და თავი მოიკლა.

ეს რომ უამბო ტარიელს, ასმათი შეეხვეწა: „მომკალ და ნულარ მაცოცხლებ, მიმადლე შენსა ღმერთსაო!..“

ტარიელი ჯერედ გაქვავდა ჯავრისაგან, მაგრამ მერმე გული გაიმაგრა და ასმათს უთხრა, თავს ნუ იკლავო. საბრალომ გადასწყვიტა წასულიყო სატრფოს საძებრათ. მაშინვე შინ დაბრუნდა, ყველაფრით მოემზადა, ცხენზე შეჯდა; ას სამოცი დარჩეული მოყმე იახლა, ასმათიც თან წაიყვანა და წავიდენ. ბევრი იარეს და ზღვის პირს მიაღდგენ, იქ გემი იპოვნეს მიმავალი, ჩასხდენ შიგ და ამ გვარად იწყეს ძებნა. ოცი თვე ზღვა-ზღვა იარეს, ბევრი გამოიკითხეს, ეძიეს, მაგრამ მნახველიც-კი ვერავინ ჰპოვეს. ამ დროს განმავლობაში ტარიელს ზოგი მხლებელი მოუკვდა და ზოგიც შინ დააბრუნა. დარჩა მასთან მარტო ასმათი და ორი მონა. ტანჯულ ტარიელს სულ ზღვაში სიარული და ძებნა მოსწყინდა; ზღვას თავი დაანება და ხმელეთზედ გამოვიდა.

VIII

ტარიელისა და ფრიდონ მეფის შეყრის ამბავი.

ზღვის პირად ერთ ადგილს მშვენიერი ბალი ნახეს. ტარიელმა ჩრდილში ცოტა მოისვენა, მონები კი პურის საჭმელად დასხდენ. ტარიელი რომ ადგა, ძლიერ დაღონებული იყო, რადგან აგრე დიდხანს ეძია თავისი მიჯნური და ვერც ჭორი ვაიგო რა და ვერც დასტური. ამ დროს ერთბაშად ყვირილი მოესმა. ვილაც მშვენიერი ვაჟი შავ ტაიქს მოაქროლებდა; დაკოდლი იყო და გამწყრალი მტერს ემუქრებოდა. ტარიელმა საჩქაროდ მონა აფრინა და სთხოვა, მომითმინეთ, თქვენი ნახვა მინდაო. მაგრამ ცხენოსანმა მონას პასუხი არ აღირსა. მაშინ ტარიელი ცხენს მოახტა, უცხო ვაჟს წინ ჩაეგება და სთხოვა, მითხარ, რა გიჭირს, ვინ დაგკოდაო? ტარიელმა ვაჟი დაიყოლია და ბინაზე წამოიყვანა. ტარიელის ერთი მონა თურმე დასტაქარი იყო. მან ვაჟს მობანა წყლული, უწამლა და შეუხვია.

შემდეგ ამისა უცხო ვაჟმა უამბო ტარიელს თავის ვინაობა. მე სახელად ნურადინ-ფრიდონ მქვიან და მულღა-ზანზარის ქალაქის მეფე ვარო. ჩემი სამეფო თუმცა მცირეა, მაგრამ ყველაფრით მდიდარიაო. მამა ჩემი და ბიძა ჩემი გაიყარენ და სამეფო გაინაწილეს. ზღვის კუნძული ჩვენ გვერგო, სანადირო კი ბიძა ჩემს. მამა და ბიძაც ორნივე დაიხოცენ და მეფობა მათ შვილებს დაგვრჩა. ჩვენ შორის შური ჩამოვარდა და ერთმანეთს აღარ ვზოგავთ. სანადირო ადგილი გავვიხდასადავო. დღეს სანადიროთ წამოველ და ხუთიოდე ბაზიერნიც თან ვიხლევ. ნადირობის დროს მომეპარენ ბიძის შვილები, გზა შემიკრეს და ჩხუბი მიყვეს. მე ჩემს ხმაღს მივმართე; ხმაღი გამიტყდა და ამისთვის გაიმარჯვეს. მეც დამჭრეს და ბაზიერნიც სულ ერთიანად დამიხოცეს, „მაგრამ აწ მიყურონ, რა ვუყო, ოხრად გაუხდი ყოფნასო“.

ტარიელმა რომ ეს ამბავი მოისმინა, ფრიდონს ურჩია, აჩქარება არ ვარგაო. მომითმინეთ, მეც გიშველი, შენს მტერს

შევებში და ერთად ვიომოთო. ფრიდონს ძლიერ გაეხარდა, დაუმაღლა და თავის სასახლეში მიიწვია. ფრიდონისას რომ მივიდენ, წინ ლაშქარი მიეგებათ, გაეხარდათ მეფის გადარჩენა, ღმერთს მადლობა შესწირეს და თაყვანი სცეს. ტარიელი მათ ძლიერ მოეწონათ და ათას-ფერი ქება უთხრეს. ფრიდონ მეფემ თავის ძვირფას სტუმარს ნადიმი გაუმართა.

ფრიდონი მალე მორჩა. მაშინ ის და ტარიელი მოემზადენ და საომრად წავიდენ. ზღვაში რომ შევიდენ, წინ ნაევებით მტერი დახვდათ. ტარიელმა სულ ერთიანად დაღეწა იმათი ნაევები. მტერი შეშინდა, გაბრუნდა და ნავთ-საყუდელს. შეეფარა. გმირი ტარიელი აქაც მიუხდა მათ, შეება და შემუსრა ისე, რომ ყველა მაცქერალი გააოცა. მერმე ფრიდონ და ტარიელი ზღვას გასცილდენ და ხმელეთით წავიდენ. აქ იმათ წინ მტრის ცხენოსანი ჯარი დაუხვდათ, შემოუტიეს, შეებენ და ფიცხელი ომი გაიმართა. ფრიდონ და ტარიელი,—ეს ორი გმირი, ლომებევით იბრძოდენ და თითქო ერთმანეთს ეჯიბრებოდენ: სადაც-კი მისწვდენ, ცოცხალი აღარ გაუშვეს მტერი. ფრიდონმა თვითონ შეიპყრა თავისი დამკოდველი მტერი. წაართვეს ყველა ქალაქები და იმათ საუნჯესაც დაეპატრონენ.

ფრიდონი და ტარიელი გამარჯვებული რომ დაბრუნდენ, წინ ხალხი მიეგება დიდი ამბითა. ტარიელის ახოვნობას მამაცობას და მშვენიერებას ყველანი აღტაცებაში მოჰყავდა. ფრიდონ მეფემ დიდი სეფობა და ნადიმი გამართა. თავის ძმობილს მრავალი ძვირფასი საჩუქარი მიართვა, მაგრამ, როცა ყველანი მხიარულობდენ, ტარიელი დაღრეჯილი იყო: თავის დაკარგულ მიჯნურს იგონებდა და გულზე ცეცხლი ეკიდებოდა. ეს ამბავი ყველას უკვირდა, რადგან მიზეზი არავინ იცოდა.

IX

ნესტან-დარეჯანის ამბის ცნობა.

„ერთ დღეს მე და ფრიდონი სანადიროთ გავედითო“, — უამბობდა ტარიელი ავთანდილს, „ზღვის პირად წაწვდილს ქე

ღზე გადავდექით და იქ მიაშობო ფრიდონმა ჩემი დამწველის ამბავიო“. ეს ამბავი აი რაში მდგომარეობდა. თურმე ფრიდონი ერთხელ სანადიროდ იყო და სწორედ იმ წაწვდილ ქედიდან თვალი მოჰკრა ზღვაში, რაღაც შავ წერტილს, რომელიც მისკენ მოცურავდა. ფრიდონმა ვერ იცნა რა იყო, გაჰკვირდა და შორიდან თვალს ადევნებდა. როცა მოახლოვდა, ნახა პატარა ნავი სამოსელით შებურვილი. ამ ნავს ორი ზანგი მოეზიდებოდა. ფრიდონი თვალს არ აშორებდა. ნაპირს რომ მოადგენ, კიდობნიდან გადმოსვეს ერთი საკვირველი მშვენიერი ქალი. ფრიდონმა მისი შეპყრობა მოინდომა და საჩქაროდ თავის მერანი გაქუსლა, მაგრამ ზანგებმა შეიტყეს და გაასწრეს.

ეს ამბავი რომ ტარიელმა გაიგონა, ელდა ნაცემივით ცხენიდან გადმოიჰკრა და მორთო ტირილი. ფრიდონს ძლიერ გაუკვირდა და ინანა რათ ვუთხარიო. ტარიელმა: უთხრა, ის მთვარე ჩემი იყო, ისა მწვავს და ისა მდაგავსო. მერმეთ მოუყვა და ყველაფერი დაწვრილებით უამბო: ფრიდონმა ჯერ კიდევ არ იცოდა, თუ ტარიელი ინდოეთის პატრონი იყო. გაეხარდა და ემუდარა, ნუ სწუხარ და თავს ნუ იკლავო; ვარჩიოთ და რაცა სჯობდეს, ის ვქნათო. მერმე ადგა და შინ წამოიყვანა ტარიელი. აქ ითათბირეს, როგორ უნდა მოქცეულიყვენ რომ ნესტან-დარეჯანის ამბავი გაეგოთ. ფრიდონმა უთხრა ტარიელს: ჩემი ქალაქი გზა არის ყოველგნით მიმავალთ ნავთათა. გავგზავნოთ ნაგებით მონები და ვაძებნინოთ შენი დაკარგული მიჯნურიო. მანამდე შენ აქ დარჩი, ნუ ინალვლებ და ამაოდ თავს ნუ მოიკლავო. ტარიელს მოეწონა მეგობრის რჩევა. ფრიდონმა დაიბარა დარჩეული მენავენი და გაგზავნა ყოველ მხრით. მენავენი წავიდენ, დიდ ხანს ეძებეს, მაგრამ მნახველიც ვერ ჰპოვეს. ბოლოს დაბრუნდენ და ბატონს მოახსენეს, ვერაფერი გავიგეთო. ამ ამბავმა ტარიელი მეტის-მეტად დაალონა, იმედი გადასწყვიტა და წამოსულა დააპირა. ფრიდონს ძლიერ უმძიმდა მეგობრის მოშორება, მაგრამ რას იზამდა, დაჰყაბულდა, ერთი საკვირველი რაში აჩუქა, გამოეთხოვა და გაისტუ-

მრავალი ტარიელი წამოვიდა, კიდევ ბევრი ეძება თავისი სატრფო, მრავალი ქვეყნები მოიარა, მაგრამ არ იქნა, ვერა გაიგო-რა. ბოლოს, იმედ-დაკარგულმა, გადასწყვიტა კაცთა მოშორება და ტყე და ველად ყოფნა. ასმათსა და თავის ორ მოწინას ურჩია, თქვენ წადით და მე დამტოვეთო. ისინი გაკვირდნენ და გადაჭრილი უარი უთხრეს. შემდეგ ადგა და ის გამოქვაბული კლდე იპოვა, სადაც ავთანდილმა იგი ნახა. ეს გამოქვაბული მოეწონა და დაპატრონება მოინდომა. მაგრამ ის ქვაბი დევების სამყოფი იყო. ტარიელი როდი შეშინდა, მათ შეება და საშინელი ბრძოლა გაიმართა. დევების ყვირილი ცამდი აღიოდა და ლახტების ცემით ქვეყანა ინძრეოდა. გმირმა ტარიელმა მაინც კიდევ სძლია ისინი და დახოცა, მაგრამ იმასაც ორივე მონა მოუკლეს. გადარჩენ მარტო ტარიელი და ასმათი, იმ ქვაბს დაპატრონდნენ და დაბინავდნენ.

„აჰა, ძმაო! მაშინდლიდან აქა ვარ და აქა ვკვდებიო“, უთხრა ბოლოს ტარიელმა ავთანდილს. „სატრფოს სახედ მე ვეფხი გამოვსახე და ამიტომ მეც ვეფხის ტყავი წამოვისხი და მას ვატარებ სიკვდილამდისო. კაცთა ნახვა მეჯავრება და მხეცთა თანა ვიარებო. მხოლოდ ეს ქალი აღარ მშორდება, რადგან ესეც მისთვის ცეცხლ-ნადებიაო“.

საბრალო ვაჟმა რომ ეს ამბავი გაათავა, თავში ხელი იცა, საშინლად მოთქმა დაიწყო და ცხელ ცრემლსა ღვრიდა. ასმათი ახლოს მიუჯდა, მუხლ-მოყრილი შეეხვეწა და, როგორც იყო, გააჩუმა. ამის შემდეგ ავთანდილს უთხრა ტარიელმა: „აწ წადი, ნახე შენი მზე და უამბე, რაც ნახე და ჩემგან გესმაო.“

ავთანდილმა მოახსენა: „ძმაო, შენი მოშორება დღეის იქით აღარ მინდაო“. დაუწყო მუდარა, ნუ სტირი და ნურც თავს იკლავო: მაგითი ვერას უშველი მას, ვისთვისაც ცეცხლი გედებაო. სჯობია მოთმინება იქონიო. მე წავალ, ვნახავ ჩემს მთვარეს, მას ვუამბობ შენს ამბავს, მერმე დავბრუნდები და გიშველიო. დასაჯერებლად ასე ეუბნებოდა;

„რას აქიმი დასწეულდეს, რას ზომ გინდა საქებადი,
მან სხვა იხმოს მკურნალი და მაჯისაცა შემტეობადი.
მან უამბოს რაცა სჭირდეს სენი ცეცხლთა მომდებადი,
სხვისა სხვამან უკეთ იცის სსსარგებლო საუბადი“,

ამასთანავე ფიცი ჩამოართვა, ნურსად წახვალ, აქვე დამ-
ხვდიო. თვითონაც ფიცი მისცა, მალე დაებრუნდები და არ
გიღალატებო. ტარიელს მოეწონა ავთანდილის ერთგულება და
შეპფიცა: არსად წავალ, მოგელიო.

მთელი ღამე ერთად დარჩენ, იბაასეს და პური ჭამეს.
ისე დამეგობრდენ, როგორც ძმები, და ერთმანეთი ძლიერ შე-
უყვარდათ. რომ გათენდა, ავთანდილი წასასვლელად მოემზადა.
წასვლისას ერთმანეთს გადაეხვიენ და ტირილით გაიყარენ.
ასმათიც გამოეთხოვა ავთანდილს და ემუდარა, მალე მოდი,
მოგვეშველეო. ავთანდილმა ქალს პირობა მისცა და ორი თვე
ვადა დაუნინა.

X

ავთანდილის დაბრუნების ამბავი არაბეთში.

ავთანდილი ძლიერ ეშურებოდა არაბეთში მისვლას. პირ-
ველად იგი თავის მამულში მივიდა. აქ მას ლაშქარნი და დი-
დებულნი სიხარულით მიეგებენ და მობრძანება მიულოცეს.
შერმადინი მოეხვია ძვირფას ბატონს და ღმერთს მადლობა
შესწირა, მისი ნახვა რომ აღირსა. ავთანდილმაც სიხარულით
მოიკითხა ერთგული ყმა და უამბო რაც, წასვლის შემდეგ
თავს გადახდა. შინ ავთანდილი სულ ერთი დღე დარჩა და
ნადიმი გამართა. მეორე დღეს აფრინა მეფესთან შერმადინი
მახარობლად და თვითონაც წავიდა. შერმადინმა ახარა მეფესა
და თინათინს ავთანდილის დაბრუნება და ვეფხის-ტყაოსნის
პოვნა. მათ მახარობელი საჩუქრებით აავსეს. გახარებული მე-
ფე კახენზე შებრძანდა, ამაღლა იახლა და ავთანდილის შესაყრე-

ლად წაბრძანდა. ავთანდილმა თაყვანი სცა. როსტევანმა ავთანდილს მოეხვია, გულში ჩაიკრა და ისე გადაკოცნა. მერე ორნივე დარბაზში მიბრძანდნენ. აქ ნადიმი გაიმართა და ლხინი მთელი დღე არ შემწყდარა; ავთანდილის მშვიდობით მოსვლა ყველას ძლიერ უხაროდა. ავთანდილი მეფეს წინ უჯდა და ყველაფერს უამბობდა: სად იყო, სად იარა და ან ტარიელი როგორ იბოვნა.

ნადიმი რომ გათავდა, ავთანდილი თავის სადგომზე წავიდა. აქ მიჯნურის კაცი დახვდა, ებრძანა, ნახვა მენატრის და მალე მოდიო, ავთანდილი სიხარულით წავიდა. თინათინი ტახტზე იჯდა მშვენივრათ მორთული და მთვარესავით ანათებდა. ავთანდილს თინათინი სტკილით მიეგება, მოიკითხა და წინ დაისვა. მერმე ბოდიში მოიხადა და უთხრა მომიტევე, რომ ამდენი გასაჭირი და ტანჯვა გამოგაცდევინო. ავთანდილმა მოახსენა ნუ ბოდიშობთ, რაკი ვპოვე, ვინც მინდოდა, განსაცდელი აღარ მახსოვსო.

„ჭკადრ: რა კაცსა სოფელმან მისტეს წადილი გულისა,
ხსოვნა არა ჭხამს ჭირისა, ვით დღისა კარდასულისა.“

მერმე მოჰყვა და დაწვრილებით უამბო, სად იყო და სად ძებნა ვეფხვის-ტყაოსანი, რამდენი გასაჭირი გამოსცადა და როგორ იბოვნა. აუწერა მისი ვინაობა, საკვირველი მშვენიერება, მამაცობა, თავგადასავალი და ტანჯვა მიჯნურისათვის, ან სად და როგორ ცხოვრობდა მაშინ ასმათით. ბოლოს ისიც გაუმჟღავნა, ტარიელს რომ შეჰფიცა და დაჰპირდა შველას. ასე უთხრა.

„ჭხამს მოყვარე მოყვრისათვის თავი ჭირსა არ დამჩიდად,
გული მისტეს გულისათვის, სიყვარული გზად და ხიდად.“

ქალს ერთის მხრით უხაროდა, რომ სურვილი კეთილად აუსრულდა, რომ ავთანდილმა ვეფხვის-ტყაოსანი იბოვა და მშვიდობითაც დაბრუნდა, მეორე მხრით კი ეძნელებოდა კვლავ მისი მოშორება. მაგრამ რაკი ფიცის გატეხა და ლალატი არ შეიძლებოდა, ამიტომ ნება დართო და ასე უთხრა:

„საწუთრო კაცსა ყოველსა ვითა ტაროსი უხდების:

ზოგჯერ მზეს და ოდესმე ცა რისხვით მოუქუხდების..”

წამოსვლის დროს ვაჟმა უთხრა, შენს სახსოვრათ ნიშანი რამ გამატანეო. ქალმა მოიხსნა მკლავიდან მშვენიერი მარგალიტი და უბოძა. ქალ-ვაჟი რომ ერთმანეთის ჭკრეტით გაძღენ, ვაჟი ადგა, გამოეთხოვა მზის-უნახავს და წამოვიდა მაგრამ მოშორება ძლიერ აწუხებდა და ცეცხლს უკიდებდა. მთელი ღამე სულ იმის ფიქრში იყო, ვაი, თუ მოვკვდე და ველარ ვნახო ჩემი სატრფოო.

დილით ავთანდილი მეფემ მიიწვია სასახლეში. იქ დახვდა მრავალი ხალხი, მის სანახავად შეკრებილი. მეფე სანადიროთ ემზადებოდა და ავთანდილი რომ მივიდა, თან იახლა და წავიდენ. ნადირობის შემდეგ მეფემ სანადიმოთ მიიწვია თავადნი და დიდებულნი. გაიმართა ღვინო. ავთანდილი მეფეს წინ უჯდა და მამა-შვილივით ტკბილად საუბრობდენ. ნადიმი როცა გათავდა, ავთანდილი შინ დაბრუნდა; დიდხანს არ დასძინებია, ტარიელს იგონებდა, კვლავ მის ნახვას ნატრობდა ზე წასვლას ეშურებოდა. თუმცა კარგად იცოდა, რომ როსტევანი წასვლის ნებას არ მისცემდა. მაინც კიდევ გადასწყვიტა, შუამდგომლად ვეზირის გავგზავნა და თხოვნა.

XI

ვეზირის შუამდგომლობა და მეფის უარის თქმა.

ავთანდილის გაპარვა.

გათენდა თუ არა, ავთანდილი ადგა, ჩაიცვა, ცხენზე შეჯდა და ვეზირთან წავიდა. ვეზირს ძლიერ იამა მისი მისვლა, მიეგება, თაყვანი სცა და დიდი პატივით მიიღო. ავთანდილმა უამბო ვეზირს, რაც აწუხებდა და ემუდარა, წადი, სთხოვე მეფეს, ნება დამართოს და გამიშვასო. თან დიდ ქრთამს დაჰპირდა გარჯისათვის. ვეზირმა სიცილით მოახსენა, ქრთამად მე იგიც მიყოფა, რომ მიკადრეთ და მობრძანდით ჩემს

სახლშიო. მაგრამ, უთხრა, ვიცი, მეფე გაჯავრდება. ან მომ-
კლავს და ან ამიკლებსო. ავთანდილი არ მოეშვა და როგორც
იყო, დააჯერა:

ვეზირმა სთქვა: „შენი ცეცხლი, მეცა ცეცხლად მომეღების,
ველარ ვუჭვრეტ ცრემლთა შენთა, სოფეულიცა გაქარღების;
ზოგჯერ თქმა ჰსჯობს არა თქმასა, ზოგჯერ თქმითაც დაშავდება.
ვიტყვი; მოვკვდე არა მკამა, ჩემი მზეტა თქვენ მოგხვდება“.

ადგა ვეზირი, კრძალვითა და შიშით ხელმწიფესთან წა-
ვიდა. მეფე მხიარული და პირ-მლიმარი დაუხვდა. ვეზირი შე-
კრთა, შეშინდა და მოხსენება ველარ გაბედა. მაგრამ მეფემ
შენიშნა და უბრძანა, მითხარ რა იცი, ან დაღრეჯილი რის-
თვის ხარო? მაშინ ვეზირმა მოახსენა ყველაფერი, რაც ავთან-
დილმა დაავალა. მეფეს ფერი ეცვალა, გარისხდა, სკამი კედელს
ახალა და დაღეწა. ვეზირს შეჰკივლა: „ვით გაბედე მაგის
თქმა და მოხსენებაო!“ შეშინებული ვეზირი კანკალით მოშო-
რდა მეფეს და წამოვიდა. გულში ასე ფიქრობდა:

„მტერი მტერსა ვერას ავნებს, რამელ კაცი თავსა ივნებს“.

როცა შინ მივიდა დაღრეჯილი, ყველაფერი უამბო ავ-
თანდილს, რაც მოხდა სასახლეში. ავთანდილს ძლიერ ეწყინა,
ინაღვლა, მაგრამ რას უშველიდა. ვეზირს დიდათ დაუმაღლა
და დასახიუქრა. საღამომდის ვეზირთან დარჩა, ისადილა და
მზის ჩასვლისას შინ წავიდა. რა-კი მეფემ არ გაუშვა, გაპარვა
გადასწყვიტა და ასე ფიქრობდა:

„ოდეს კაცსა დაქტირას მაშინ უნდა ძმა და თვისიო“.

თავის სამშობლოში რომ მივიდა, დაისვა გვერდით თა-
ვისი ერთგული ყმა შერმადინი, უამბო ყველაფერი და თანაც
გაუმჟღავნა, უნდა გავიპაროვო. დაავალა, მეფის ერთგული
იყავიო, ჩემს სახლსა და კარს შენ უპატრონეო, ჯარებსაც
ეთავადეო, მტერს და მოყვარეს პასუხი ჩემს ნაცვლად შენ გაე-
ციო და დაჰპირდა, თუ ღმერთმა ჰქმნა და ცოცხალი დაგბრ-
უნდი ერთი-ორად გადაგიხდიო. როსტევანთან ანდერძი დას-
წერა და შერმადინს გადასცა.

თავის ანდერძში ავთანდილი სწერდა გამზრდელ მეფეს, შეუძლებელია, ფიცი გავტეხო, არ წავიდე და არ ვუშველო ჩემს ძმობილს ტარიელსო. ფიცის გატება და მოყვრის ლალატი დიდი ცოდვააო. მოციქულები და ფილოსოფოსნი ასე ბრძანებენო. თან ევედრებოდა მეფეს, მოთმინება იქონიეთ. ნუ დამგმობთ, შემინდეთ და კურთხევა წამატანეთო. ჩემზე ნუ ნაღვლობთ; რაც განგებაა, ის ასრულდებაო. აი რა მშვენიერი სიტყვებით ესაუბრებოდა, სხვათა შორის, ავთანდილი მეფეს თავის სამაგალითო ანდერძში.

„ვეცი ბოლოდ არ დამიგმობ ამ ჩემს განზრახულსა, —
კაცი ბრძენი ვერ გასწირავს მოუფარესა მოუფარულსა;
შე სიტყვასა ერთსა კვადრებ, პლატონისგან¹⁾ სწავლა-თქმულსა:
„სიცრუე და ორპირობა აწებს ხორცსა მერმე სულსა“.
რაცა ღმერთსა არა სწადდეს, არა საქმე არ იქმნების,
მზისა შუქთა ვერ-მჭვრეტელი ია ხმების, ვარდი ჭვინების.
„რა უარეა მამაცსა, ომშიგან პირის მღმეჭელსა.
შემდრკალსა, შეშინებულსა და სიკვდილისა მეჭველსა!
კაცი ჯახანი რითა სჯობს დიაცსა, ქსლისა მბეჭველსა? —
სჯობს სახელისა მოხვეჭა ყოველსა მოსახვეჭელსა!
„ვერ დაიჭირავს სიკვდილსა გზა ვიწრო ვერცა კლდოვანი;
მისგან ყოველი გასწორდეს სუსტი და ძალ-გულოვანი;
ბოლოდ შეჭყარნეს მიწიან ერთგან მოყმე და მსცოვანი,
სჯობს სიცოცხლესა ნაძრახსა სიკვდილი სახელოვანი“!
„არას კარგებს სიმძიმილი, უსარგებლო ცრემლთა დენა,
არ კარდავა კარდუადად მომავალი საქმე ზენა;
წესი არის მამათაგან მოჭირვება, ჭირთა თმენა,
არგონ ძალუძს ხორციელსა განგებისა კარდავლენა“.

ბოლოს სწერდა გამზრდელ მეფეს, თუ ვინიცობაა, საწუთრომ მილალატა და მოვკვდი, მაპატიეთ, დამიტირეთ, ჩემი მონები გაათავისუფლეთ და ობოლნი და გლახაკნი გაიკითხეთო:

1) პლატონი ბერძნების გამოჩენილი ფილოსოფოსი იყო.

„თუ საწუთრძმან დამამხოს, უფველთა დამამხობელმან,
ღარბი მფეკვედუ ღარბად, ვერ დამიტიროს მშობელმან,
ველარ შემსუდრონ დარბდილთა და ვერცა მისანდობელმან,
მუნ შემნიწყალს თქვენმავე გულმან მოწყალე-მღმობელმან.“

მაქვს საქნელი ურიცხვი, ვერვისგან ანაწონები, —
მიეტ კლახაკთა საჭურჭლე, ათავისუფლე მონები,
შენ დამდიდრე უფველი ობოლი, არას მქნები:
მიღვწიან მამიგონებენ, დამღობვენ, მოვეგონები“.

ანდერძის წერას რომ მორჩა, ასე ილოცა:

„ღმერთო, ღმერთო, მოწყალეო, არვინ მივის შენგან კიდე,
შენგან ვითხვე შეწვენასა, რაზომსაცა გზასა ვვლიდე:

მტერთა ძლევა, სდგათა დეღვა, დამით მანვე განმარდე!

თულა დავჩქე, გამსახურებდე, შენდა მსხვერპლსა შეგწირვიდე.“

მერმე შერმადინს გამოეთხოვა, შეჯდა ცხენზე, ახსენა
ღმერთი და მალვით წავიდა. საბრალო შერმადინმა ბევრი ვე-
დრა, მეც თან მიახლეო, მაგრამ უარი უთხრა.

დილას როსტევან მეფე საშინლად გამწყრალი აღვა და
ვეზირის ხმობა ბრძანა. ვეზირი შიშითა და მოწიწებით იახლა.
მეფე ისეთს მდგომარეობაში იყო, — აღარც კი ახსოვდა კარგად
რისთვის შეტუქსა ერთგული ვეზირი. ვეზირმა კვლავ გაახსენა
გუშინდელი ამბავი. გაჯავრებულმა ხელმწიფემ სიტყვა გააწ-
ყვეტინა და უბრძანა, მეტად აღარ მომაგონოო. ვეზირი რომ
მოშორდა და გამოვიდა, ავთანდილის გაპარვა შეიტყო, მაგრამ
მეფეს მოხსენება ველარ გაუბედა. ავთანდილმა დაიგვიანა. მე-
ფემ იფიქრა: „უცილოდ გაიპარაო“, და ვეზირი დაიბარა.
ვეზირმა ყველაფერი მოახსენა როსტევანმა წვერის გლეჯით
მოთქმა მორთო და დიდხანს ცრემლსა ღვრიდა. იგონებდა თა-
ვის გაზრდილს და უბნობდა: „რათ მომიძულე, რათ დამადგე?
მე უშენოდ როგორ გავძლო, ან რომ მოვკვდე, ვინ მიტი-
რებსო“.

ავთანდილის გაპარვა და მოშორება ყველას საწყენად და-
ურჩათ. დიდ-კაცობა და ლაშქარი სასახლეს მოაწყდა. ყველა-

ნი სწუხდენ, სტიროდენ და დაღრეჯილ მეფეს უსამძიმრებდენ. მეფეც პასუხად ბრძანებდა: „რა ვაწყინეთ, რა შევცოდეთ, რად გაგეყარნა, რად გაგეწირნაო“.

ბოლოს მეფე დაფიქრდა, მარტო წავიდა ავთანდილი, თუ წაჰყვა ნეტავ ვინმეო? სწორეთ ამ დროს შერმადინიც მოვიდა და ავთანდილის ანდერძი მიაართვა მეფეს. მეფემ ანდერძი გადაიკითხა და გაიგო რომ ავთანდილი მარტო წასულიყო. ამან კიდევ უფრო მოუკიდა ცეცხლი გულ-დამწვარ მეფეს. სასახლეში შესწყდა ყოველგვარი ლხინი, ყველანი ავთანდილის მოშორებას გლოვობდენ. მეფემ აუარებელი მოწყალება დაუჩიგა გლახაკთა, დავრდომილთა და ქვრივ-ობოლთა და უბრძანა, ელოცათ ავთანდილისთვის.

XII

ავთანდილის მოგზაურობა. ტარიელის შეყრა.

ავთანდილი გზაზე საშინლად ნალვლობდა: იგონებდა თავის სატრფოს, გამზრდელ მეფეს, საყვარელ სამშობლოსა და ლაშქარს; მოშორება გულს უკლავდა და ცრემლებს ღვრიდა. ასე ფიქრობდა, ვაი თუ მოვკვდე და ველარ ველირსო იმათ ნახვასო. გული და გონებაც მისი თინათინთან იყო, მაგრამ აბა რას იზამდა. ფიცის გატება ეძნელებოდა და ტარიელის შეველაც ენატრებოდა. ორ ცეცხლ შუა იყო საბრალო. დღე და ღამე გზაზე შეუსვენებლათ მიდიოდა და ღმერთს ევედრებოდა. ცას, მზეს, მთვარეს და ვარსკვლავებს შესჩიოდა და შეველას სთხოვდა. ხანდის-ხან წყლის პირად ისვენებდა, ნადირის ხორცსა სწვავდა და თავს იმითი ირჩენდა.

ბოლოს, როგორც იყო დიდი ხნის მგზავრობის შემდეგ ავთანდილმა მიაღწია იმ ადგილს, სადაც ტარიელი სცხოვრობდა. შორიდან ქვაბი დაინახა და დიდათ გაეხარდა. კარებს რომ მიუახლოვდა, წინ ასმათი მიეგება. ავთანდილი სიჩქარით გადმოხტა, ქალს მოეხვია, აკოცა და ტარიელის ამბავი ჰკითხა. ასმათმა ტირილით უპასუხა: დიდი

ხანია მომშორდა, წავიდა და აღარ მოსულაო. საბრალო ავთანდილს, ამ სიტყვებმა ლახვარივით გაუარეს გულში, ძლიერ ეწყინა და ტარიელს უსაყვედურა, თუ არ შეეძლო, რად დამპირდა, ან რად გატეხა ფიცი თვისიო? ასმათმა ტარიელი გაამართლა და მოახსენა ავთანდილს, რომ იგი თავის გონებაზე აღარ არისო, სიცოცხლე მობეზრებია და მარტო სიკვდილს ნატრობსო. უამბო: როცა წავიდა, ვკითხე, ავთანდილი რომ მოვრდეს რა ქნას. სად გეძიოსო? მან მიბრძანა, უთხარ ავთანდილს, ამ არეს არ მოვშორდები; არ მინდა ფიცის გატეხაო. თუ მკვდარი მნახოს, დამმარხოსო, ცოცხალი მნახოს, უკვირდეს სათუო ჩემი სიცოცხლეო. შემდეგ ამისა ასმათი შევედრა ავთანდილს, წადით, ძებნეთ, იქნებ ცოცხალი სადმე იპოვოთო. ავთანდილმა ცოტა დაისვენა, მოკლედ უამბო ასმათს თავისი გამოპარვით წამოსვლა, მიჯნურისა და გამზრდელ მეფის მიტოვება. მერმე გამოესალმა ქალს და წავიდა ტარიელის საძებრად. მიდიოდა და სჩიოდა:

„მოყვარემან ვარდის კონა გულსა მკრა და დამიწყლულა,
იგი ფიცი ჩემგან სრული, მან აღარა გამისრულა,
მას თუ გამუჩი, სწუთრფოფა, ჩემი ღვინი გარდასრულა,
სხვა მოყვარე თვალსა ჩემსა გაკიცხულა გაბასრულა.“

სამი დღე და ღამე ეძია. მოვლო მრავალი ხევი, შამბნარი, ტყე და ველი. მაგრამ მაინც ვერსად იპოვა. ბოლოს როცა ნაღვლიანი მიდიოდა და ღმერთსა და ბედს უჩიოდა, ერთ ქედს გადაადგა და მზიან-ჩრდილიანი ველი დაინახა, აქ მან თვალი მოჰკრა, შამბის ძირს სადავე უკუ-ყრილ, ტარიელის ცხენს, სიხარულისგან გულმა ფანცქალი დაუწყო, იფიქრა, უთუოდ იგიაო და გრიგალივით ჩაირბინა. იქ მართლაც ნახა ტარიელი, მაგრამ საკვირველი სურათი წარმოუდგა თვალ წინ. ტარიელს პირი ჰქონდა დაკაწრული, საყელო გადაგლეჯილი და თმა გაწეწილი. თვალთაგან ცრემლი სდიოდა და ამ ქვეყნის აღარა ესმოდა-რა. ერთის მხრით ეგდო მოკლული ლომი და სისხლიანი ხმალი, მეორე მხრით კი უსულო ვე-

ფხი მიწაზე გაშლართული. ავთანდილი მიიჭრა ტარიელთან, შესძახა, ახლოს მიუჯდა ცრემლი მოსწურა, და ჩასძახოდა: „ძმაო ტარიელ! ვერ მიცნობ? შენს ავთანდილს, შენთვის მკვდარსაო“.

მაინც კიდევ დიდხანს ვერაფერი შეასმინა. ბოლოს დიდი ცდით, წვალებით და მოვლით, როგორც იქმნა, გონებაზე მოიყვანა. ტარიელმა თვალი გაახილა, იცნო ავთანდილი და ტირილით ყელს მოეჭდო „მადლობა ღმერთს კიდევ გნახეო,“ უთხრა, „ჩემს თავს მხეცებს ნუ შეაქმევ, დამმარხე და დამიტირეო.“

ავთანდილმა უკიჟინა სულ-მდაბლობა, გაამხნევა, თავს ნუ იკლავო და უთხრა: „ჭირსა შიგან გამაგრება, ასე უნდა, ვით ქვიტკირსო“. მაგრამ მაინც არ გაუვიდა, — ვერ დააჯერა, რომ ამდგარიყო და შინ წაყოლოდა. აი რა სიტყვებითა და მაგალითებით ესაუბრებოდა იგი ტარიელს:

„ვინ არ ყოფილა მიჯნური, ვის არ სსხმილი სდებიათ,
ვის არ უნახავს ჰატეჟნი, ვისაჟის ვინ არა ბნდებიათ?
მითხარ, უსახარ რა ჰქმნილა, სუფნი რად ამოგხდებიათ,
არ იცო, ვარდი უეკლად არაჟის მოუკრებიათ?“

მაინც კიდევ ვერას გახდა. სხვა რომ ვერა გააწყო-რა, ბოლოს ასეთი ხერხი იხმარა. ავთანდილმა იცოდა, რომ ცხენით გავლა დარდს გაუქარვებდა და ამიტომ შეეხვეწა: „ნუ გამიშვებ გულ ნატკენს, ცხენზე შეჯექ, გაიარე, უწინდელებრ დაგინახო“. ტარიელი დათანხმდა. ავთანდილმა ცხენი მოჰგვარა და ნელა შესვა. გაიარეს და სიარულმა მართლაც მოჯობინება დააჩნია. გზა-გზა ავთანდილმა ტარიელი ტკბილი სიტყვებით შეაქცია. ბოლოს უთხრა, რასმე გკითხავ, გამიცხადე დათარულიო: „შენ რომ მის სამხრე გაბია, ვისთვისაც გწვავს ალი, რა რიგ გიყვარს, როგორ გიღირსო“? ტარიელმა უპასუხა: „ეგ არის ჩემი სიცოცხლე, მთელ ქვეყანას მირჩვენიაო“?

ავთანდილმა ამით ისარგებლა, ასმათი მოაგონა და ასე უსაყვედურა: „თუ კი მართლა უსულო და გაქედლილი ოქრო

აგრე ძვირფასად გიღირსო. მაშ შენი მიჯნურის გამზდელი, შენი ასმათი, რატომ მოგიძულებია? რათ არ წამოხვალ, არ ნახავ, უპატრონოდ დაგიგდიაო“?

ტარიელმა რომ ეს მოისმინა, ავთანდილს უთხრა: რა-კი სიკვდილს მომარჩინე, თანახმა ვარ, წავიდეთ და ვნახოთ ჩემი ერთგული ასმათიო. ამას შემდეგ, მართლაც, ორნივე ქვაბისკენ გაემგზავრნენ.

აი გზაში რა უამბო ტარიელმა თავის ძვირფას ძმობილ ავთანდილს: შენ რომ წახვედი, ქვაბში ყოფნა მომწყინდა, ავდექ, ცხენზე შევჯექ და წამოვედი. ვიარე და ამ ქედზე გადმოვდექი. დავინახე ლომი და ვეფხი ერთად შეიყარენ, იცელქეს და ითამაშეს, თითქო მიჯნურები ყოფილიყვნენ. გამეხარდა მათი ნახვა, გულზე დარდი გადამყარეს, მაგრამ მერმე გამაკვირვეს: შეიბენ, წაიკიდენ და ერთმანეთი არ დაინდვენ. ლომმა სძლია, გამოუდგა ვეფხს და მოკვლა მოუნდომა. მე გავრისხდი და ვიფიქრე, რათ ჰკლავს საყვარელს-მეთქი: ხმაღაწვდილმა შევეუტიე ლომს, ესტყორცნე თავში და სიცოცხლე დავამწარე. მას შემდეგ ხმალი გადავაგდე, ვეფხი შევიპყარ ხელით. ვეფხი მიღრენდა, არ მზოგავდა და ბრჭყალიბით სისხლს მადენდა. გავგულისდი ისიც მიწაზე დავანარცხე და მოვკალი. მაშინ გამახსენდა, მე რომ ჩემს საყვარელს ვითა ლომი წავეკიდე. ამან ცეცხლი წამიკიდა, ცნობა დამიკარგა და კინალამ სული დავლიე. ამ დროს შენც მოხველ, მომეშველე და სასიკვდილო მომაბრუნე. მაშ, რად გიკვირს, რომ ესტირი და სიცოცხლეს აღარ ვინატრიო, უთხრა ავთანდილს.

ტარიელმა რომ ეს ამბავი გაათავა, კვლავ მოაგონდა თავისი მიჯნური, ასტირდა და ცხელი ცრემლები გადმოყარა. ავთანდილი-კი ამ დროს ტარიელს ამხნევებდა და იმედს აძლევდა. ამასობაში ქვაბს მიუახლოვდნენ. გახარებული ასმათი გარეთ გამოიქრა, ტარიელს მოეხვია, აკოცა და ღმერთს მადლობა შესწირა. მერმე ყველანი ქვაბში შევიდნენ და ასმათმა ვეფხის ტყავი დაუგო გმირებს. ისინი დასხდნენ და კვლავ გამა-

რთეს საუბარი. ასმათმა მწვადი შეწვა და მიართვა მათ, მაგრამ ლონე მიხდილ ტარიელს. ჭამის თავი აღარა ჰქონდა. ღამე ერთად გაათიეს, ისაუბრეს და არჩიეს, როგორ უნდა მოქცეულიყვნენ. ტარიელი ავთანდილს მადლობას ეუბნებოდა, რადგან მისთვის ამოდენი ჯაფა და სიკეთე არ დაიშურა, თანაც ეხვეწებოდა: „აწ წადი და შენს მიჯნურთან დაბრუნდიო“.

ავთანდილმა გადაჭრილი უარი უთხრა და პირ-იქით ემუდარა, გამხნევდი და შენ თავს ნურაფერს ავნებო. ერთი წელიწადი მოითმინეო, წავალ, ვეძებ შენს მზეს და უკეთუ ვერ ვიპოვე და ცოცხალი არ დავბრუნდი, რაც გნებავდეს; ის ჰქმენიო. ტარიელი დათანხმდა და პირობა მისცა. დილით ავთანდილი და ტარიელი ასმათს გამოეთხოვეს და წავიდნენ. მთელი დღე ერთად იარეს და ზღვას მიახლოვდნენ. ღამე ურთად გაათიეს. აქ ტარიელმა ასწავლა ავთანდილს ფრიდონთან მიმავალი გზა და შეეხვეწა, წადი, ნახე და ჩემი ტანჯვა უამბეო. დილით მოეხვიენ ერთმანეთს, ტირილითა და კოცნით გამოესალმნენ და გაშორდნენ. საბრალო ტარიელი დარჩა მარტო დაღონებული, მიმავალ ძმობილს დიდს ხანს უცქეროდა და თვალს ველარ აშორებდა.

XIII.

ავთანდილის წასვლა ფრიდონთან.

გზად მიმავალი ავთანდილი ფიქრობდა თავის თავ-გადასავალზე და გულ-დანაღვლიანებული ასე ჰსჩიოდა:

„ვაჲ, სოფელო, რაშიგან ხარ, რას გვანრუნებ, რა ზნე გჭირს!
უფლიმც შენი მინდობილი ნიადგმცა ჩემებრ სტირს;
სად წაიყვან სადარეს, აღუფხვრი სადით ძირს,
მაგრამ ღმერთი არ გასწირავს კაცსა შენგან განაწირს.“

როდესაც მოაგონდება თავისი საყვარელი; რომელსაც თავი დაანება და დაშორდა, იგი მიმართავს მზეს ამ სიტყვებით:

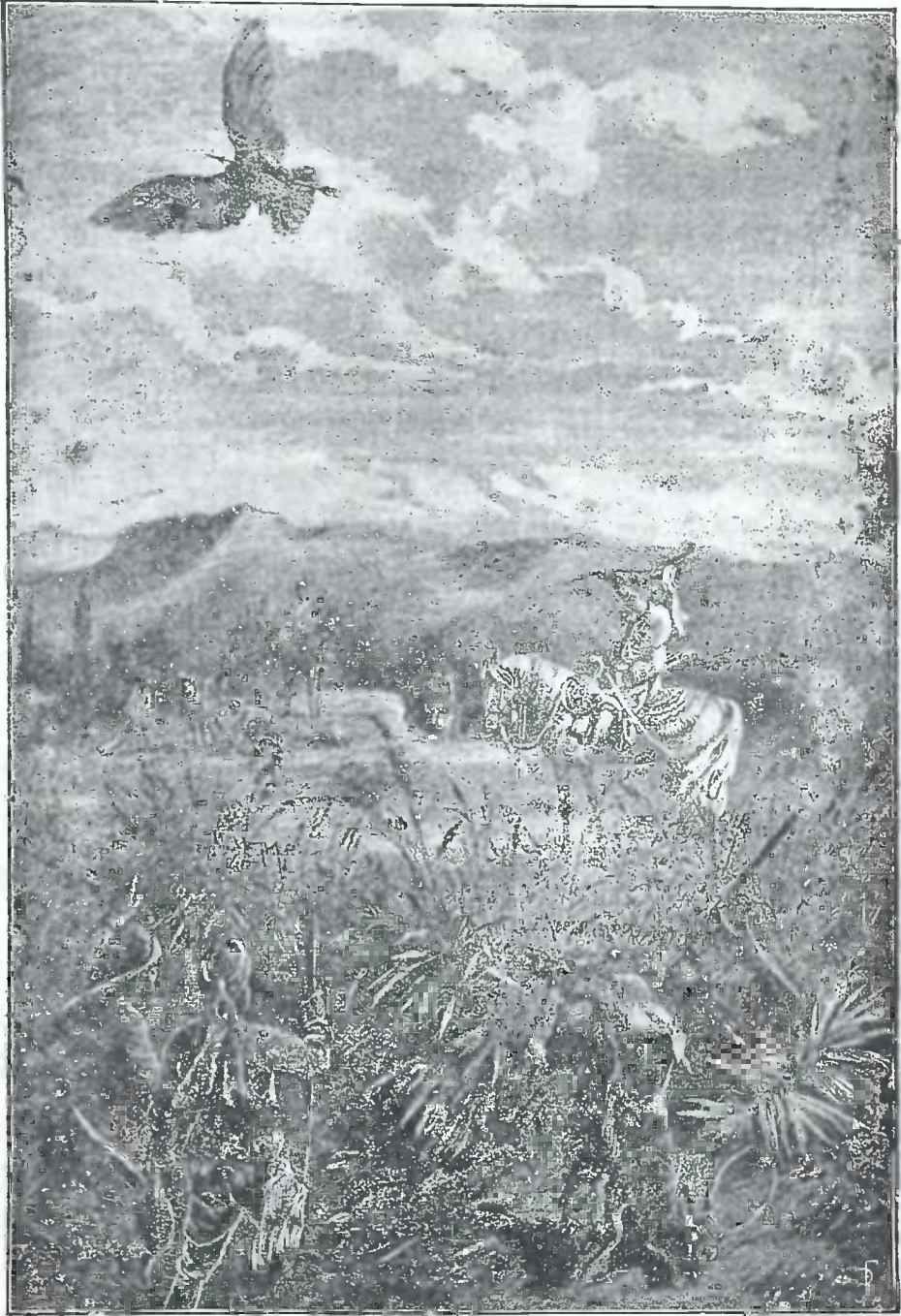
„აჰა, მზეო, გეაჯები შენ, მძლესთა მძლეთა მძლეს,
ვინ დაბაღსა გამადღებ, მეუფობასა მისცემ სვეს,
მე ნუ გამყრი საყვარელსა, ნუ შემიტვდი ღამედ დღეს.“

ამ გვარად მიდიოდა საბრალო ავთანდილი და მრავალნაირ გულის გასაგმირავ ლექსებს იმღეროდა. სამოცდა ათოდღე იარა. ბოლოს ერთ ზღვის პირას მივიდა. იქ მენავეები ნახა და მათი ვინაობა გამოიკითხა. მენავეებმა ყველაფერი დაწვრილებით მოახსენეს და უთხრეს, აქედან იწყება თურქთა სამეფოს საზღვარიო, რომლის ხელმწიფე არის ნურადინ ფრიდონი, კაცი ჭკვიანი და პატიოსანიო. ჩვენც მათი მონები ვართ და იქითკენ მივეშურებითო. ავთანდილს ძლიერ გაეხარდა რომღღერიდონის სახელი გაიგონა და უბრძანა, მე სწორედ თქვენს მეფესთან მივდივარ და გზა მასწავლეთო. მათ ბრძანება აღუსრულეს და გზა დაულოცეს. გზაზე ვინც-კი შემოხვდა ავთანდილს, ყველას აკვირვებდა მისი მშვენიერება და თვალს ვერ აშორებდენ.

მულღაზანზარის ქალაქს რომ მიუახლოვდა, სადაც ფრიდონი ცხოვრობდა, დიდი მინდორი ნახა. ლაშქარს ველზედ ალყა შემოერტყა და ნადირობა გაემართა. ავთანდილს მოახსენეს, ფრიდონ მეფე ნადირობსო. ძლიერ იამა და პირდაპირ ლაშქრისკენ გასწია. როცა მიახლოვდა, ერთბაშად ჰაერში ორბი გამოჩნდა. ავთანდილმა ცხენზე მჯდარმა ამოიღო ნიშანში, სტყორცნა ისარი და ორბი ძირს ჩამოაგდო. ავთანდილი საჩქაროდ გადმოხტა, ორბს ფრთები დასჭრა და კვლავ წყნარად ცხენზე შეჯდა. ჯარმა რომ ეს დაინახა, გაუკვირდა, ალყას თავი დაანება და გარს შემოერტყა საკვირველ უცხო ვაჟს. ყველანი შურითა და გაკვირვებითა უყურებდენ.

ფრიდონ მეფე ამ დროს ორმოცი დარჩეული კაცით ქედზედ ბრძანდებოდა და იქ ნადირს მოელოდა. ალყის დაშლა გაუკვირდა; კაცი აფრინა საჩქაროდ, ლაშქარს ჰკითხე, რა მოხდაო. პასუხად ავთანდილმა შეუთვალა, ნუ გასწყრები, დიდო მეფევ, მოვსულვარ თქვენთან სტუმრად მე, ტარიელის მეგობარიო. ფრიდონს რომ ტარიელის სახელი ესმა, ძლიერ იამა, ქედიდან ჩამოიჭრა და ავთანდილს მიეგება. ავთანდილმა თაყვანი სცა და სალამი მოახსენა. ფრიდონი მოეხვია და გადაკოცნა უცხო სტუმარი.

მეფემ სთხოვა, შინ წავიდეთო. ნადირობა დაიშალა. გზაზე ავთანდილმა უამბო მეფეს თავისი ვინაობა, ვეფხის-ტყალსნის ნახვა როსტეფან მეფის მიერ, მისი ძებნა, ქვაბში შეყრა

„სტყორცნა ისარი და ორბი ძირს ჩამოავდო.“ (გვრ45).ე.

და დაძმობილება. ბოლოს მოახსენა, ტარიელმა თქვენი სიკეთე მიაშობა და მეც გაიხელით, რომ მიჩვენოთ ის ადგილი, სადაც ჰპოვეთ მისი მზეო. ფრიდონი ძლიერ შეწუხდა; ტარიელის ტანჯვა და წვალემა რომ მოისმინა: იგონებდა მასთან ყოფნას, იბრალებდა და ცრემლსა ღვრიდა.

ავთანდილი ძლიერ გააკვირვა წეს-წყობილებამ, რომელიც ფრიდონის სასახლეში და მის სამეფოში ნახა. ფრიდონმა დიდი ამბით და პატივით მიიღო უცხო სტუმარი, ნადიმი გაუმართა და მრავალი ძვირფასი საჩუქარი მიართვა. ავთანდილი იქ რამდენიმე დღე დარჩა; ფრიდონთან ერთად ნადირობდა და ყველას აკვირვებდა სიმარდით და მშვილდ-ისრობით. მერმე მოინდომა წასვლა. ფრიდონს სთხოვა, ზღვის პირს წამყევ და მიჩვენე ის ადგილი, სადაც ნახეთ ორი ზანგი და კიდობნით ტურფა ქალიო.

ფრიდონს თუმცა არ ჰსურდა ავთანდილის აგრე მალე გაშვება, მაგრამ უარი ვეღარ უთხრა და გაჰყვა. ერთი მშვენიერი შეკაზმული ტაიჭი და სრული აბჯარი მიართვა; ოთხი გამოცდილი მონა აახლო; ჯორზე საგებელი აუკიდა და ასე გაისტუმრა. თვითონაც ზღვის პირამდინ გააცილა, უჩვენა ის ადგილი, სადაც ერთხელ ნესტან-დარეჯანი ნახა და გარემოებაც უამბო. ბოლოს მოეხვია და გამოეთხოვა.

XIV.

ავთანდილის წასვლა ნესტან-დარეჯანის საქებრად.

ავთანდილმა ასი დღე იარა. გზაზე ხან თავისი მიჯნური აგონდებოდა და ხან ტარიელი. შავი ფიქრები გულს უწყლოლებდენ ზე არ უსვენებდენ. სადაც-კი ზღვით მომავალ მგზავრს ნახავდა, ყველას ნესტან-დარეჯანის ამბავს ჰკითხავდა ხოლმე, მაგრამ ვერა შეიტყო-რა. ბოლოს ერთ ზღვის პირათ ქარავანი ნახა. მოქარავნები დალონებული ოდგენ, ვერც ზღვაში

ღესვლას ჰბედავდენ და უკან დაბრუნებაც ეძნელებოდათ. ავთანდილმა სალამი მისცა და ვინაობა გამოჰკითხა. ქარაენის პატრონმა უსამ მოახსენა, ბაღდადეველი ვაჭრები ვართო; ზღვათა მეფის ქალაქს მივალთო. მაგრამ მეკობრეებისა გვეშინიან და ზღვაში შესვლა ვერ გაგვიბედნიაო. ავთანდილმა გაამხნევა ვაჭრები, აიმედა და უთხრა: „მე ვიცი და მეკობრეებმა, წამომყევით, ზღვაში შევიდეთო.“ ვაჭრებს ძლიერ გაეხარდათ, თაყვანი სცეს, ქებაც მოახსენეს და წავიდნენ. როგორც კი ცოტა გაიარეს, მეკობრეების ნავიც გამოჩნდა მაღალის დროშით. ნავს ძელზე სახნისი ეგო. მორთეს კივილი და ვაჭრებისაკენ გამოაჩქარეს ნავი. ჯაბანი ვაჭრები შეშინდნენ, მაგრამ ავთანდილმა უბრძანა მათ, ნავებში დაიმაღლეთ და ნურას გეშინიათო. თვითონ-კი აბჯარი გადიცვა, რკინის კეტი აიღო და მამაცურათ თავში დადგა. მეკობრეები კივილით მოუხდნენ და ნავს სახნისი უძგერეს. მაგრამ ავთანდილმა მოასწრო, კეტი ჰკრა და ძელი მოსტეხა. მტრებმა გაქცევა დააპირეს. ამ დროს ავთანდილი ნავში გადახტა და მუსრი გაადინა ყველას;

„მათ ლაშქართა გუელ-უშიშრად ასრე ხოცდა ვითა თხასა,
ზოგნი ნავსა შეანარცხის, ზოგსა ჰყრიდა შიგან ზღვასა;
ერთმანეთსა შემოსტეოცრცის, რვა ცხკასა და ცხრა ჰკრის რვასა;
ვინც რჩენილან, მკვლართა შუა იმაღვიან, ჰმაღვენ ხმასა.“

ვინც კი ცოცხლები გადარჩნენ, ეხვეწებოდნენ, ღმერთი იწამე, ნუ დაგვხოც, ყველა თქვენ გაეხლებითო. მეკობრეები რომ სძლია და ამოწყვიტა, მათ საუნჯეს დაეპატრონა. ვაჭრებმა იბრიალეს, ამოვიდნენ და ავთანდილს თაყვანი სცეს: ხელ-ფეხი გადუკოცნეს და სათითაოდ ქება უთხრეს. მერმე მეკობრეების ნავები დასცალეს, რაც-კი ჰპოვეს, გადმოზიდეს და თვით ნავები-კი დასწვეს.

ქარაენის უფროსმა ავთანდილს უმდაბლესათ მოახსენა: „ყოველივე, რაც-კი რამ გვაქვს, თქვენი იყოს, რადგან სიკვდილს გადაგვარჩინეთ.“ ავთანდილმა უარი უთხრა, მხოლოდ სთხოვა, მე მსურს ჩემი ვინაობის დაფარვა. თქვენც ასე

სთქვით, ვითომ მეც ვაჭარი ვარ, მიუფროსეთ და მიბატონეთო. ვაჭრებს ძლიერ გაეხარდათ, ადგენ, ყველაშ თაყვანი სცეს და იუფროსეს. ავთანდილი, მართლაც, ვაჭრულად გამოაწყვეს ღ წავიდენ. კარგი დარი დაუდგათ, იარეს და ზღვის პირს მია- დგენ. ზღვის გაღმა დიდი ქალაქი და მშვენიერი ბაღები იყო. ვაჭრებმა ნავი დააბეს და საქონელი გადმოზიდეს. ავთანდილმა ჯუბა ჩაიცვა და დაბრძანდა, ვით უფროსი.

XV

ამბავი ავთანდილისა და ფატმანის გაცნობისა და დამეგობრებისა.

როცა ავთანდილი და ვაჭრები ბალის პირად დაბინავდენ. იმ დროს იქაური მებაღე მივიდა და ცქერა დაუწყო მათ. ავ- თანდილი ესაუბრა და ამბავი ჰკითხა მას. მებაღემ მოახსენა, ეგ ჭკვეყანა ზღვათა მეფის სამეფო არისო. თვით ამ ქალაქს გულან- შაროს უწოდებენო. ზღვით მოაქვთ ყოველ მხრიდან ძვირფა- სი საქონელიო. მეფედ ზის მელიქ-სურხავი, სავსე ყოველის დიდებითაო. მკვიდრი ხალხია პურადი, მოქეიფე ღ მხიარულიო. ზამთარ და ზაფხულ სწორად გვაქვს ყვავილი ფერად-ფერადიო. ვინც-კი მოდიან, ყველანი გვიცნობენ ღ ჩვენ შეგვნატრიანო. მე ვარ უსენის მებაღე, ვაჭრების უფროსისაო. ვინც აქ მოდის სავაჭროდ, უსათუოდ ბატონს ნახავს, ძღვენსა უძღვნის, მოი- კითხავს, სავაჭროსაც მას უჩვენებსო. უსენი აარჩევს სასახლი- სათვის, რაც რამ კარგიაო, ფულს დაუთვლის, ბაჯალლო ოქ- როს და ნებას დართავს ვაჭრობისასაო. ახლა უსენი შინ არ არის. მის ნაცვლად ქალაქს ქალბატონი განაგებსო. მისი ცო- ლი ფატმან-ხათუნ პურადი და სტუმართ მოყვარე ადამიანიაო. წავალ ვეტყვი, რომ მობრძანდით, მიგიწვევთ და პატივს გცემ- თო, მოახსენა მებაღემ ავთანდილს. ავთანდილმა უბრძანა, აგრე ჰქენიო. მებაღე გახარებული გაიქცა და ახარა ქალბატონს მდი-

დარი და მშვენიერი ვაჭრის მოსვლა. ფატმანს ძლიერ გაეხარდა, ათი მონა გაუგზავნა, დაჰპატიჟა, მიიწვია. თვით მის ვაჭრებს ქარვასლაში საკუთარი ბინა მისცა. ფატმან-ხათუნ თუმცა ხანში შესული დედაკაცი იყო, მაგრამ კობტა, ქეიფის მიმდევარი და განცხრომის მოყვარული გახლდათ. ავთანდილი რომ მივიდა, ფატმანი წინ მოეგება. ერთმანეთი მოიკითხეს, შევიდნენ და შინ დასხდნენ. ფატმანს ავთანდილი ძლიერ მოეწონა, მისი სტუმრობა იამა, აღარ გაუშვა და გაუმასპინძლდა. ავთანდილმა უძღვნა ფატმანს ძვირფასი საჩუქრები.

მეორე დღეს გაახსენებინა ვაჭრებს საქონელი. მან სასეფოდ აირჩია ყველაფერი, რაც-კი მოეწონა, ფასი დაუთვალა და ვაჭრობის ნება დართო. ავთანდილმა უთხრა ვაჭრებს, აწ წადით და ივაჭრეთ, როგორც გინდათო, მხოლოდ გააფრთხილა არ გამცეთო.

ავთანდილი ყოველ დღე ვაჭრულათ იცვამდა; ფატმანთან ხშირად სტუმრად მიდიოდა და ნადიმობდა. ქალს ძლიერ მოეწონა ავთანდილი და კიდევ შეუყვარდა. ქალი ცდილობდა დაეთარა თავისი გრძნობა, მაგრამ ველარ ახერხებდა. გამყლავნებისაც ეშინოდა; ვაი თუ ეწყინოს, შეხედვაც დამიძვიროსო. მაგრამ მერმე იფიქრა:

„მას მკუწნაღმა რაგვარ ჭკუწნოს, თუ არ უთხრას რაღა სჭირდეს.“

აღგა და ერთს საღამოს წიგნი მისწერა ავთანდილს და მიიწვია.

ავთანდილს თავის ძვირფასი თინათინის სახე უდგა თვალწინ. სულ ის ახსოვდა, მას იგონებდა და სხვა მიჯნური რად იამებოდა, მაგრამ ფატმანზე მანაც არ გაჯავრდა, რადგანაც იცოდა, რა ჯურის ქალიც იყო და ასე სთქვა:

„კაკასა შიგან რაღა ღვას, იგივე წაწმინდინდების.“

ამას გარდა დარწმუნებული იყო იმაში, რომ რადგან ფატმანი ისეთ ქალაქში სცხოვრობდა და ისე მრავალ მომსვლელ-წამსვლელს იცნობდა, უსათუოდ რაიმე უნდა ცოდნოდა ნესტან-დარეჯანის შესახებ. ამიტომაც აღარ იუკადრისა მისი მიჯნურობა და

თვითონაც პასუხი მისწერა, ვითომ და, იმასაც ძლიერ უნდოდა მასთან დაახლოვება:

„მოგეწევა, წავიკითხე შენი წიგნი, ჩემი ქება,

შენ მომასწავ, ავგაკე შენგან მე უფრო მჭირს ტექსტთა დება,

შენცა გინდა, მეცა მინდა გაუწვევებლად შენი ხელება,

შეუკა აჩის ჰირიანი, ორთავა რადგან ნება.“

ფატმანი სიხარულით ფეხზედ აღარ იდგა და კვლავ მისწერა საჩქაროდ წერილი და იმავე საღამოსთვის იხმო. ავთანდილი ადგა და, როცა შეღამდა, წავიდა. მაგრამ გზაზე ფატმანის კაცი მოეგება და მოახსენა, შინ დაბრუნდი ნუ მოხვალო. ავთანდილმა ითაკილა, ეწყინა და აღარ დაბრუნდა. როცა მივიდა, ქალი მოწყენით დახვდა, რაღაც აწუხებდა.

მანც ერთად დასხდენ და საუბარი დაიწყეს. ამ დროს ვილაც უცხო შემოვიდა; კეკლუცად იყო ჩაცმული და უკან ხმლით მონა მოსდევდა. ქალთან რომ ავთანდილი ნახა, ეუცხოვა და ძლიერ გაუკვირდა. ფატმანი შეკრთა, შეშინდა და სრულიად აკანკალდა. გარისხებული ვაჟ-კაცი ფატმანს ასე დაექადა: „თუ გამითენდა, განანებ მაგა ყმისა ყოლასაო, სიცოცხლეს გაგიმწარებ, შვილებს შენი კბილით შეგაჭმევო. თუ არ გიყო, რაც რომ გითხარ, მოდი წვერზე მომაფურთხეო“. ესა სთქვა, გატრიალდა და წვერებზე ხელი წაივლო. შეშინებულმა ფატმანმა თავში ხელი წაიშინა, ცხელი ცრემლი გადმოყარა და საშინელი მოთქმა დაიწყო: „დამქოლეთ მოდით ქვითაო, უბედურმა ეს რა ვქენი! ქმარი მოვკალ, უღალატე, წვრილი შვილიც ამოვსწყვიტეო“.

ავთანდილი გაკვირვებით ისმენდა ყველაფერს. მერმე ქალს უთხრა, დადუმდი და სთქვი, ვინ იყო ის კაციო? ან რად მოვიდა, რა უყავ, რისთვის გექადოდა შენაო? ფატმანი ეუბნებოდა, დამეხსენი, ნურას მკითხავ, ვერ მიშველი ვერასფრითაო. — „ენამ მიყო, რაცა მიყო, რად გავანდე დაფარულო“? ამბობდა. მერმე ავთანდილს შეეხვეწა: „წადი მოჰკალ ის კაცი ამაღამვე, თორემ წავა, მეფეს ეტყვის საიდუმლოს, ჩემგან

თქმულსაო. მეფე მომკლავს ლალატისთვის და დამიხოცს წვრილთა შვილთაო“. ავთანდილი ადგა ლახტი აიღო, წინამძღოლი მოითხოვა და წავიდა.

ფატმანმა მონა აახლო და შეეხვეწა, თუ მოჰკლა, ჩემი ბეჭედი წააძრე, მომიტანეო. მონა წაუძღვა ავთანდილს და ჩუმად ზღვის პირს მიიყვანა. იქ იმ კაცის სასახლე იდგა ტურთად აგებული. მონამ ხმა-დაბლა უთხრა ავთანდილს: „ეგ არის მისი სადგომიო“. დასაწოლი ადგილიც უჩვენა. კარებთან ავთანდილს ორი დარაჯი დახვდა, მაგრამ მინამ ხმის ამოღებას მოასწრებდნენ, სტაცა ორთავეს ხელი, თავი თავს შეუტაკა და სული გააცხებია. ჩაჩნაგირი, —(ეს არის იმ კაცის სახელი,)—მარტო იწვა სევდიანი თავის ოთახში. მოაველო საბრალოს ავთანდილმა ხელი და ისიც მოკლა. ბეჭედი წააძრო და წამოიღო. ფატმანთან რომ მივიდა, ბეჭედი მისცა და უთხრა, ფიქრი ნუ გაქვს, შენი მტერი ხვალ მზეს ვეღარ ნახავსო. ფატმანმა ძლიერ დაუმაღლა.

შემდეგ როცა დასხდნენ და ისაუბრეს, ავთანდილმა სთხოვა ფატმანს: „აწ შენც მითხარ, რად შიშობდი, რას გექადდა ჩაჩნაგირიო? მსურს გავიგო ყველაფერი, თუ ხათრი გაქვს, მიამბეო“. ფატმანმა მოახსენა, რაკი სიკვდილს გადამარჩინე, მეც ყველაფერს გაგიმხელო.

XVI

ნესტან-დარეჯანის ამბის მბობა ფატმანისგან.

ფატმანმა ასე უამბო ჩაჩნაგირის ამბავი:

ამ ქალაქში ნავროზობა დიდ ბედნიერ დღეთ მიაჩნიათ. ყველანი უქმობენ, იკაზმებიან და ღროს ატარებენ. ათი დღის განმავლობაში სასახლეში დარბაზობა და ლხინი იმართებოდა, დიდებულნი სადარბაზოთ მიდიან და მეფეს ძღვენსა სძღვნიან. ჩემი ქმარიც და ვაჟრები მეფეს ძღვენს მიაართმევენ. მეც წავასხამ ვაჭართ ცოლებს და დედოფალს მივულოცავთ ხოლმე. იქ

ვლხინობთ, ვმხიარულობთ და ბედნიერნი მოვალთ შინ. ერთხელ, ნავროზობის დღე რომ დადგა, ვიახელით დედოფალს და მივულოცეთ ძღვნით. ჩვენც წყალობით აგვავესო, ვილხინეთ, ვითამაშეთ და მერმე შინ დავბრუნდით სტუმრებით. ჩვენს ბაღში ზედ ზღვაზე გვაქვს გადადგმული ტურფა კოშკი. სტუმრები იქ მივიწვიე და ნადიმი გაუმართე. თან მომღერლები გვახლდენ და ტკბილად იმღეროდენ. მაგრამ ნადიმობის დროს მე რაღაც სევდა მეწვია და ერთბაშად ცუდად გავხდი. ნადიმობა მოიშალა და სტუმრები წავიდენ. მე მარტო დავრჩი სევდიანი, მწუხარება მომერია. კოშკის სარკმელი გავაღე და ზღვისაკენ ვიციქობოდი. ამ დროს თვალი მოვკარ ზღვაში რაღაც საკვირველი მოცურავდა; ვერ ვიცანი მხეცი იყო თუ ფრინველი. გამიკვირდა. როცა მოახლოვდა და ზღვის პირს მოდგა, მაშინ ვიცანი, ნავი იყო. ორი ზანგი, ქაჯთა მსგავსი, იმ ნავიდან გადმოვიდა. გაიხედ-გამოიხედეს, ხომ ვერ გვხედავს ვერავინაო. მერმე გადმოიღეს კიდობანი და ერთი მზის უნახავი გადმოსვეს. თავს შავი რიდე ფეარა და მწვანით იყო შემოსილი. არე-მარეს სხივები მოჰფინა, მზე მეგონა ამოსული. მე საჩქაროდ ვიხმე ოთხი ჩემი მონა და ვუბრძანე, ჩაუხტით-მეთქი, შეევაჭრეთ, ფას ნუ დაიშურებთ, რაც ითხოვონ, მიეცით. თუ უარი სთქვან, დახოცეთ და ქალი აქ მომგვარეთ. მათ ასრულეს ჩემი ბრძანება.—ჩაუხტენ და შეევაჭრენ. ზანგები უარზე იდგენ, გაგულისდენ, არ გაყიდეს. მაშინ სარკმლიდან გადავძახე: „არ დაინდოთ, დახოცეთ-თქო“. იმათაც ზანგებს თავი მოსჭრეს და ზღვაში გადაყარეს. მერმე მზის უნახავი მომგვარეს და მეტის-მეტად გამახარეს. მივეგებე, მივეფერე, გვერდს მოვისვი, როგორც შვილი. შემდეგ ვკითხე:

„ქაჯო, ვინ ხარ, ან იმ ქაჯებს სად მიყავდით“.

ქალი სტიროდა, ცრემლს ღვრიდა, ერთი სიტყვაც არ მაღიროსა. მე მისი ცოდვით დავიწვი და არაფერი აღარ ვკითხე. ავდექე შინ მოკიყვანე და არავის არ ვუჩვენე. ოთახი მოვრთე სტავრით და ჩუმაღ იქ დავაყენე. ერთი ზანგი დაფარულად მას

ფარეშად მიუჩინე. მეც ხან-და-ხან შევდიოდი, ვუვლიდი და ვამხნეებდი. მაგრამ ტირილს არ იშლიდა, ძღვე და ღამე სრულდებას ღვრიდა. ბევრჯერ ვსცადე, ვემუდარე, მაგრამ ხმას არ

„მივეგებე, მივეფერე, გვერდს მოვისვი, როგორც შვილი“. (გვერ. 53.)

იღებდა, არც ქვეშაგებს ნდომულობდა, არც სახურავს იკარგებდა: ჩაცმულს ეძინა ხანდის-ხან და სასთუმლად მკლავი ედვა. ხვეწნითა და ძალადობით ძლივს ცოტა საჭმელს ვაჭმევდი. ასე მყავდა დამალული და ხორციელს არ გავანდე. არც ჩემს ქმარს გაუუმხილე, მეშინოდა სასახლეში არ გამცეს-თქო. მაგრამ თანაც შიშში ვიყავი, რომ შეეტყო, თავს მომჭრიდა. ორ ცეცხლ-შუა ვიყავ ბედკრული, არ ვიცოდი, თუ რა მექნა“.

მე და ჩემი მოღალატე ქმარი ერთხელ მარტოდ დავრჩით. ვესაყვარლე, ველაქუცე, მერმე გავუტყდი და ვუთხარი: „გეტყვი რასმე საიდუმლოს, უკეთუ ფიცს მომცემ, რომ არ გამცემ.“ საშინელი ფიცი მომცა, სიკვდილამდის არ გაგამხელო. მეც დაუუჯერე, გავბრიყვდი და ყველაფერი ვუამბე. მერმე ავდექ, წავუძეხ წინ, შევიყვანე ოთახში და ვუჩვენე ის ქალი. ქმარი გაკვირდა და მითხრა: ეგ ხორციელს არ ჰგავს, ზეცით ჩამოსული ანგელოზიაო. ორნივე შევეხვეწეთ: „გვიტხარ, ვინ ხარ, ვისთვის კვდები-თქო“? მაგრამ ქალმა ხმა არ გაგვცა, მხოლოდ ტირილს მოუმატა. შეგვებრალა, დავეხსენით და ცოტა ხილი შევაძლიეთ. არც ის ჭამა, არც ხმა გაგვცა, მეტის-მეტად დაგვადონა. ქალის ჰვრეტით რომ გავძეხით, ავდექით და გამოვედით. ამას შემდეგ ორნივე ხშირად შევდიოდით ქალთან ერთად, ვნახულობდით, მისვლა გვატკბობდა და გაშორება გვაწუხებდა.

გავიდა დრო. ერთხელ ქმარმა, იმ ღვთის მტერმა, მითხრა, წავალ, მეფეს ვნახავო. ტაბაკზე დააწყო თვალ-მარგალიტები. როცა მიდიოდა, მე ვუთხარ, ყელი არ გამომჭრა, მეფეს არ გაუმხილო რა-მეთქი. შემომფიცა, არას ვიტყვი, ეჭვი ნუ გაქვს ნურათრისაო. მეფე იმ დროს, თურმე, ნადიმად იჯდა და ქეითობდა. უსენის მისვლა იამა, ძღვენი მიიღო და დაუმაძღვა. ჩემი ქმარი გვერდს მოისვენს, პატივი სცეს, დალიეს, დაალევინეს. მეფემ ჰკითხა: „უსენ მიკვირს სად შოულობ ამ ძვირფას თვლებსაო“! უსენმა მოახსენა, რატომ გიკვირთ, ხელმწიფეო! ყოველივე თქვენგანა მაქვს, რაც კი რამე მაბადიაო. თურმე, ნადვინევი იყო, მიღალატა, არ დამინდო. ადგა და მეფეს მოა-

ხსენა: „ეგ რად გიკვირთ, ხელმწიფეო! მე ქალი მყავს თქვენდა სასძლოთ ისეთი, რომ არავინ ჰყავს ქვეყნად ტოლიო. როცა ნახავთ, გაოცდებით და დიდათ მადლიერი დამრჩებითო. მეფეს ძლიერ იამა და იმ წამსვე ყმებს უბრძანა: „მომგვარეთო“.

მე შინ ვიჯექ არხეინად, რა ვიცოდი თუ მილალატებდა. მეფის მონები მომადგენ და თაყვანი მცეს. შევეკრთი, გავკვირდი!.. მათ მითხრეს, ქალი გვიბოძე, ხელმწიფემ გამოგვეზანაო. თავზე მეხი დამეცა. მონებს ვკითხე: „რა ქალი მეთქი“? მათ კვლავ მკადრეს: „უსენმა, თქვენმა ქმარმა, მეფეს უძღვნა მზეთ უნახავი ქალიო“. რას ვიზამდი? ავდექ, ქალთან შეველ და შევესჩივლე, ასეა-მეთქი:

„მან მითხნა: დაო, ნუ გიკვირს, ეგე რაზამცა ძნელია, —

ბედი უბედა ჩემზედა მიწყვი ავისა მქნელია;

კარგი რამ მჭირდეს, გიკვირდეს, — ავი რა საკვირველია!

სხვა და სხვა ჭირი ჩემზედა არ ახალია, — ძველია“.

მერმე ადგა ფერ-მიხდილი და ტირილით მთხოვა მოსაბური. შეველ საჩქაროდ საჭურჭლეს, ავიღე ძვირფასი თვალმარგალიტი, წელ-სარტყელში ჩავულაგე და ისე გავისტუმრე. მოვეხვიე გადავკოცნე და მონებს ჩავაბარე. სასახლეში რა მეფემ სცნა ქალის მისვლა, წინ მიეგება. მისმა სილამაზემ მეტისმეტად გააკვირვა და კიდევ უფრო მოაღბინა. მეფემ ქალი გვერდს დაისვა, უალერსა და ასე ჰკითხა: „ქალო, ვინ ხარ, ვისი შვილი, სადაური სად მოსულხარო“? ქალი-კი მოწყენილი იჯდა, თავ-მოხრილი და ხმას არ იღებდა. ყოველი კაცი ჰკვირობდა, სტუმარი და შინაური.

მშვენიერი მეფის ვაჟი იმ დროს, თურმე წასული იყო საომრად. მეფემ ბრძანა, როცა მოვა მზის უნახავს მას შევერთავო. ქალი მეფურად შემოსა, ლალის გვირგვინი დაადგა და საუფლის-წულო სადგომში ტახტი დაუდგა. იქ დასვა ქალი და უბრძანა, ცხრა ხალუმი მუდამ იდგენ კარის მცველადო. გახარებული ხელმწიფე ნადიმობდა და ღებინობდა. უსენს დიდი წყალობა უბოძა.

მზის-უნახავი იტანჯებოდა და ფიქრობდა, რა ვქნა, რა მოვიგონო, რომ თავს ვუშველო და გავიქცე აქედანაო? იმედს არ ჰკარგავდა, გონებას იკრეფდა ზე ასე ამბობდა თავის გულში:

„სიკვდილამდის ვის მოუკლავს თავი კაცსა მეტნიერს?“

რა მისჭირდეს, მაშინ უნდა გონებანი გონიერსა“.

ბოლოს მოიხმო მცველები და ამ გვარად ემუსაიტა; „თქვენი ხელმწიფე შემცდარია, თუ ფიქრობს ჩემსა სძლობასო, მე დანას დავიცემ გულში და თავს მოვიკლავ უცილოდო. მაშინ მეფე თქვენი განრისხდება და თავს მოგჭრით სუყველასო. მაშ, ის გიჯობთ, თქვენ წაიღოთ ყველაფერი, რაც-კი რამ მაქვს, მე გამიშვათ, გამაპაროთ და თქვენს ღმერთსა დაამადლოთო. თუ არ იზამთ, რასაც გირჩევთ, დამერწმუნეთ, ბევრს ინანებთო“.

ეს სთქვა და იმათ მისცა, რაც მარგალიტი ჰქონდა თან. გვირგვინიც მათ უბოძა და ძვირფასი სამოსელიც. მცველებს შიში დაავიწყდათ, რა რომ ნახეს მარგალიტი და გაპარება დაასკვნეს. ერთმა მცველმა გაიხანდა თავის კაბა და მას ჩააცვა. მერმე გააპარეს და თვითონაც გადიხვეწენ. მე იმ დროს, განაგრძო ფატმანმა, შინ ვიჯექი მოწყენილი და დანა კბილს არ მიხსნიდა. ვილამაც ერთბაშად დაარაკუნა და შემომძახა: „ფატმანო“! ავდექ ჩქარა, მივეგებე და გავკვირდი, როცა ვნახე. მოვეხვიე გადავკოცნე და შევეხვეწე, შემოდი-თქო. მაგრამ არ ქმნა, მემუდარა ერთი ცხენი მათხოვე და გამიშვიო: მდევრებისა ეშინოდა. გავექანე საჯინიბოში, გამოვგვარე შეკაზმული კარგი ცხენი და მივეცი. გამოვეთხოვე ტირილით, შევსვი ცხენზე და გავისტუმრე.

რა გაიგეს, მთელი ქალაქი შეიძრა. გზები შეკრეს და მდევარიც დაადევნეს. ჩემთან მოიჭრენ, იკითხეს. მე ფიცით უარი ვუთხარი. მთელი სახლი გამიშინჯეს, არ სჯეროდათ ჩემი ფიცი. ეძიეს და ვერ იპოვეს, მერმე თავი დამანებეს. მეფე სწუხდა, წვერს იგლეჯდა და ყვიროდა: „ვინ გაუშვაო.“

მას აქეთ მე ქმარი ჭირივით შემძულდა და შევიყვარე ის კაცი ჩაჩნაგირი, რომელსაც დიდი ადგილი ეჭირა სასახლეში. ერთხელ გაუტყდი და ყველაფერი მას ვუამბე. ამ ღამეს, შენ რომ გიხმე, მე მას არ ველოდი. მაგრამ კაცი მომივიდა, ეთქვა, მოვალა. მე შენთან კაცი ვაფრინე, ნულარ მოხვალ-მეთქი. შენც გწყენოდა, წამოსული არ დაბრუნდი და შემოხვედი. იგიც მოვიდა, ერთად გვნახა, ეწყინა და, ხომ ხედავდი, დამემუქრა, საიდუმლოს გაგიმხელო და რომ არ მოგეკლა, მართლაც სულ იტყოდა, რაც იცოდა. მაშინ მეფე აგვიკლებდა, დაგვხოცდა და გვგვქოლავდა. მაგრამ მიხსენ სიკვდილისგან, მაგიერი ღმერთმა გიზღოსო, — უთხრა დასასრულ ფატმანმა ავთანდილს.

ავთანდილი სულ განაბული ისმენდა ამ ამბავს. სურდა შეეტყო, რა მოუვიდა მერმე საბრალო ნესტან-დარეჯანს და ამიტომ გაამხნევა ფატმანი და ემუდარა, სულ მიამბე, რაც რამ იცი გაქცეული ქალისაო. ფატმანმაც აუსრულა ავთანდილს თხოვნა და განაგრძო.

XVII

ქაჯთაგან ნესტან-დარეჯანის შეპყრობის ამბავი.

რომ გავაპარე, გავუშვი, აღარ მქონდა მოსვენება: დღე და ღამე ვიგონებდი და ნაღვლიანი ვიჯექ შინა. მოლალატე ჩემი ქმარი ჭირივით მეჯავრებოდა და ახლოს აღარ ვიკარებდი. საბრალო ქალისა ველარა გავიგე-რა და გულს ცეცხლი მედებოდა.

ერთ საღამოს, მზის ჩასვლის დროს, გამოვედი სევდიანი, სადარაჯო გავიარე და მგზავრთა სადგურს გადავადექი. იქ ოთხი კაცი დავინახე, ერთი მონურად ჩაცმული. სამი-კი მგზავრულად. სუფრას უსხდნენ და პურს შეექცეოდნენ. მე მათ თვალყურს ვადევნებდი და ლაპარაკიც მესმოდა. ერთმა სთქვა: „ძმებო, ეს რას ჰგავს, ჩვენ არ ვიცნობთ ერთმანეთსო. საჭიროა

ყველამ სთქვას, ვინ არის და ან რა იცისო.“ მართლაც, სამმა მგზავრმა სათითოვოდ სთქვეს, ვინც იყვნენ ან რაც იცოდენ. „მე რაც ვიცი, ყოველ ამბავთა სჯობიაო, სთქვა მეოთხე მგზავრმა, „მე ვარ მონა ქაჯეთის პატრონისაო; მეფე გვყავდა დიად კარგი, ქვრივ ობოლთა მწყალობელიო. მაგრამ მოგვიკვდა, აღარ გვყავს. ეხლა მის მაგივრათ მეფობს მისი და რომელსაც დუღარ-დუხტ ჰქვიან სახელად, მხნე არის და მამაციო. იგი ზრდის თავის ძმის ობლებს, როსანსა და როდრასო.“

ყველა მის ყმების უფროსი არის როშაქი. ერთხელ როშაქმა ბრძანა, წავალ, თქვენც წამყევით, ვიმეკობროთ, და ნადავლით ავივსნეთო. მაშინვე ასი მონა დარჩეული ვეახელით, წაგვიყვანა. ვიმეკობრეთ, არ გაუშვით ქარავნები, სადაც ვნახეთ. ბევრით-ბევრი საქონელი წავართვით და წავიღეთ. მინდორ მინდორ მივდიოდით, მეტად ბნელი ღამე იყო. ერთბაშად შუა მინდორში გამოჩნდა მნათობი რაღაც ძლიერი. ზოგმა სთქვა ცისკარია, ზოგი ამბობდა—მთვარეო. შორს მოუარეთ, მივედით და შემოგვერტყით ირგვლივ. ვნახეთ ვიღაც ცხენოსანი ქალი, გზათ მოდიოდა. მისი ციმციმი მზესავით ქვეყანას ეფინებოდა. როშაქმა შეატყო ქალობა და გვერდს წაუდგა ცხენით.

არ გაუშვით, შეეიპყარით, წამოყვანა დავაპირეთ. როშაქმა ჰკითხა: „ქალო, ვინ ხარ, ვის ეკუთვნის, ან სად მიხვალო“? ქალმა ხმა არ ამოიღო, სტიროდა და ცრემლსა ღვრიდა. როშაქმა ბრძანა, მეფეს მივგვრი, დამიმადლებს, კარგათ ვიციო. გაბრუნდენ, ქაჯეთს წავიდენ როშაქი და მისი მხლებელნი და ტურფაც თან წაიყვანეს, მე-კი ვსთხოვე, გამოვეშვი გულნაშაროს ქალაქშიო.“

მე რომ ეს გავიგონე, უამბობდა ავთანდილს თატმანი, საშინლად გავიხარე, მივხვდი, ვინც იყო ის ქალი, ამოვიხმე უცხო მგზავრი, ყველაფერი გამოგვკითხე და ისე გავისტუმრე. მე მყავს ორი შავი მონა სავესე ყოველის გრძნებითა. უჩინრად შევლენ, სადაც ჰსურთ, თავიანთ თვალთ-მაქცობითა. ორივე ქაჯეთს ვაფრინე და უბრძანე ამბის ცნობა. მონები მალე დაბრუნდენ ქაჯეთით, ყველაფერი მომახსენეს. ის ქალი მიუყვანიათ ქაჯე-

თში დუღარ-დუხტ დედოფალთან და მას უთქვამს, როსანს შევრთავ ცოლად. მანამდის კოშკში ჩაუსვამთ, გამდელიც უახლებიათ. თვითონ წასულა საომრად და ჯარიც თან წაუყვანია.

ქალაქის შიგნით კლდე არის უზარ-მაზარი, მაღალი; იმ კლდეში გვირაბი ადის, ასაძრომელი ხვრელი. იქ ჰყავთ ის ქალი ციხეში დამწყვდეულიო. გვირაბის კარზე ნიდაგ მცველები აყენიაო; ათი ათასი ვაჟ-კაცი თვითონ ქალაქის მცველიაო.

ავთანდილი რომ ამ საკვირველ ამბავს ისმენდა, გულში უხაროდა და ღმერთს მადლობას სწირავდა. ფატმანს უთხრა: „საყვარელო! დიდათ გამადლობ ამ ამბისთვისო“.

„ქაჯი ხომ უხორცოა, რამ გახადათ ხორციელიო? ან რათ უნდათ მათ ის ტურფა, რას აქნევენ, რისთვის ჰყავთო“? ჰკითხა ავთანდილმა.

ფატმანმა მოახსენა, არ არიან მართლა ქაჯნიო. ქაჯებად მისთვის უწოდენ, რომ საღს კლდეზე სცხოვრობენო, თან არიან სავსე გრძნებით, ყოველთა მტერთა მძლეველიო. მტრებსა თვალებს დაუბრმავებენ, როცა უნდათ ქარს ასტეხენო; ზღვაზე გავლენ, როგორც ხმელად და მტრისა ნავებს და ამხოებენო.

ავთანდილი გულში ღმერთს აღიდებდა, მადლობის ნიშნად ფატმანსაც ეალერსებოდა. ერთი ღამე იქ დარჩა, ფატმანი გაგიჟებით ყელს ეხვეოდა და ჰკოცნიდა, ავთანდილს, თუმცა სხვა ცეცხლი სწვავდა, მაგრამ იგი მაინც იფერებდა ქალის სიყვარულს და გულში ასე ფიქრობდა:

„თუ ვეფვი ვარდსა იშოვნის თავი ბუღბუღი ჰკანია.“

ღილით ადგა ადრე და თავის ბინაზე წავიდა. როცა შინ მოვიდა, გადასწყვიტა თავის გამოჩენა. ვაჭრული სამოსელი გაიხადა და თავის საკუთარი კოხტა ტანისამოსი ჩაიცვა. ისე მოუხდა და დაამშვენა, თითქო სულ გამოიცვალაო. სადილათ ფატმანთან წავიდა. ფატმანმა რომ ნახა, გაიკვირვა, შემოსცინა და ძლიერ მოეწონა. ნასადილევს ავთანდილი შინ წამოვიდა. ნასვამი იყო, დაწვა და ცოტა დაიძინა. საღამოს ფატმანს შე-

უთვალა, მარტო ვარ და მოდი მნახეო. ქალმა სიხარულით აუსრულა სურვილი. ავთანდილმა ბალიში მიართვა და გვერდს დაისვა. მერმე გაუტყდა და ყველაფერი ნამდვილი უთხრა: თუ ვინ იყო იგი, ან სადაური, ვის ეტრფოდა და რისთვის დასტოვა სამშობლო. უამბო აგრეთვე დაწვრილებით ტარიელის ამბავიც. აუწერა მისი მშვენიერება, გმირობა და გამოუთქმელი ტანჯვა მიჯნურის დაკარგვის გამო და ასე უთხრა: „შენა ხარ მისი წყლულის წამალი; მოდი და ქაჯეთს გავგზავნოთ შენი გრძნეული მონები; ვაცნობოთ ნესტან-დარეჯანს ყოველი ჩვენი ამბავი. იგიცა მოგვწერს ყველაფერს და ეგება რაიმე ვუშველოთო.“

ფატმანმა სიხარულით აუსრულა მას თხოვნა, მოიხმო მონა გრძნეული და უბრძანა ქაჯეთს წასვლა. ყველაფერი დაწვრილებით მისწერა ნესტან-დარეჯანს. შეუთვალა, შენც მოგვწერე, რაც კი იცი მანდაურიო, და ნიშანი რამ გაუგზავნე შენთვის ტანჯულს ტარიელსო.

მონამ წაისვა ტანზე რალაც მოლის წამალი, იმავე წამს გაქანდა, ვით ისარი. ბინდამდის ქაჯეთში გაჩნდა და ისე გაიარა ციხის კარი, რომ მცველებმა ვერ დაინახეს. ნესტან-დარეჯანის წინაშე გაჩნდა, როგორც რამე მოჩვენება. მზის უნახავი შეშინდა, ეგონა, რომ მავნე იყო. მონამ უთხრა, ნუ გეშინიან, მე ფატმანის ყმა ვარო. ამოიღო და მიართვა მისგან გაგზავნილი წიგნი. საბრალო ნესტან-დარეჯანს სიხარულით ცრემლები მოერია, საჩქაროდ წერილი გადიკითხა და ღმერთს მადლობა შესწირა. მონას ავთანდილის ამბავი გამოჰკითხა. მონამაც უამბო ავთანდილის ფატმანთან სტუმრობა და აუწერა მისი მშვენიერება.

ნესტან-დარეჯანმა საჩქაროდ ორი წიგნი დასწერა: ერთი ფატმანს მისწერა და მეორე თავის მიჯნურ ტარიელს. მისცა ორივე მონას, დაუმაძღვა და გაისტუმრა. ფატმანს სწერდა ქალი: „დედისა მჯობო დედაო! შენმა წიგნმა გამახარა, მამა და ამატირაო. მე ქაჯთ ვყევარ შეპყრობილი. ქაჯთა მეფე წარსულია საომრად და არ მოსულა. ციხეში ვარ დამწყვდეული,

დღე და ღამე ჯარი მიცავს. ჩემი დახსნა არ იქნება, ტყუილად შევლას ნუ ვინ ფიქრობს. გეხვეწები, ტარიელს შეუთვალე, ნუ წამოვა. ვერც მე მიშველის, თავსაც ავნებს და მე კიდევ უფრო გამამწარებს. ის თუ მოკლეს, მეც მოვკვდები, ორ ნაირად დავიწვები. ნიშნის ხლება გებრძანა და ვასრულებ ბრძანებას: ვუგზავნი ჩემს მიჯნურს ჩემის რიდის ნაკვეცსაო.“

ტარიელს რომ წერილი მისწერა, ქვასაც-კი აატირებდა. აი რასა სწერდა, სხვათა შორის, საბრალო ქალი:

„ჭე, ჩემო, ესე უსტარი აწს ჩემგან მონადვანები, ტანი კაღმად მაქვს, კაღამი ნადველთა ამონაწები, მე გუელი შენი ქაღალდად გუელსავე ჩემსა ვაწები: გულო, შავ-გულო, დაბმულ ხარ, ნუ აჩხსნებია, აწ ები“.

„ჭხელავცა, ჩემო, სოფელი რათა საქმეთა მქნელია? რა-ზომცა ნათობს სინათლე, ჩემთვის ეგრეტა ბნელია; ბრძენნი იცნობენ, სწუნობენ, მით მათგან სწუნელია, უშენოდ ჩემი სიცოცხლე, ვამე, რა დიდი ძნელია!“

„ჭხელავ, ჩემო, ვით გაგვეარნა სოფელმან და უამმან კრულმან, ველარ გნახე საყვარელი მხიარული მხიარულმან; ნეტარ რა ჭქმნას უშენომან გულმან, შენგან დაღახვრულმან. გაგიცხადა დამალული გონებაჲმან დაფარულმან“.

„შენმა მზემან, აქანამდის შენ ცოცხალი არ მეგონე. ჩემი მეთქვა, გარდასრულდა სიცოცხლე და უოული დონე; აწ რა მესმა, შემომქმედი ვადიდე და დმერთსა ვმონე, ჩემი უველა აქანამდის ჭირი ღზინსა შევაწონე“.

„შენი სიცოცხლე მეუოფის ჩემად იმედად გულისად, გულისა ერთობ წულულისა და ასრე დადაგულისად! მომიგონებდე, განსოფდე მე, შენთვის დაკარგულისად, ვზი მზრდელი სიუვარულისა, მის ჩემგან დანერგულისად“.

„შენმან მზემან, უშენოსა არვის მიხვდეს მთვარე შენი, შენმან მზემან, ვერვის მიჭხვდეს, მოცაგიდენ სამნი მზენი; აქა თავსა გარდავიქცევ, ახლოს მახლავნ დიდი კლდენი; სული ჩემი შეივედრენ, ზეცით მამხვდენ ნუ თუ ფრთენი“.

მე ისეთ მაღალ ციხეში ვზივარო, სწერდა, ნესტან-დარეჯანი, რომ თვალნი ძლივს გადასწვდებიანო. გზა გვირაბით შემოდის და მცველები ზედ დგანანო. მათთა შემბმელთა დაჰხოცენ, ცეცხლივით მოედებიანო. ამათ ძლიევას ნუ ფიქრობ, უთუოდ მოგერევიანო. მკვდარი რომ გნახო, დავიწვი, როგორც აბედი კვესითო. ნუ მაგლოვებ, შინ დაბრუნდი, ანუგეშე მამა ჩემიო. ბოლოს სწერდა: „გიგზავნი შენეულის რიდის ნაკვეცსო“.

ფატმანის მონა დაბრუნდა და წერილები მოუტანა, ავთანდილმა ძლიერ გაიხარა და ღმერთს მადლობა შესწირა. ფატმანს დაუმაძღლა და უთხრა: „შენი ვალი ჩვენგნით გადუხდელიაო“. მერმე წასასვლელად მოემზადა, ტარიელთან მახარობლად. ფრიდონის ყმები მოიხმო, მადლობა გამოუცხადა, დაასაჩუქრა ოთხივე და გაისტუმრა. ფრიდონს წიგნი მისწერა და დარეჯანის პოვნა ახარა: „მომიტევეო“, სწერდა, ვერ გაიხელ, ვერ გნახეო ტარიელთან მივიჩქარი, მინდა მალე გავახარო. ორივენი ერთად მოვალთ, მოგველოდე, გესტუმრებითო, მაშინ გვიშველე, წაგვყევი ქაჯთა ზედა გავილაშქროთო.“

თვითონაც ავთანდილმა მომავალი გემი ნახა, ჩაჯდა და გასწია ტარიელთან. ფატმანი ცრემლით გამოეთხოვა და გაცილა ავთანდილი.

XVIII

წასვლა ავთანდილისა და ტარიელის შეყრა.

ავთანდილი ზღვით სიარულს მორჩა და ხმელეთად გამოვიდა. მშვენიერი გაზაფხული იდგა და მთელი ბუნება ყვაოდა. მხიარული ავთანდილი სიმღერით მიდიოდა და ცხენს მიაქროლებდა. შორიდან რომ ქვაბი დაინახა, იამა და გულმა ფანცქალი დაუწყო. მოახლოვდა ტარიელის შეყრის დროც. მაგრამ ამ დროს თავში აზრმა გაუელვა, ვაი თუ შინ არ იყოსო. ამჯობინა გზა-გზა ძებნა და თვალიერება. მინდვრათ მიდიოდა და ტარიელს უკივოდა. ტარიელი, მართლაც, იმ დროს ერთ

შამბის პირს იდგა, ხელში ხმალი ეპყრა და სისხლს აცლიდა. მას, თურმე, ლომი მოეკლა და ხმალი გასისხლიანებოდა. ავთანდილის ხმა რომ მოესმა, უცბად გაიხედა, იცნო და მისკენ გაექანა. ორივენი შეიყარენ, მოეხვიენ ერთმანეთს და გადაკოცნეს, ტარიელი ტირილით ეუბნებოდა: „რა-კი შენ გნახე ცოცხალი, ჭირი ჭირად აღარ მიჩანსო.“

ავთანდილი კი მხიარული იცინოდა და ღიმილით ეუბნებოდა:

„ნუღარ ნადგვობ, ნურცა სტირი, მოგინახე დაკარგული.“

ტარიელს ასე ეგონა, ხუმრობსო და არა სჯეროდა. მაშინ ავთანდილმა, ველარ მოითმინა, ადგა და ამოიღო რიდის ნაკვეცი წერილიცა და ორივე ძმობილს მისცა. ტარიელმა გაგიჟებით ტუჩს მიიკრა, კოცნა დაუწყო და ცრემლსა ღვრიდა. მაგრამ მოულოდნელის მეტის სიხარულით ელდა ეცა და ძირს დაეცა. ავთანდილმა ბევრი ინაღვლა, ასე მოულოდნელად რად ვახარეო:

„წყალი სწრაფათ რად დაფასხი ცეცხლსა ძნელად დასაშრეტს,
ჩქარად ეცეს, ვერ გაუძღებს გული ღხინსა მეტის-მეტს.“

თქმულა, სიწყინარე გმობილი სჯობს სიჩქარესა ქებულსა.“

შეშინებული ავთანდილი გაიქცა, წყალი ეძება, მაგრამ ვერსად ვერ იპოვნა. ამ დროს წაქცეული ლომი დაინახა სისხლიანი. პეშვით სისხლი მოიტანა და მომაკვდავს დააპყრა. ტარიელი შეკრთა და თვალები გაახილა. ცხელმა სისხლმა მოაბრუნა, გონს მოვიდა და წამოჯდა. მიჯნურის წერილს აკოცა და გადიკითხა. ამ დროსვე იგონებდა ქაჯთა ხელში ჩავარდნილ საყვარელს და ცრემლს ღვრიდა. ავთანდილი გვერდით უჯდა, ნუგეშს სცემდა და ეუბნებოდა: „ნუ სტირი, ძმაო ტარიელ, სჯობს წავიდეთ, ვუშველოთო.“

ამას შემდეგ ტარიელმა თავის ძმობილს გამოჰკითხა, სად იარა, სად ეძია და ან ამბავი როგორ სცნა. მერმე უთხრა, მაგიერი ღმერთმა გიზღოს ზეციერმაო. ბოლოს ადგენ და ორივენი ცხენებით ქვაბისაკენ გაემართენ. ქვაბის კარებს მიახლოვდენ, ხუმრობდენ და იმღეროდენ. ასმათს ძლიერ გაუკვირდა და სიხარულით გამოიქრა. დაუძახეს: „ჰე, ასმათო, დაკარგული მთვარე ვნახეთო!“

ავთანდილი ცხენიდან ჩამოხტა და მოეხვია ასმათს, ასმათიც ავთანდილს გადაეხვია, ჰკოცნიდა და ცრემლით ეხვეწებოდა: „მითხარ ისიც რა სცანი, გეთაყვა, ჩემის გაზრდილის ქალისო“? ავთანდილმა პასუხის ნაცვლად, მისი წერილი აჩვენა. ქალმა იცნო მისი ხელი, ათრთოლდა და იძახოდა: „ამას რას ვხედავ! რას მოვესწარი! — კიდევ ცოცხალი ყოფილაო“! მივარდა ტარიელს მოეხვია და აკოცა.

„ავთანდილ უთხრა: „ნუ გეშის, ეგე ამაჟი მრთელია, ლხინი მოგვეცა, მოგვშორდა უფული ჭიკი ძნელია, მზე მოგვეასლა, უკუნი ჩვენთვის აღაკა ბნელია, ბოჩოტსა სძლია კეთილმან, — აჩსება მისი გრძელია.“

ბოლოს სამივენი ქვაბში შევიდნენ და ღმერთს მადლობდნენ. ასმათი ტარიელს და ავთანდილს თავს ევლებოდა და უმასპინძლდებოდა. პური სჭამეს, ტკბილად ისაუბრეს და დაისვენეს.

ტარიელს გაახსენდა და ავთანდილს მოახსენა: „მე რომ დევები დავხოცე და ეს ქვაბი დავირჩინე, საჭურჭლე დარჩათ მრავალი, ჯერეთ ხელი არ მიხლიაო. მოდი ვნახოთ, რა ჰქონიათ, რა საუნჯე, რა სიმდიდრეო. ადგენ და ქვაბს. მიადგენ, ორმოცი კარი დაღეწეს და შევიდნენ, თვალ-მარგალიტი იპოვეს ბატის კვერცხის ოდენი, ოქრო და ვერცხლიც იმდენი, ანგარიში არ ჰქონდა. ერთიც ზარადხანა ნახეს, საესე იყო იარაღით. იქვე იდგა კიდობანი, რომელსაც

ზედ ეწერა: „აქა ქვეს აბჯარი საკვირველია;
ჯაჭუ მუხარადი, აღმასი, ხმალი, ბასრისა მჭრელია;
თუ ქაჯნი დევთა შეეებნენ, იუას დღე იგი ძნელია,
უმის-ყამისოდ ვინც გახსნის, აჩის შეფეთა მკვლეელია.“

ტარიელმა და ავთანდილმა ეს კიდობანი გახსნეს და შიგსამი ხელი აბჯარი იპოვეს: ხმლები, მუზარადები და საბარკულეები ზურმუხტის ბუდეში. ძლიერ გაეხარდათ, აიღეს და თითო ხელი მათ ჩაიცივეს. ერთი ხელიც ფრიდონისთვის შეჰკრეს ღვედით და წამოიღეს. ოქრო, ვერცხლი და მარგალიტიც, რაცა უნდოდათ, გამოიზიდეს. მერმე საჭურჭლე ყველანი ხელ-

ახლად მაგრა დაბეჭდეს. ამას შემდეგ მოემზადენ ქაჯეთში წასასვლელად. იმ ღამეს ქვაბში დარჩენ; დილით ადგენ, ფრიდონისას წავიდენ და ასმათიკ თან წაიყვანეს.

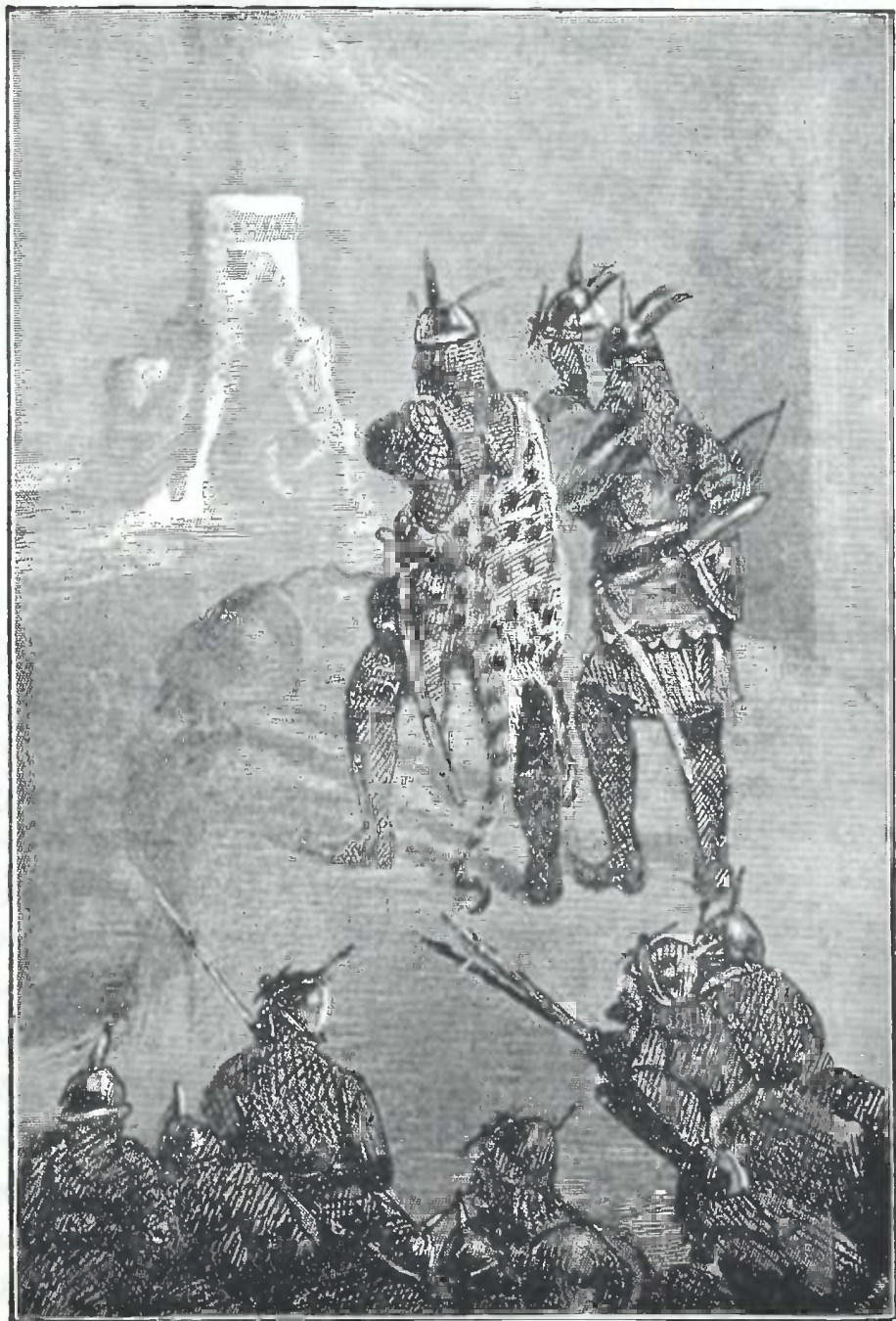
XIX

ტარიელისა და ავთანდილის წასვლა ფრიდონთან.

კარგა ხნის მოგზაურობის შემდეგ მგზავრები მიუახლოვდნენ ფრიდონ მეფის სასახლეს. იქ მახლობლად მისი ცხენის ჯოგი ნახეს მინდვრათ და ძლიერ მოეწონათ. ტარიელმა უთხრა ავთანდილს, მოდი ფრიდონს გავეხუმროთო: მის ჯოგს თავს დავეცეთ, როგორც მტერნი და წავასხათო, რომ შეიტყობს, უსათუოდ თვითონ წამოვა საომრად. როცა მოვა, გვიცნობს ჩვენ და ანაზღათ გაჰკვირდებაო. ეს ოინი ავთანდილსაც მოეწონა და დაყაბულდა. ადგენ, ჯოგს შემოადგენ და ცხენებს დაჭერა დაუწყეს. მეჯოგეებმა კიჟინა დართეს, ვინა ხართ და რასა შერებითო. მათ მშვილდები მომართეს და მეჯოგეებს გამოეკიდენ. მეჯოგეები უვიროდენ, არიქა, მოგვეშველენით, მეკობრებმა ამოგვწყვიტესო. ფრიდონმა რომ ეს გაიგო, ძლიერ იწყინა და იმ წამსვე თავის რაზმით მისაშველებლად გამოიქრა. ავთანდილი და ტარიელი ფრიდონს წინ შეეხეჩენ, მუზარადი მოიხადეს და სიცილით მოახსენეს: „რად გეწყინათ ჩვენი მოსვლა, ან საომრად რისთვის მოხვალთო?“

გაკვირვებული ფრიდონი მსწრაფლ ცხენიდან ჩამოხტა, თაყვანი სცა ძვირფას სტუმრებს და ორივეს მოეხვია. მოიკითხეს ერთმანეთი და მრავალი ილაღობეს. მხიარულმა ფრიდონმა სტუმრები სასახლეში მიიწვია, დიდი ღვინო გადინა და ბევრი საჩუქარი მიართვა სტუმრებს. ტარიელმაც უძღვნა ფრიდონს ის საკვირველი აბჯარი. მეორე დღეს მოემზადენ ქაჯეთში წასასვლელად. ფრიდონმა სთქვა: მომისმინეთ, მე ქაჯეთს კარგათ ვიცნობ, გარშემო სულ კლდე არტყია, ცხა-

დათ შებმა არ გვარგიაო. ამიტომ არც დიდი ლაშქარი არის
საჭირო, საომრად რომ ვიახლოთო. ჩვენ წავიდეთ და თანაც
მარტო სამასი დარჩეული ცხენოსანი წავასხათო. ორთავე გმირს

როგორ ავიდოთ ქალაქი, ან მცველები რა გვარ ვძლიოთ (გვერ. 68).

მოწონათ ეს რჩევა და დათანხმდენ. თავისი დობილი ასმათი ტარიელმა იქ დატოვა. შეიარაღდენ გმირები, ახსენეს ღმერთი და წავიდენ. ფრიდონმა გზა კარგათ იცოდა და დღე და ღამე მიდიოდენ. ზღვას გაცილდენ, გაიარეს და ქაჯეთს მიუახლოვდენ. რომ ვერ შეეტყუათ მათი იქ მისვლა, ფრიდონას რჩევით, დღისით ტყეში იმალებოდენ და ღამით სიჩქარით მიდიოდენ. ქაჯეთს რომ მიუახლოვდენ, ტყეში დაბინავდენ. აქ სამივე ერთად დასხდენ, იფიქრეს და ითათბირეს: როგორ ავიღოთ ქალაქი ან მცველები რა გვარ ვძლიოთო.

XX

თათბირი ფრიდონისა, ავთანდილისა, ტარიელისა და გამარჯვება.

ფრიდონმა სთქვა: ჩვენ ცოტანი ვართ, ისინი მრავალი არიან, პირ-და-პირ შებმა არ შეიძლება; თუ კი კარები დაგვიხშეს, ათასი წელიც რომ ვეცადოთ, მაინც ვერ შეუვალოთ. თუ დამიჯერებთ, მე გაწვრთნილი ვარ სიყრმითვე და ისე გავივლი საბელზე, თვალს ვერ მომასწრებს კაციო. ვისროლოთ თოკი, ბურჯს მოვსდოთ და გამოვსწიოთ მაგრადო. მე გავივლი ჩაუხტები როგორც ქარი; მცველებს დავხოც, კარს გაგიღებთ და თქვენც მაშინ მომეშველეთო. ავთანდილმა უთხრა, ფრიდონ, ვიცი ძლიერ მამაცი ხარ, ცალი არ გყავს, — იმედი გაქვს სიმარდისა და თანაც შენი მკლავისო. მაგრამ მაინც ეგ სჯნსარი ვერას გვარგებს, სხვა ვარჩიოთო. აბჯრის ჩხარუნს გავგივებენ მცველები, თოკს მოკვეცენ, და ვერ გარგებს მაშინ ცოდნა და ვერც შენი მამაცობაო. სჯობს მისმინოთ, თქვენ აქ დარჩით დამალული, მე გამიშვით, ვაჭრულად გამოვეწყობი, ჯიჯრს ავკიდებ იარაღსა, შესცდებიან, შემიშვებენ, ვით ვაჭარსა. მაშინ ნახეთ ჩემი ღონე, სულ სისხლის რუებს ვადენო. კლიტეს დავლეწ კარს გაგიღებთ და თქვენც მომეშველენითო.

ტარიელმა ორნივე აქო: არ გაკლიათ ღმერთმან იცის, არც გმრობა, არც აზრიო, მაგრამ გთხოვთ, მეც მისმინოთ. თქვენ რომ იომებთ, გაიმარჯვებთ, მიჯნური ჩემი გაიგებს, გადმოდგება საქვრეტლად ზემო კოშკზეო. თქვენა გნახეთ ომსა შინა, მე უომრად რა გვარ მნახოსო! ეგ შემარცხვენს მე მის თვალში, ეგ არა გზით არ იქნებაო. ამიტომ, ვგონებ; თქვენ თათბირს, აჯობებს ასე მოვიქცეთო. გავიყოთ სამასი კაცი, ასასი თითოს გვხედებაო. ყველანი ღამით მოვემზადოთ და ვუცადოთ გათენებასო. რა მოვიდეს განთიადი, ფიცხლავ გავქუჩსლოთ ცხენები; სამთავე სამ მხრით მივმართოთ და დავეცეთ ვითა მტერიო. ისინიც შემოგვიტევენ, ჩვენ უჩვენოთ მაშინ ზურგიო, შევშინდეთ და გამოვიქცეთ. ეგონებათ დავგამარცხეს, გააღებენ ფვითონ კარებს და გამოგვედევნებინან შესაპყრობლად. ჩვენც მაშინ დაუბრუნდეთ და ვიწყეთ მათი ხოცვაო. ველარ გავვიმაგრდებინან, ისევ ციხეს მიაშურებენ. ჩვენც მივყვეთ უკან, შეუხტეთ, შევებათ და დავაყენოთ მათგან სისხლის ღვარებიო. ტარიელის თათბირი ყველას ძლიერ მოეწონა და ფრიდონმა თავის ძმობილს ხუმრობით მოახსენა: „მაგა ცხენსა, ჩემეულსა ვერ მიასწრებს ვერა ცხენი. ოდენ გიძღვენ, არ ვიცოდი თუ ქაჯეთს მოგვიხდებოდა საომრად წასვლა, თორემ არა გზით არ გიძღვნიდიო.“ მსმენელებს გაეცინათ, მოეწონათ ეგ ხუმრობა სხვაც ბევრი რამ იხუმრეს მეგობრებმა. მერმე აღგენ, დაეკაზმენ და წასასვლელად მოემზადენ. ის სამასი დარჩეულნი ვაჟკაცი გაიყვეს, თითომ ასასი. ღამე იქ გაატარეს და ელოდენ განთიადსა.

გათენდა თუ არა, ცხენს დეზები ჰკრეს. შეიქმნა მათრახთა ტკრციალი. სამთავე სამს კარს მიმართეს და დაეცენ ვით შევარდენნი. მცველებს წაუხდათ მცველობა, — ვერ დაიჭირეს მცველები. ქაჯეთს ეწვია ღვთის რისხვა. იმდენი ჯარი გასწყვიტეს, ველი მკვდართა ვერ იტევდა. ტარიელის შემყრელი, მარტო შიშით ბნდებოდა.

ავთანდილი და ფრიდონი შიგნით ერთად შეიყარენ, ძლიერ გაეხარდათ და ერთმანეთი მოიკითხეს. მერმე სთქვეს:

„ტარიელი რა იქმნაო“ ბევრი ეძებეს და ვერსად ნახეს, ერთად წავიდნენ და ციხის კარებს მიმართეს. იქ აბჯრის რიყე ნახეს, რომელიც ტარიელს დაეღეწა. ათი ათასი მცველი უსულოდ ეყარნ. ციხის ბჭენიც დაღეწილი იყვნენ... ტარიელის ნაქმნა-

„მკერდი მკერდსა შეეწება, გარდაეჭლო ყელი ყელსა.“ (გვერ. 71).

რია, ამას ცილი არ უნდაო, სთქვეს და გვირაბში შევიდენ. გაიარეს დიდი ხვრელი და თვალ-წინ წარმოუდგათ მშვენიერი სანახავი სურათი: ნახეს ტარიელი მოხვეოდა თავის მხესა. „მკერდი მკერდსა შეეწება, გარდაეჭლო ყელი ყელსა“. სიხარულის ცრემლებს ღვრიდენ, შეყრილიყვენ მზე და მთვარე. კაცის თვალი უკეთეს ქვეყნად ვერას ნახავდა, ფრიდონი და ავთანდილი შედგენ და მზის უნახავს მორიდებით თაყვანი სცეს. ტურფამ მიიღო სალამი პირითა მოცინართა, აკოცა ძმურად მშველელთა და მადლობა მოახსენა. ბედნიერ ტარიელს ძმობილებმა გამარჯვება მიულოცეს:

მერმე შეკრიბეს მხედრები, რომლებიც მათ თან იახლენ. სამას კაცისგან ას ორმოცი აღარ ჰყავდათ, დაეხოცათ ომში ქაჯებს. შემდეგ ქალაქი გაშინჯეს და დამალულნი ამოსწყვიტეს. იმოდენი ავლა-დიდება იპოვეს, ენა ვერ გამოსთქვამს. სამი ათასი აქლემი დატვირთეს მარტო მარგალიტით, იაგუნდით და ლალებით. ქაჯეთის ციხეში მცველები დასტოვეს, ქალი კილობანში ჩასვეს და ამ გვარად წამოვიდენ კმაყოფილნი. თუმცა გზა ეშორებოდათ, მაინც ზღვის სახელმწიფოს მიმართეს. ფატმანის ნახვაც უნდოდათ, რადგანაც დავალებული იყვნენ მისგან.

XXI

ზღვის მეფისა და ფატმანის ნახვა გზაზე და ფრიდონის მისვლა.

ტარიელმა ზღვის მეფესთან კაცი გაგზავნა და მისწერა: ქაჯეთს ვიყავ, გავიმარჯვე, მოვდივარ და ჩემი მიჯნურიც თან მომყავს კილობნითო. მოვდივართ და ნახვად თქვენი გვწადიან, ვითა მამისაო. ქაჯეთს სრულად თქვენ მოგვიძღვნით, თქვენი ჯარი ჩააყენეთო. მე ვისწრაფი, თქვენთან ხლების დრო არა მაქვს და თვით მოგვეგებეთ, მობრძანდითო. ფატმანის ქმარსაც უბრძანეთ, გამოგზავნოს თავისი ცოლიო. მისი ნახვის მონატრეა ჩემი მზე, მისგან დავალებულიო.

ზღვათა მეფეს ძლიერ გაეხარდა, მოეგება ტარიელს გზაზე დიდი რაზმით და ფატმანიც თან იახლა. საძღვნოდ მრავალი მარგალიტი და ძვირფასი სტავრა წამოიღო. რა სცნეს მისი მობრძანება, სამნივე მიეგებენ; გადმოხტენ და თაყვანი სცეს, სიყვარულით მოიკითხეს. მეფემა და მისმა მხლებლებმა ტარიელს ქება უთხრეს. ნესტან-დარეჯანის შვენებამ მეფე კიდევ უფრო გააკვირვა. ფატმანიც მოეხვია მას, გადაჰკოცნა და სიხარულის ცრემლით მოიკითხა. ნესტან-დარეჯანიც ეხვეოდა, ჰკოცნიდა და მადლს უხდიდა.

ზღვათა მეფემ დიდი ღვინო გაუმართა ძვირფას სტუმრებს. შვიდ დღეს არ გაუშვა, ალხინა და აქეიფა. ქაჯეთის წყალობისთვის ტარიელს მადლობა მოახსენა და იაგუნდისა და ოქროს ტახტი მიართვა. ნესტან-დარეჯანს მიუძღვნა ერთი ძვირფასი ყაბაჩა (1), რომელიც შემკული იყო ლალითა და წითელი იაგუნდით. ფრიდონსა და ავთანდილსაც თითო შეკაზმული ცხენი და თითო ძვირფასი თვლებით შემკული კაბა მიართვა.

ტარიელმა ზღვათა მეფეს დიდი მადლობა შესწირა და ბოდიში მოიხადა, რომ გასაჯა და თვითონ შინ ვერ იახლა. მერმე გემი სთხოვა და წამოსვლა დააპირა. მეფემ ტარიელს ტკბილი სიტყვით მოახსენა: „ხელმწიფეო, ლომო-ქველო, მშვენიერო სანახავო! მე მის ფასისა რა გიძღვენ, რაც რომ ნახვით გავიზარეო.“ მერმე ბრძანა ხომალდის მომზადება, გააცილა ძვირფასი სტუმრები და კოცნით გამოეთხოვა. ფატმანიც ნესტან-დარეჯანს ეხვეოდა და ჰკოცნიდა. გაყრა ეძნელებოდათ და ბევრი ცრემლი აფრქვიეს. ტარიელმა უთხრა ფატმანს, დღეის შემდეგ და ხარ ჩემიო. რაც შენ სიკეთე მიყავი, მისი გადახდა არ ძალმიძსო. მერმე სულ ერთიანად უძღვნა ის საუნჯე, რაც ქაჯეთიდან მოჰქონდა.

ამას შემდეგ მხიარულად წამოვიდენ მოგზაურნი. ტურფა კილობანში უჯდათ და ყველანი მას შეჰხაროდენ. ასმათს წინ

1) ქათიბის მსგავსი ზვიდან ჩასაცემელი.

და წინ კაცი გაუგზავნეს და ახარეს, მშვიდობით მოვდივართო. შეიძრა მისი საბრძანებელი და მეფეს ხალხი წინ მიეგება. ვეზირებმა და დიდებულებმა თაყვანი სცეს და მიულოცეს. ხალხის ტევა აღარ იყო, იძახოდენ: „ვაშა! ვაშა!“! ასმათის სიხარულს ხომ საზღვარი აღარ ჰქონდა.

გაზრდილი რომ ნახა, გულში ჩაიკრა და მოშორება აღარ უნდოდა. ნესტან-დარეჯანიც მოეხვია თავის გამზრდელს და ცრემლსა ღვრიდა.

ფრიღონ მეფეს მოაგონდა ქაჯეთში დახოცილი ჯარი. ცრემლით აქო დახოცილნი და ხალხს უთხრა სამძიმარი. რა ნახეს მეფის ცრემლები, ხალხიც შესწუხდა და ატირდა: „ნულარ გლოვობ, ხელმწიფეო!“ — მოახსენა მეფეს ხალხმა, — „თქვენთვის სიკვდილი არ გვიძიმს, სიცოცხლისაცა მჯობიაო“.

ამას შემდეგ შევიდენ მულაზანზარის ქალაქში. სცემდენ ბუკსა და ტაბლასა, გაჰხთა ზათქი და ზარი. ხალხი მოაწყდა საცქერათ, ვერ იჭერდა დიდი ჯარი. სასახლეში რომ ჩამოხდენ, წინ უფენდენ ოქსინოსა.

XXII

ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანის დაქორწინება ფრიღონისას.

ფრიღონ მეფემ ქალ-ვაჟისთვის მშვენიერი ტახტი დასდგა, თვალ-მარგალიტით შეამკო, ორნივე ზედ დასვა და ისეთი ქორწინება გაუმართა, როგორც ეკადრებოდათ. ღონინი თამაში და სიმღერა რვა დღეს არ შემწყდარა. ქალ-ვაჟი ისე შვენოდენ, ვით შეყრილი მზე და მთვარე. ფრიღონმა გახსნა საჭურჭლე და არ დაუზოგავს საჩუქარი. ახლად დაქორწინებულებს ცხრა მარგალიტი მიაართვა, ბატის კვერცხის ოდენა. ერთი თვალიც ისეთი საკვირველი უძღვნა, რომელიც ღამით მზესავით ბრწყინავდა. ავთანდილსაც უძღვნა ფრიღონმა ტაბაკით მარგალიტი. სტავრა

იმდენი გაიცა, ანგარიში არა ჰქონდა... ტარიელმა ფრიდონს დიდი მადლობა მოახსენა ამ სიტყვებით: „არ გეშურების სიცოცხლე, არცა გაცემა სულისა, მე თქვენგან ვპოვე მოკვდავმან წამალი ჩემის წყლოულისაო“.

როცა ქორწილი გათავდა და წამოსვლის დრო იყო, ტარიელმა მოციქულობა გამართა ავთანდილთან. მოციქულად თვით ფრიდონი მიუგზავნა. შეუთვალა: ვინ გადიხდის, ძმაო, შენსა ჭირნახულსაო. აწ მითხარ ჩემგან რა გინდა, ანუ რით მოგეხმარებიო? გირჩევ, წავიდეთ არაბეთს, როსტევან მეფეს ვემუდარები: თუ შენ შენს მიჯნურს არ შეგერთავს, მე ჩემსას არ ვექმარებიო. ავთანდილს გაეცინა და შეუთვალა: „მე მშველელი რაში მინდა? განა ქაჯთა ჰყავთ ჩემი მზე! ტახტსა ზედა ზის მორჭმულიო“. ფრიდონს უთხრა, მოახსენე: „მადლი რად უნდა, მეფეო! ვარ მუცლიდგანვე დედისა თქვენად სამონად შობილიო. ღმერთმა ავთანდილი მიწა ჰყოს, თუ მეფედ არ გყო ცნობილიო. ჯერ წავიდეთ ინდოეთში, მტერნი თქვენნი ამოვსწყვიტოთ. მინდა გნახო ტახტსა ზედა შენ და შენი მზე მჯდომარეო. მაშინლა მივალ არაბეთს და ვნახავ ჩემსა მზესაო!!“ ტარიელი არ დათანხმდა და გადაჭრილი უარი უთხრა.

ფრიდონ მეფემ წაიყვანა საუკეთესო მოყმენი და თან წაჰყვა ავთანდილსა და ტარიელს. ჯერ წავიდენ ქვაბთა შინა, სადაც წინეთ ტარიელი სცხოვრობდა. გზაზე ხუმრობით, სიცილითა და სიმღერით მიდიოდენ. ქვაბში რომ მიაღწიეს, ჩამოხტენ, პური სჭამეს და დაისვენეს. რაც დევთა დარჩენილი საუნჯე აქ იყო, ტარიელმა ფრიდონს უძღვნა. მისი მოყმენიც, ვინც იქ იყვნენ მოწყალეებით გაამდიდრა. ფრიდონმა და მისმა ყმებმა თაყვანი სცეს და დიდი მადლობა გამოუცხადეს. მერმე მეფემ ყმებს უბრძანა, აქლემები მოასხით და ეს საუნჯე გაზიდეთ და გადიტანეთო. მეორე დღეს ყველა ერთად არაბეთში გაემგზავრენ. არაბეთში რომ შევიდენ, იქ მრავალი ციხე ნახეს; მშვენივრად გაშენებული სოფლები მნახველის თვალს იტაცებდა. ტარიელმა როსტევანს კაცის პირით შეუთვალა:

„მოვდივარ მეფე ინდოთა დარბაზსა თქვენსა სამეფოს. პირველ მნახეთ, გამიწყერით და შეპყრობა მომინდომეთ, მეც ვიწყინე და დავხოცე თქვენი მონები მრავალიო. აწ მოვალ თქვენსა წინაშე, შემინდეთ შეცოდებანიო, ძღვენი არა გვაქვს, გვმოწმობენ ფრიდონ და მისი ყმანიო. მხოლოდ ძღვნათ თქვენი ავთანდილი მე თქვენთვის მომიყვანიაო“. როსტევეანს რომ ეს ამბავი მოუვიდა, მეტის-მეტად გაეხარდა და შესაყრელად წავიდა. თან იახლა ლაშქარი, მოყმენი და დიდებულნი. როცა ავთანდილმა გაიგო მეფის მოახლოვება, ტარიელს მოახსენა, ვერ შევხვდები, მრცხვენიანო. შენ და ფრიდონ მიეგებეთ და, რასაც მიზამთ, თქვენ იცითო. ტარიელმა მოუწონა თავის ძმობილს ესეთი კრძალვა და უთხრა, ნუ წამოხვალ, დარჩიო, მე და ფრიდონ წავალთ და მივეგებებითო.

ქალი ჩამოსვეს კილობნიდან და იქ კარავი დაუდგეს; ავთანდილიც იქვე დარჩა. ფრიდონ და ტარიელ წავიდნენ და მიეგებნენ როსტევეანს. როცა მიუახლოვდნენ, გადმოხტნენ, თყვანი სცეს მოხუცებულ მეფეს და მოწიწებით სალამი მოახსენეს. მეფე მოეხვია ფრიდონსა და ტარიელს და გადაჰკოცნა, როგორც შვილები. მერმე აქო ტარიელი, მოუწონა თვალადობა.

ტარიელმა მოწიწებით მოახსენა მეფეს:

„მიგვიჩხ, თუ გვკე სიკეთე თქვენ ჩემი წად გვეგნების, წადგან ავთანდილ შენია, სხვა წად ვინ მოგვეწიწების“.

მისი უნახაობა და არ მოსვლა ნუ გიკვირსთო, უთხრა, მოდით და მწვანეზე დავსხდეთ, მე მოგახსენებთ ამის მიზეზსაო, მაგრამ თან გეაჯებით, ჯერ ფარმანი მიბოძეთო.

დასხდნენ ერთად მწვანე კორდზე და რაზმიც გარს შემოადგათ. ტარიელმა ჰკადრა მეფეს ზრდილობით და ბრძნულის სიტყვით: თქვენთა უყვართ ერთმანეთი, ქალი მას და იგი ქალსო. მით ვიგონებ საბრალოსა, მტირალსა და ფერ-ნამკრთალსაო. მუხლ-მოყრილი გეაჯები, ნულარ აწვევ იმათ აღსაო. მიეც იმას ქალი თქვენი, მკლავს მაგარსა, გულ-ფიქალსაო. ესე

სთქვა, ადგა, მეფის წინ მუხლი მოიყარა, ხელ-მანდილიც ყელზე მოინასკვა და ეხვეწებოდა, ვით გამზრდელს. ტარიელი რომ მუხლ-მოყრილი ნახა, მეფე ძლიერ შეძრწუნდა, თაყვანი სცა და მოახსენა: „რასა ვხედავ, ხელმწიფეო! გინდ გინდოდესთ ქალი ჩემი სასიკვდილოთ ანუ ტყვეთ, არცა მაშინ დავიშურებ, დამერწმუნეთ, თქვენთვის მასო. მე სიძესა ავთანდილზე უკეთესსა სად ვიშოვნო. ქალი ჩემი თვით მეფედ ზის, დამითმია ტახტი მისთვის. ვინცა სურდეს, ის შეირთოს, უარი ჩემგან როგორ ეთქმის. ავთანდილი ხომ მეც მიყვარს, ღმერთმა იცის, მისთვის ვკვდებო.“ ტარიელს ძლიერ გაეხარდა, ადგა, მეფეს თაყვანი სცა და მადლობა მოახსენა.

ფრიდონი ავთანდილთან მახარობლად გაექანა. ამ ამბის უკეთეს კიდევ სცნობდა ავთანდილი განა! საჩქაროდ წამოვიდა ბედნიერი და გამზრდელ მეფეს ფეხ ქვეშ დაუვარდა. მაგრამ რცხვენოდა და ხელ-მანდილით პირის სახეს იფარავდა. როსტევანმა ააყენა, მოეხვია და გადაჰკოცნა. თან უბრძანა: „ნულარ ირცხვი, მალე შეგყრი შენსა მზესო“.

ავთანდილმა მოახსენა თავის გამზრდელ როსტევანს, დროა ნახოთ, მოიწვიოთ, მიგელისთ მზის-უნახავიო. ადგენ ყველანი. ცხენებზე შესხდენ და კარავისაკენ გაეშურენ. როცა მივიდნენ, მეფე ჩამობრძანდა ცხენიდან და ნესტან-დარეჯანს სალამი მისცა. ნესტან-დარეჯანიც მიეგება მეფეს და, როგორც მამას, უამბორა. ტურთამ გააკვირვა სილამაზით ყველა მეფის მხლებელნი. როსტევანმაც აქო ქალი და შეამკო. მერმე ყველანი მიიწვია და სასახლეში წაიყვანა.

თინათინი სასახლეში ტახტზე იჯდა. სკიპტრა, გვირგვინი და პორფირი მეტის-მეტად უხდებოდა. მისულებს პირს მიადგათ მის სახის ელვა. გაჰკვირდენ, თაყვანი სცეს და ქება მოახსენეს. თინათინიც ტახტიდან ჩამობრძანდა სასალმოდ, ნესტან-დარეჯანს მოეხვია და აკოცა. ამ ორი მზის ერთად შეყრამ დედა-მიწა გაანათა. მოიკითხეს ერთმანეთი და საყვარლად ისაუბრეს. მერმე წამოდგენ ცოლ-ქმარნი, თინათინს ხელი

მოჰკიდეს, ტახტზე დასვეს და ავთანდილიც გვერდს მოისვეს. მათი ერთად ყოფნა ყოველ სანახავსა სჯობდა. შერცხვა, გაწითლდა თინათინ და დაუწყო გულმა ხტომა. მამამ უთხრა, ნუ ირცხვიო, ადგა და ქალ-ვაჟი ასე დალოცა:

„აწ, შვილნო, ღმერთმან თქვენ მოგცეთ ათას წელ დღეთა გრძელობა, სვე-სვიანობა, დიდობა, კვლავ ჭირთა გარდუსდელობა, ცამცა ნუ შეგცვლით, მოგსვდებისთ ივეთ მისებრ შეუცვლელობა, თქვენით ხელითა შეღიწხოს მიწათა შემომურელობა“.

მერმე ბრძანა როსტევანმა ავთანდილის თაყვანება: „ეს არისო მეფე თქვენი, ასრე იქმნა ღვთისა ნება. ჩემდა სწორად ემსახურეთ, დაიჭირეთ ჩემი მცნებაო“, უთხრა ლაშქარს. ლაშქარნიც დიდებულნიც წამოდგენ ო მდაბლათ თაყვანი სცეს. ყველას ძლიერ გაეხარდა მისი გამეფება. ტარიელმა თინათინს მოახსენა: „მიხარია, რომ შეგყარეთ, აღარა გწვავთ ცეცხლის დებაო. ქმარი შენი ძმაა ჩემი, მწადს აგრეთვე შენი ღობაო“.

XXIII

ავთანდილისა და თინათინის დაქორწინება

ამას შემდეგ ავთანდილი და თინათინი დიდი ამბით დაქორწინდნენ და დაბრძანდნენ ოქროს ტახტზე. ძმად იყო ტარიელ და ღობილად მისი ცოლი. ქორწილი გადაიხადეს გამოუთქმელი ვენითა: ძროხა და ცხვარი სანადიმოდ უთვალავი დახოცეს. გაიმართა სმა და ჭამა და გაისმა საკრავთა ხმა. მსმელთათვის წყარო ღვინისა, ვითა შილი, ისე სდიოდა. ჭიქებს ლალისას ხმარობდნენ, ჯამებსაც იაგუნდისას. ბინდიდან დაწყებული ცისკრამდის სმას არა სწყვეტდნენ. დაძვრელნი და მომღერალნი მსმენელთ ყურს უტკბობდნენ. აუარებელი ძვირფასი საჩუქრები გასცეს.

მეორე დღეს ტარიელსა და ნესტან-დარეჯანს უმასპინძლა როსტევანმა და ცალკე ტახტი დაუდგა. დედოფალი და ავთანდილი ქეზად დასხდნენ მათდა სწორად; ფრიდონიც გვერ-

დით მოუსვა მათ, როგორც მეფე თანასწორი. ინდოთა მეფე-დედოფალს მიართვეს დიდი ძღვენი: თითო სკიპტრა, პორფირი და გვირგვინი, ძვირფასის თვლებით შემკულნი, —ათასი ძვირფასი თვალი, ათასი დიდრონი მარგალიტი, ვით ბატის კვერცხი, და ათასი ცხენი, მსგავსი რაშისა. ფრიდონს უძღვნა ცხრა ტაბაკი, მარგალიტით ავსებული, და ცხრა შეკაზმული ძვირფასი ტაიჭი. ფრიდონ და ტარიელი ორნივე ძლიერ მადლიერნი დარჩენ და ჰურად მასპინძელს თაყვანს სცეს და მადლობა მოახსენეს.

მთელი თვე ერთად იყვნენ, ლხინობდენ და დროს ატარებდენ. ერთი თვე რომ გავიდა, ტარიელმა როსტევანს ავთანდილი მიუგზავნა და შეუთვალა, ნება დამრთეთ, შინ გაიხლოთ, რადგან დროა წასვლისაო. როსტევანმა მოახსენა, ნუ ბოდნიშობთ, რაც გიჯობდესთ, ის ჰქმენითო. ავთანდილიც გაიხლებათ, წადით ლაშქრით დიდითაო. ავთანდილმა მიუტანა ტარიელს ეგ ამბავი და თითონაც სთხოვა, წამიტანე, გაიხლებიო. ტარიელმა უარი უთხრა, გაუცინა, მოახსენა: „ახალ შეყრილ მთვარეს, მზეო, ვით მოშორდებიო“.

ავთანდილმა უპასუხა, მაგით ფიქრობ მოტყუებასაო. გინდათ წახვიდეთ, მიძრახოთ, ცოლი უყვარს ვერ შორდებაო. ტარიელსაც გაეცინა და მიუგო: „წამყე, რადგან თქვენი სურვილია, მხოლოდ ცილსა ნუ დამწამებ, ნუ ინებებთ მაგის თქმასო“.

ამას შემდეგ ავთანდილმა გამოიწვია ლაშქარი და ოთხმოცი ათასი დარჩეული ცხენოსანი კაცი იახლა. ტარიელიც მზად იყო ინდოეთში წასასვლელად. მეფე როსტევან დალონდა, ტირილით გამოეთხოვა. ორივე მზის-უნახავებიც მოეხვიენ ერთმანეთს, მკერდითა, მკერდსა მიეკრენ, ყელითა გარდაქდობილნი, ატირდენ, ცრემლს აფრქვევდენ და მცქერალნიც აატირეს. კვლავ აკოცეს ერთმანეთსა, ტუჩი ტუჩსა შეაწებეს. გაშორდენ და აღთქმა დასდვეს წიგნის წერით მოგონებისა. წამსვლელნი და დარჩენილნი დიდხანს უცქეროდენ ერთმანეთს. ეძნელებოდათ გაყრა და თვალს ვეღარ აშორებდენ.

სამი გმირი გაემართა ინდოეთისკენ. მხიარულნი მიდი-
ოდენ და გზაზე მინდვრათ ისვენებდენ. პურს სჭამდენ, ღვი-
ნოს სმიდენ, მომღერალნი იმღეროდენ. ინდოეთში რომ შე-
ვიდენ, მცხოვრებლები თავის ნებით მოეგებენ ტარიელს,
თაყვანი სცეს და იპატრონეს. ბუკსა ჰკრეს და იძახოდენ:
„ესეაო მეფე ჩვენი“. გამეფდა ტარიელი და შვიდი ტახტი ჩა-
იბარა: ამ გვარად მას აუსრულდა ყველა თავისი წადილი და
დაივიწყა ბედნიერმა გამოვლილი განსაცდელი.

ავთანდილისა და ფრიდონისათვის ორი ტახტი დაამზადა;
დასვა ორივე ხელმწიფურად და ნადიმი გადაიხადა. გაიმართა
სმა და ჭამა, სიმღერა და მხიარულება. ავთანდილს და ფრი-
დონ მეფეს ინდოელნი თაყვანს სცემდენ. ტარიელის შველი-
სათვის აქებდენ და მადლს სწირავდენ.

ლხინის დროს მოიხმო მეფემ ასმათი, მისთვის თავდადე-
ბული, და უთხრა: „რაცა შენ ჰქმენ, არ უქნია არც გამზრ-
დელსა, არც გაზრდილსაო,“ და ინდოეთში ერთი პატარა სა-
მეფო უბოძა. ვინც გწადდეს, ქმრად შეირთეო, სამეფოს ეპა-
ტრონე და გვმსახურებდე ერთგულადო. ქალმა ფეხი გადუ-
კოცნა, თაყვანი სცა, დიდი მადლობა შესწირა და სიკვდი-
ლამდის ერთგულობა აღუთქვა.

ავთანდილ, ფრიდონ და ტარიელ ცოტა ხანს ერთად
იყვნენ, ილხენდენ და თამაშობდენ. მიუდიოდათ ძღვენი—ხან
მარგალიტი ღარიბი და ხან საუკეთესო ცხენები. ბოლოს
ავთანდილს მოწყენილობა დაეტყო. ტარიელმა შეამჩნია, რომ
ცოლთან ეშურებოდა და აღარ დაიჭირა ძმობილი, თუმცა,
გაყრა ეძნელებოდა. როსტევანს მრავალ-გვარი საჩუქრები გა-
უგზავნა. მისმა ცოლმა თინათინს გაუგზავნა ყაბაჩა, ერთი რიდე
და ერთი ც ისეთი ძვირფასი თვალი, რომ ერთი კაცი ძლივს
ზიდავდა. ავთანდილ და ფრიდონ ერთად წამოვიდენ. ტარი-
ელმა ორივე ძვირფასი სტუმრები დიდი ამბით გამოაცლია.

ფრიდონ და ავთანდილ ჯერ ერთად მიდიოდენ, მაგრამ
მერმე გაიყარენ და სხვა და სხვა გზაზე წავიდენ. ავთანდილი

თავის ლაშქრით არაბეთში გაემგზავრა. გამზრდელი და დედოფალი მხიარულად მიეგებენ ჯარებით.

ამას შემდეგ სამივე ხელმწიფე: ავთანდილი, ფრიდონ და ტარიელი სიკვდილრამდის ისე იყვნენ, როგორც ძმები. მეფობდენ და ისე განაგებდენ თავიანთ სახელმწიფოს, როგორც ბრძენნი. მათი ხალხიც ბედნიერთა სცხოვრობდა. როცა მტერი რომელსამე მათ სახელმწიფოს მოადგებოდა, ერთმანეთს შველოდენ და შეერთებულის ძალით სძლევედენ. ამ გვარათ მათი ერთობა, სიყვარული, მეგობრობა და განუწყვეტელი კავშირი სამაგალითოდ დარჩენ ქვეყნისათვის.

894.63

n 724

894.05
n 75.

ფასი ხუთი შაური.

ქ. ქუთაისი.

ქართ. შორის წ.-კ. გამ. საზ. ქუთ. განყ. სტამბა

1914 წ